

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatus VIII. de Immutabilitate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Ad rationem vero respondetur diverso modo accipi nomen concretum substantium, & concretum denominatum ab esseriuato. Nam primum significat totum, quod continetur in forma: secundum verò non item, sed significat aliquid pertinens ad eam formam, ut videre est in his nominibus: *humanitas, Homo, humanum*; *humanitas enim, & Homo significant omnia essentialia intrinseca natura Hominis: humanum* verò solum significat aliquid deducitum, aut pertinens ad Hominem: & proinde, quamuis hæc sit vera: *Homo qua Homo est animal: hæc tamen est falsa: humanum qua humanum est animal: Nam terminus, humanum, potest coniungi cum alijs, quæ pertinent ad Hominem, nec tamē sunt Homo: & idèo falso dicitur: intellectus humanus, qua humanus est animal: & sic in ceteris. Eodem modo se res habet in his terminis, Diuinitas, Deus, Diuinus: & idèo quamvis hæc sit vera, Deus qua Deus est sapiens, iustus, & misericors: quia terminus ille, diuinus, ut potè denominatiu non includit formaliter ipsam diuinam essentiam, ex eo quod de hac sub reduplicatione prædicari possunt omnia attributa per nomina adiectiva, non sequitur posse similiter affirmari de perfectionibus diuinis, prout diuinæ sunt: vnde hæc non est vera: *Intellectus diuinus, qua diuinus est iustus, misericors, omnipotens.**

& summe vnum est, essentialiter, & invariabiliter vnum est. Restat igitur vt si Deum verè vnu esse credimus, vtrumne etiam summe vnu dici posset, inquiramus. Quod tunc veraciter ostendimus, si eum omnino invariabilem esse comprobamus.

Denique immutabilitas est nodus quidam identitatis, qui enim quoad mores mutatur, dicitur à nobis esse alter ab illo, qui fuerat: contra verò, qui cù fortuna mores minimè mutat, idèo semper esse diciatur: ob quā causam D. Aug. de natura boni aduersi. Manich. c. 24. & alij Patres dictum putant à regio Vate, Psal. 101. Tu autē idem

ipses, quoniam Deus idèo semper invariabilis perseverat: quod egregie docuit Mag.

Magn. Diony.

Dionys. c. 9. de diuinis nominibus: *Idem, inquiens, superstantialiter aeternum est inuertibile, in seipso manet, semper secundū eadē, & eodem se habens modo, omnibus eodem modo praesens, ipsumq; secundum se ipsum in se ipso firmiter, & intemerata in pulcherrimis excellentis identitatis finibus collacatum, immutabile, casu minimè obnoxii forte, & constans, invariabile, imperficiū, immaterialē, simplicissimum, nullius egens, quod augeri, minuiq; non posst. Ex quibus cōstat de mente Dionyl. maximā partem summā, perfectāq; identitatis in immutabilitate consistere. Cū vero, ut ait*

Hugo de S. Victor.

Hugo de S. Victor. vbi suprà, tripliciter res moueatur, nēpē secundum formā, tempus & locum, triplex quoque modus immutabilitatis diuinæ ab eodē assignatur, nēpē secundum formā, tempus, ac locum: ratione primi dicitur propriè immutabilis, ratione secundi aeternus, ratione tertij immensus, quæ tria etiā perstringit Dionyl. verbis citatis, cum appellat aeternum, omnibus praesens, & immutabile; Dicam vero hoc tractat. de immutabilitate secundum formam, proxime seq. de immensitate, quæ coniuncta est cum immobilitate secundum locum, ultimo tandem de eternitate. Hoc verò tract. explicabo primum quid, & quotuplex sit mutationis repugnantia ad quam consistit immobilitas; deinde exquiram propria eius principia & causas: tertio singula mutationis genera à Deo remouebo. Ultimo tandem constituant discrimen inter Deum, & creaturas, quo ad rationem immutabilitatis.

Quid, & quotuplex sit mutationis.

C A P Y T . I.

*I*mmutabilitas, ut notat Bonavent. in 1. dist. 8. 1. part. dist. articul. 2. quæst. 2. in corpore.

Aureol.

corpo. & Aureolus q.2.art. 2. ad finem, est negatio mutabilitatis: hæc verò est veluti potentia, sive aptitudo passiva ad mutationem eius, quod mutabile dicitur: quare ad utriusque cognitionem est necessaria cognitio mutationis. Porro mutatio actiue, & passiue sumitur: vt vero est terminus mutabilitatis, solum passiue accipitur, mutabile quippe id est, quod aptum est subire, seu pati mutationem: nam, quod illam facere aptum est, non dicitur mutabile, sed mutatum; quod ita dicitur à potentia actiua, ad transmutandum aliud: sicut mutabile à potentia passiua vt transmutetur. Ex quo patet agens, quatenus agens est, nequaquam dici mutari, aut mutabile: hæc enim denominaciones non nisi à passiua mutatione deriuantur. Mutatio verò passiua in tota sua latitudine, prout includit propriam, & impropriam, definitur à Bassoli in i.d.8.q.3.art.1. in fine in huc modum, *est noua acceptio, vel definitio alicuius esse realis.* Et mutabile, quod denominatur ab aptitudine ad huiusmodi mutationem, definitur à Gabriele ead. dist. q.7.ar.3. post tertium dubium, *id, quod potest se aliter habere prius, ac posterius secundum se, vel aliquid extrinsecum,* quæ definitio, si nomine extrinseci intelligatur, quævis forma vtcunque de novo extrinsece denominans subiectū nō est apta: possunt enim multæ formæ eiusmodi denominare subiectum absque vlla omnino mutatione ipsius: si tamen intelligatur de forma extrinseca, quæ subiectum quodammodo realiter attingat, & afficiat, nō est inepta. Definiri verò potest mutatio secundum hanc acceptiōnem hoc modo: *est transitus de potentia passiua in actu intrinsecum mobili, vel de actu in ipsius negationem.* Quia definitione comprehenduntur omnes omnino mutationes sive propriæ, sive impropriæ dictæ: Omnes enim versantur saltem inter terminos contradictorios acquirendo, vel abiendi actu aliquem intrinsecum rei. Transitus verò ille non opus est vt sit actu, & re ipsa talis: quasi supponat existentiam mobilis sub utroq; termino, hoc enim solum cernitur in mutationibus accidentarijs subiecto. Non enim requiritur, vt re ipsa detur transitus presupponens alterum terminum, à quo mutatio tendat ad illius oppositum: hoc enim reperitur solum in mutationibus temporarijs, non verò in ijs, quæ potuerint esse ab æterno: nam cum repugnet vt ab æterno competant eidem rei duæ termini oppositi, si is, qui est terminus ad quem actionis, fuit ab æterno, ille, qui suapte natura est terminus, à quo,

& oppositus termino ad quem non potuit esse ab æterno: sat verò est vt sit transitus potentia, & secundum rationem. Si enim Angelus ab æterno crearetur, quamuis non diceretur propriè, & in rigore mutari, vt statim dicam, improprietatem mutaretur; quoniam non ex se, sed ex alio esset per veram dependentiam à creatore: ad quod satis est vt presupponatur prius natura non esse ipsius, & potentia Logica, vt fieret à Deo. Et quo consequens est vt creatio, quæ ratione æternitatis, in qua fine principio facta supponitur, non fuerit re ipsa transitus de non esse, hoc enim non praexistit ad esse, quod semper fuit: potentia tamen fuerit trāitus, quatenus est eiusdem rationis cum creatione, qua fit in tempore, & procederet ad esse rei creatæ à non esse eiusdem secundum se.

Oibiies dari repugnantiam in dictis: nam si ab æterno non fuit nō esse rei creatæ ab æterno, quomodo non esse illius presupponitur prius natura, quam sit: nam, quod est prius natura aliquo, habet existentiam in aliqua duratione: quod verò nunquam omnino est ante aliud, non potest esse prius natura illo: vel ergo non esse rei creatæ ab æterno, fuit etiam ab æterno, vel non est prius natura, quam esse illius. Non esse considerari dupliciter potest, aut absolute, secundum aliquam conditionem, vel reduplicationem: & priore modo, non potuit esse ab æterno, etiam prius natura, si res fuisset creata ab æterno: nam quod absolute fuit in aliqua duratione, impossibile est, vt posita tali existentia nō fuerit pro eadem duratione: posteriore verò modo ipsum non esse potuit in æternitate procedere esse: non enim repugnat prædicatum, quod absolute falso negatur de subiecto, negari de eodem sub reduplicatione: nam si omnis Homo existens sit albus, falso dicitur, Homo non est albus, & tamen vere dicitur Homo secundum se, vel quatenus ipse non est albus: quoniam etiam si sit actu albus, non vindicat per se, & ratiōnē ex propria ratione, & principijs essentiæ: similiter quamvis de Angelo creato in æternitate, falso dicitur Angelus non habuit esse ab æterno, verè tamen dicitur, Angelus non fuit ab æterno secundum se, & quatenus ipse: quia existentia non competit illi per se ex principijs naturæ, sed per accidentem, ex arbitrio, & actione creatoris: & quoniam prius natura est, Angelum secundum se non habere esse, quam habere ex actione primæ causæ, idcirco dicitur non esse ipsius præcedere esse saltem natura, & potentia, quod sufficit

sufficit ad rationem mutationis latè sumpta.

III. Ex quo etiam patet potentiam passionum sumendam esse latè, non solum pro ea, quæ habet coniunctam absolutam negationem formæ, vel actus, ad quem subiectum præexistens est in potentia, sed etiam pro ea, quæ consistit in aptitudine subiecti secundum propriam naturam considerati ad formam, vel actuū sibi minime debitum ex natura: quomodo se haberet res producta ab æterno; imò etiam creata in tempore: nam, cum non fuerit ante creationem potentia passiva ad ipsum esse non est aliquid reale, sed pura aptitudo, siue non repugnantia, ut sit; qua ut docet Diuus Thomas 1. parte, quæst. 9. articul. 2. denominantur extrinsece à potentia activa creatoris, in ordine ad quam creatura dicitur possibilis: Itaque nomine potentiae passiva intelligitur non solum potentia passiva Phisica, qualis est in rebus naturalibus existentibus ad formas corruptibiles, & earum priuationes: sed etiam potentia Logica soli potentiae diuinæ subordinata ad quemvis modum entis in actu, vel negationem ipsius. Actus autem debet esse intrinsecus: quoniam extrinsecus non inducit mutationem in subiectum, cui accedit: quales sunt actus omnes potentiae cognoscentis & appetentis, quatenus attingunt extrinsece sua obiecta: Nam mutatio debet inesse realiter mobili: quomodo actus vitales non insunt obiectis, sed potentij. Ex quo prouenit, ut quod videtur, intelligitur, aut amatur, non propterea mutetur. His aduersari videatur, quod datur motus ad tria ultima prædicamenta, per motum enim localem acquiritur situs, locus, & vestitus: & tamen formæ illæ sunt extrinsecæ mobili: atque adeo transitus quoque ad actuū extrinsecum est mutatio. Dicendum est tamen cum acquisitione harum formarum per motum localem intercedere semper nouum modum intrinsecum, ratione cuius subiectum dicitur mutari: sed hac de non est hic proprius agendi locus. Denique debet esse verus actus positivus, qui de facto per mutationem incipiat, vel definat, idque non solum quod aliud connatur, vel habitudinem rationis, sed quod ipsam entitatem positivam actus. Nam, cum connotatum sit extrinsecum, & relatio rationis re ipsa non insit mobili, sed sit tantum obiectum in intellectu, variatio ipsorum non est mutatio: qua ratione

cum iuxta diuersam positionem animalis, columna dicitur dextera, vel finistra, non intercedit mutatio ipsius, sed solius connatur, scilicet animalis, per habitudinem, ad quod columna sumit variationem denominationis penes dexterum, ac sinistrum.

Hæc communia sunt omni mutationi, siue propriè, siue impropriè sumptæ. Mutatione vero propriè dicta ea est, qua sit aliquid ex præexistente subiecto: ut explicat S. Thomas lib. 2. contra Gentes cap. 17. s. Thom. cum Ferrar. ibid. in 1. d. 8. quæst. 3. artic. 2. & Ferrarens. 1. par. quæst. 4. articul. 2. ad 2. & art. 2. in corpore cum Caietano, itaque necessario caietan. requiritur, ut semper sit aliquid substratum mutationi, quod perseverans idem aliter se habeat nunc, atque antea: eadem est sententia Alensis 2. part. quæst. 13. m. 1. Alensis. Richardi. in 1. dist. 8. art. 2. quæst. 1. Ada-Richardus. mi quæst. vñica, Baffolis quæst. 3. artic. 1. Adam. Scoti distinct. 15. quæst. 2. §. Ideo tenendo, Baffol. & aliorum: Secundum hanc acceptiōē Philoſophus lib. 11. Metaphys. cap. 10. diuidit mutationem in tria membra: nempe in eam, quæ sit ex non subiecto in subiectum: aut ex subiecto in non subiectum: aut denique ex subiecto in subiectum. Priora duæ sunt inter terminos contradictorios. Tertia inter positivos contradictorios. Prima est generatio substantialis, vel accidentalis: secunda corruptio: tertia motus: Secundum hanc acceptiōē creatio, & annihilationio non sunt mutationes, ut probat S. Thomas lib. 2. contra Gentes c. 17. & Durandus in 1. distinct. 8. 1. part. distinctionis quæst. 3. numero 4. In eadem quoque acceptiōē formæ ipsæ per mutationem induētæ, non dicuntur mutari: quoniam non præsupponuntur sibi ipsis: & ideo dixit Philoſoph. lib. 11. Metaphy. cap. 10. formas, & in vniuersum terminos ad quos mutationum esse immotus, & Diu. Thom. in 1. distinct. 8. quæstion. 3. artic. 5. Thom. 2. ad 3. formas non subiecti mutationi, neque esse in potentia, neque eo modo mutari.

V.

Verum attributum immunitatis non consistit solum in repugnancia cum mutatione propriè dicta: sed excludit omnem prorsus mutationem tam propriè, quam impropriè dictam: sicut etiam è contrario propter non repugnanciam ad mutationem impropriè dictam res creatæ, dicuntur etiam mutabiles: & hoc modo D. Thom. 1. par. quæst. 9. articul. 2. S. Thomas. admittit in Angelis mutabilitatem, quoad esse substantiale secundum potentiam, nempe actuum, quæ est in altero, scilicet

Gillij comment. Theol.

Eccc

Deo:

IV.

s. thomas.
Durand.

Aristot.

Caietan.

Alensis.
Henriens.
Scotis.
Durand.
Ocham.
Gabriel.
Adamus.
Cisterciens.
Aureol.

Albertus.

Durand.
S. Thom.

S. Thom.

VI.

Deo: à quo potuerunt ex nihilo produci in esse, & de esse possunt reduci in non esse, recurrat autem ad potentiam Dei, eo quod in Angelo ad esse, vel non esse, non est potentia passiva realis Physica, sed solum Logica obedientialis, ut notat Caietanus ibidem, quæ verè sufficit ad mutationem: si verò Angeli sunt mutabiles, quatenus sunt in potentia obedientiali ad creationem, vel annihilationem: opus est ut illa habeant aliquam rationem mutationis passiuæ: atque ita creationem, & annihilationem inter mutations numerant Alensis 2. part. question. 13. m. 1. Henric. in summa artic. 30. quæst. 1. & 2. Scot. quodlib. quæst. 10. 5. De terro: Durand. vbi suprà, Ochamus in 1. distinct. 8. quæst. 7. Gabriel. quæst. 7. Adamus quæst. vnica, Cisterciens, quæst. vnica, articul. 1. & rectè probat, & explicat Aureolus quæst. 2. articul. 1. dum agit contra S. Thomam: formæ item, quæ sunt termini mutationum mutabiles suo modo dicendæ sunt: nam immutabile est, quod semper eodem modo se habet, formæ verò modo existunt, modo non, quare non sunt immutabiles. Ideoquæ rectè notauit Albertus in 1. dist. 8. art. 18. ad 2. & in summa tractat. 4. quæst. 21. m. 2. Durand. quæstion. citata numero quinto. & Diu. Thom. quæst. 1. de veritate artic. 6. in corpore, duplisper aliquid dici mutabile, nempè subiective, & terminatiue, subiective mutatur propriè subiectum, quod præsupponitur actioni, & transit de uno termino in aliud: terminatiue verò ipse terminus, qui vel acquiritur, & incipit esse, vel abiegitur, & definit. Itaque quidquid post non esse, incipit esse, vel post esse incipit non esse mutabile est: imò verò quidquid fit, aut accipit esse ab alio cum dependentia, & causalitate, siue incipiat, siue non: mutabile est. Nam principium mutabilitatis est potentialitas; ut docet Diuus Thomas 1. p. quæst. 9. artic. 1. & in 2. dist. 7. quæst. 1. artic. 1. quidquid verò producitur virtute potentiaæ actiuaæ, opus est, ut sit ex alio, & non ex se: & proinde habeat potentiam passiuam, ut fiat, saltem Logicam: nam omnipotentiaæ actiuaæ responderet aliqua passiva saltem Logica, & tunc factio prout responderet potentiaæ actiuaæ, ut actus ipius, erit mutatione actiua: prout verò est actus, ad quem est potentia passiuæ, erit mutatione passiuæ.

Existit colligitur triplex genus mutationis: prima est maximè propria; secunda minus propria; tertia maxime im-

propria. Prima supponit subiectum existens sub termino à quo, & transfert ilud ad terminum ad quem: qualis est alteratio: Secunda non supponit præexistentiam subiecti sub termino à quo, & permanentiam eiusdem sub termino ad quem, sed solum præexistentiam termini à quo sine subiecto, vel etiam præexistentiam subiecti, quod tamen non manet sub termino ad quem, ut se res habet in creatione temporaria, & annihilatione: nam in illa solum præcedit negatio naturæ creatæ, quæ est terminus à quo absque subiecto: in annihilatione verò præcedit res, qua annihilatur, & forma totius, quæ est terminus à quo annihilationis: sub termino vero ad quem non manet subiectum, quia desinit esse: & priorē quidem appellat Alensis 2. p. qu. 13. m. 1. mutationem de subiecto in subiectu, quia uterque terminus est positivus: Posteriorē verò quod prius membrum de non subiecto in subiectu, quia re ipsa non præexistit subiectu, sed eius negatio, quæ est terminus à quo: quod ad posteriorē verò membrū de subiecto in non subiectu, quia præexistit res, quæ est terminus à quo desinuntur ad non esse ipsum: Tertia deniq; nec præsupponit subiectu prius tempore existens, nec actualem negationem termini ad quæ, sed solum potentialē, quæ esset omnis passio, quæ ab æterno coqua esset suo subiecto: ut creatio Angeli, vel intellectio eiusdem, si crearetur, & ut intelligens. In hac verò mutatione nequit dari transitus de subiecto in non subiectum, vel de subiecto in subiectum: nam, si quid ponatur fuisse ab æterno, non potest non fuisse: & consequenter facta illa hypothesi non potuit præexistere terminus à quo mutationis: non item interuenit transitus de non subiecto actuali in subiectum, sequitur enim eadem repugnantia: sed solū de non subiecto potentiali in subiectum actuale: hoc est de potentialitate propria, siue de negatione essendi ex sead actum essendi ab alio, quæ duo simul cohaerent: simul enim creatura non est ex se, & est ex potentia creantis. At verò in mutationibus secundi generis non est transitus de forma positiva in formam positivam contrariam: quando enim nō supponitur aliquid commune utrumque extremo, nequit esse transitus de contrario in contrarium: in priore reperiuntur omnes illi tres modi traditi ab Aristotele loco citato Metaphys.

Hæc varietas mutationum nascit ex modo præsupponendi terminum à quo, & sub-

VII.

& subiectum. Alia nascitur ex varietate materiali termini ad quem, ratione cuius sumi potest ex Diuo Bonaentura in 1. distinct. 8. 1. par. dist. ar. 2. quæst. 2. triplex acceptio mutabilitatis, quamvis ipse de immutabilitate loquatur, nempe vertibilitas, corruptibilitas, & variabilitas. Prima est mutatio substantiae secundum totum. Secunda secundum partem: tertia secundum accidentia: terminus enim mutationis interdum est substantia, vel negatio ipsius, interdum accidentis, & eius negatio. Penes substantiam duplex modus mutationis reperitur: nempe vel in totum, vel in partem. Mutatio substantialis in totum est, quando ipsa forma totius est primarius terminus actionis, nulla parte manente eadem: formam totius appello naturam eius, quod fit abstracte sumptum: verbi gratia humanitatem: Nam, licet forma Physica dicatur forma totius, quatenus distinguitur à formis partium integrantium, non dicitur tamen hoc modo forma totius: quoniam non immediate informat ipsum totum, sed partem, nempe materiam primam. Mutatio in partem est quando terminus immediatus est immediata forma partis nontotius, & pars aliqua substantiae manet eadem. Mutatio substantialis in totum, diuinitur etiam tripliciter ab Scoto quodlib. q. 10. §. *De tertio principali*, nempe à non subiecto in subiectum totale qualis est creatio; à subiecto totali, in non subiectum totale, qualis est annihilation. Denique à subiecto totali in subiectum totale, ut conuersio totalis vnius positui in aliud. Mutatione vero in partem duplex est; Altera habet pro termino formam physicam totius, vel eius priuationem manente eadem materia: Et hæc est generatio vel corruptio substantialis, altera habet pro termino formam partis, ut quando in nutritione, & partiali corruptione dilabuntur, vel accrescent partes carnis, ossium, & similiūm, mutatione secundum accidentis dividitur pro varietate accidentium penes quæ sit variatio: quomodo dividitur in motum localem, augmentationem, & alterationem sive propriètatem, sive impropriètatem: sed hæc sulus persequi non est Theologi, supponenda tamen erant hæc summa capita, ut deinde à sufficiente enumgratione colligatur Deum esse totus mutationis experientem.

Necessitas, & immutabilitas distinguuntur formaliter.

C A P V T II.

Tame si omnia attributa diuina sint eadem prorsus essentia, idque maximè conueniat ijs, quæ vel concipiuntur, ut modi illius, vel vt priuationes imperfectionum, quæ non cadunt in Deum, tamen vt à nobis concipiuntur, possunt intelligi sub diuersis rationibus formalibus mutuo praecisis. Et hac ratione immutabilitas differt ab unitate, simplicitate, & similibus alijs attributis. Vtrum vero differat à necessitate, ratione cuius Deus dicitur ipsum necesse esse; dubitant aliqui Theologi. Partem affirmantem sequitur Sotus in 1. distinct. *Scotus*. trigesima nona, §. *Ad argumenta quarta questionis*. Fundamentum est, quoniam necessitas non stat vlo modo cum contingencia: immutabilitas vero maximè: quæ differunt formaliter. Prior pars antecedentis per se patet, necessitas enim, & contingencia sunt immediate opposita. Posterior vero probatur, quoniam actus liberi voluntatis diuinæ vt electio, & prædestinatione Sanctorum non sunt necessarij, sed contingentes: & nihilominus sunt immutabiles: seu potius Deus immutabiliter eligit, ac prædestinat. Secundò, in eodem instanti, quo aliquis contingenter fuderit, immutabiliter fuderit: ergo immutabilitas non repugnat cum contingencia. Antecedens patet, quoniam voluntas in eo ipso instanti libere causat sessionem: ergo contingenter: cum vero sessio est, impossibile est vt non sit, quia repugnat simul esse, & non esse: ergo immutabiliter est. Tertiò, immutabilitas præcisè negat potentiam ad transitum de uno termino in alium: necessitas vero dicit determinationem effendi sub uno ex illis: hæc vero duo differunt formaliter: nam repugnat, vt voluntas diuina definat velle, quod semel voluit, & consequenter vt fiat de volente non volens; & tamen ex se ipsa non est intrinsece determinata ad volendum: ergo immutabilitas, & necessitas differunt formaliter.

Contra vero Aureolus in 1. distinct. 8. quæst. 2. artic. 1. & distinct. 39. quæst. vniuersal. artic. 1. proposit. 3. respondet negatiue.

I.

II. Aureol.

Aristot.

Aureo.

Aristot.

III.

Fundamentum eius est, quoniam qua habent eandem distinctionem, non differunt formaliter, ut enim ait Philosophus lib. 4. Metaphys. t. II. *Ratio, quam nomen significat, est distinctio; necessitas vero, & immutabilitas eodem modo diffiniuntur, ergo non differunt formaliter.* Assumptio constat: quoniam necessarium diffinitur id, quod est impossibile aliter se habere, immutabile autem, quod est impossibile mutari: at vero mutari est aliter se habere; & consequenter eadem est virtusque distinctio. Confirmatur ex comment. lib. 5. Metaphys. comment. 6. vbi ait, *necessarium illud esse, quod impossibile est transmutari, aut inueniri alio modo: haec vero distinctio optimè quadrat in immutabile.* Secundo, qua habent eandem oppositionem respectu eorundem terminorum sunt idem omnino formaliter: ita vero se habent necessarium, & immutabile: nam necessarium opponitur impossibile esse, & possibile non esse, qua duo etiam opponuntur immutabili, quod non est impossibile, vt sit, neque item possibile, vt non sit, ergo, &c. Denique quæcumque diuiduntur in eadē membra, sunt idem formaliter, ut enim ait Philosophus in prædicamentis cap. de ijs, qua sunt, diuersorum generum, & non subalternatum positionum diuersae sunt species, & differentiae: necessarium vero, & immutabile eodem modo diuiduntur: sicut enim necessitas diuiditur in absolutam, & conditionatam, ita quoque diuiditur immutabilitas: ergo ipsæ in se sunt idem formaliter.

Etiamsi quædam attributa, qua sunt veluti modus essentiae in se, videantur importare eandem proorsus perfectionem diuinam sineulla distinctione virtuali ex parte obiecti, tamen, si rationes formales singulorum subtilius perscrutemur, aliquam in ijs distinctionem reperiemus, non quidem quo ad perfectionem absolutam positivam, sed secundum diuersas negationes, quas singula important: qua ratione inter unitatem, & simplicitatem Dei discriben statuimus, quoniam vtrique importet eandem perfectionem essentiae diuinæ; immo & negationem divisionis, diuerso tamen modo vt in superioribus explicatum est: eadem ratione, quoniam omnia modis necessitas, & immutabilitas essentiae diuinæ eandem perfectionem positivam importent, ex qua utrumque promanat, ipsæ tamen differre possunt penes proprias rationes formales. Ut autem modus diuersitatis appearat ob-

seruandum est potentias, sive aptitudines, aut repugnantias illis oppositas distinguui per actus, sive formas, ad quas sunt aptitudines, vel repugnancia: hic verò nomine actus non intelligo propriæ eum, qui consistit in actualitate potentia actiua, aut in receptione passiæ, sed pro conuenientia cuiusvis formæ, sive sit per modum quietis, sive per modum motus: qua ratione dicitur non repugnare ut homo sit visibilis, cum tamen esse visibile non sit actio, aut passio hominis, sed proprietas, sive forma enunciata per modum actus. Denique obseruandum est, quoniam actus essendi, & fiendi, ut ita loquar, re ipsa conueniant, differre tamen formaliter, aliud enim formaliter est esse album, aliud fieri album, aliud hominem generari; aliud esse actu hominem. Ratio patet quoniam quæ separabilia sunt saltem in diuersis subiectis, ratione differunt: esse vero, ac fieri ita se habent: nam Deus est, nec tamen fit. Insuper ipsum fieri nequit percipi, non cognitis terminis factiōis: ipsum vero esse cognoscitur, quoniam ijdem termini minimè percipiuntur: possumus enim intelligere rem esse, quin sciamus utrum, & quomodo facta sit.

Dico primum. Necessitas, & immutabilitas differunt formaliter, haec est de mente eorum, qui immutabilitatem Dei probant ex necessitate essendi quæ esset inepta probatio, si existimat necessarium, & immutabile nulla ratione differre, immutabilitatem vero Dei omnimodam ex necessitate probant Bassolius, &

Cisterciensis referenti capit. 4. numero quinto, subtilitatem autem multo plures Scotus in t. distinet. 8. quæst. 4. alia scotus.

5. §. Huius exclusiæ, eum Scotis interpretibus ibidem. Ochamus quæstion. 7. ocam. Gabriel. quæst. 7. articul. 2. conclusione 1. gabriel.

Adam. quæstion. vn. conclusione 1. nou. adam.

Castro. quæst. 3. conclusione prima. Aquilan. quæst. 2. maior. quæst. 2. conclusio-

ne 2. & Alliacensis quæst. 7. articul. 3. post solutionem secundi propositione prima.

Ostenditur autem ex dictis, quoniam necessitas respicit ipsum esse, immutabilitas autem respicit ipsum fieri: esse autem, & fieri differunt formaliter: ergo eodem quoque modo differunt necessitas, & immutabilitas.

Consequens est manifesta, quoniam immutabilitas est repugnancia ad mutationem, quæ est factio, vel desitio, necessitas autem est possibilitas ad esse, & repugnancia ad non esse: ergo, si aptitudines, & repugnancies distinguuntur per actus,

actus, quos respiciunt, necessitas, & immutabilitas formaliter distinguuntur. Maior ostenditur, quoniam in Deum non cadit nullum fieri, sed solummodo ipsum esse: & tamen Deus est ens summe necessarium: ergo necessitas quia necessitas, solum respicit esse. Immutabilitas autem cum sit repugnantia ad mutationem, quae consistit in ipsa factione, vel desitione formæ, secundum quam mutatur subiectum, necessario dicit habitudinem ad fieri. Secundo necessitas dissoluitur per impossibilitatem: repugnat enim, ut idem sit simul necessarium, & impossibile: immutabilitas vero minime dissoluitur per impossibile: nam si impossibile sit Socratem esse iustum, mutari omnino nequit secundum iustitiam: ad mutationem enim opus est ut subiecto non repugnet esse sub utroque termino illius: cum vero connexio aliius forma cum subiecto est illi impossibilis, fieri nequit, ut subiectum sit sub utroque termino mutationis, cum alter exillis sit forma impossibilis: ergo fieri poterit ut subiectum non sit mutabile secundum aliquam formam, quæ tamen ipsi non conueniat necessario, & consequenter necessitas, & immutabilitas non sunt idem. Tertiò, si necessitas, & immutabilitas essent idem formaliter, quidquid formaliter opponeretur vni, opponeretur quoque alteri: non opponitur autem: ergo non sunt idem formaliter. Assumptio probatur, quoniam immutabilitati solum opponitur formaliter mutabilitas, & consequenter mutatio, necessitati vero opponitur contingencia & impossibilitas: & consequenter non solum mutatio, quæ est actus contingens, sed ipsum aliter esse, qui est veluti actus impossibilitatis, quæ negat necessitas. Deniq; illa virtus, & repugnantia quarum actus non æquè latè patet, differunt formaliter: ita vero se habet necessitas, & immutabilitas: ergo ex differunt formaliter. Assumptio constat, quoniam necessitas respicit omnem actum, siue sit per modum quietis, siue per modum fluxus, siue primus, siue secundus: immutabilitas autem solum respicit actum secundum, siue per modum fluxus: immutabile enim est illud, quod transire nequit ab uno termino mutationis in alium, transitus autem est actus secundus.

V. Oblices immutabilitatem non minus respicere actum primum, quam necessitas: & necessitatem respicere quoque actum secundum, ut immutabilitas: quandoquidem Deus non minus immutabi-

lis est secundum perfectiones significatas per modum habitus quiescentis: verbi gratia secundum misericordiam, iustitiam, & omnipotentiam, quam secundum eas, quæ se habent per modum actus secundi, quales sunt operationes vitales: sicut enim non potest fieri de intelligenti non intelligens, ita neque de iusto non iustus. Item non minus est determinatus Deus ad intelligentem quam ut sit omnipotens. Pro solutione notandum aptitudines, ac repugnantias duplíciter respicere actum: scilicet ut obiectum, siue terminum, vel ut subiectum, ut obiectum, siue terminum respiciunt quando sumitur id in ordine, ad quod est aptitudo, siue repugnantia, exempli causa immutabilitas est repugnantia, ut res mutetur, & ideo mutatio respicit ab immutabilitate, ut obiectum, siue terminus, ad quem est repugnantia: item necessitas est determinatio, ut res sit quæ explicatur per possibiliter ad esse, & impossibilitatem ad non esse: ipsum esse, vel non esse est terminus, quem respicit necessitas; ut subiectum vero respicit, quando consideratur id, quod aptum est, vel cui repugnat stare sub tali termino, ut cum Angelus dicitur immutabilis secundum substantiam, mistum mutabile secundum primas qualitates, substantia Angeli, & primæ qualitates misti respiciunt ab immutabilitate, vel mutabilitate tanquam subiecta. Hoc posito respondeatur, si argumentum vim habet, concludere de habitudine ad subiectum, non vero ad terminum: quoniam eti Deo competat necessitas, & immutabilitas, secundum omnem suum actum, siue primum, siue secundum, siue per modum fluxus, siue per modum habitus quiescentis, tamen proprius terminus, quem respicit immutabilitas est, ipsum fieri, vel mutari, est enim repugnantia ut subiectum mutetur: proprius vero terminus, quem respicit necessitas, est ipsum esse, quod latius patet, quam ipsum fieri & ipsum sub se quodammodo claudit: quatenus ipsum fieri est aliquid esse.

VI. Ad primum Aureoli concedenda est maior propositio, si intelligatur de eadem definitione formaliter, & adæquata, non vero de eadem materialiter & inadæquata. Assumptio vero est falsa, si intelligatur de eadem definitione formaliter, & adæquata: ut patet ex ipsa confirmatione argumenti: nam aliter se habet, & mutari, non sunt idem adæquata: subiectum enim non solum aliter se habet

quando mutatur, sed etiam quando perfecta mutatione manet sub forma opposita, quam antea habebat. Et si per impossibile fingamus Deum ex se, & ab æterno non esse sapientem, aut esse iniustum, profecto non fuisset mutatus: si quidem si nunc ex eo, quod ex se, & ab æterno est sapiens, & iustus, non mutatur, etiam tunc facta hypothesi quod fuisset ex se, & ab æterno non sapiens, & iniustus, minimè mutaretur: & tamen aliter se haberet, ac modo se haber: ex quo constat non idem esse mutari atque aliter se habere: quia licet omne mutari sit aliter se habere, non tamen omne aliter se habere est mutari: Et ideo negandum est antecedēs assumptum ad confirmationē assumptionis. Ad autoritatem verò Comment. responderetur primo frequenter definiri res per suas proprietates, & quia immutabilitas est quasi proprietas consequens necessitatem, nihil mirū si Auerr. necessitatē dissinit per impossibilitatem, vt mutetur, quæ est descriptio immutabilitatis. Respondetur secundo, non solum definiri ab eo necessitatem per impossibile transmutari, addit enim verba illa, *aut inueniri alio modo, quæ significant aliiquid diuersum à transmutatione, alioquin ineptè adderentur, significant igitur esse alio quouis modo, siue id sit per mutationem, siue non.* vnde Deus non solum est necessario iustus, quia non potest desinere esse iustus per mutationem, sed etiam quia non potuit villo modo ab æterno ex se esse non iustus. Ad secundum neganda est assumptionis, siquidem necessario, directè, ac formaliter opponitur impossibile esse, & possibile non esse: immutabili vero per se primo, ac directè solum opponitur possibile, vt mutetur, non verò impossibile vt sit: nam, vt superius ostendi, si facta suppositione impossibili fingamus Deum ex se, & ab æterno esse corporeum, impossibile esset, vt foret incorporeus, nec tamen tunc ex ea præcisa suppositione esset mutabilis, quoniam non esset ullus transitus de uno termino in alium: Ex quo patet impossibile secundum se non necessario opponi immutabili. Ad ultimum concedenda est maior, si intelligatur de membris eiusdem membris divisionis essentialis, ac per se, non vero de membris divisionis per accidens: Nam membra unius divisionis per se possunt quoque pertinere ad divisionem alterius per accidens: etenim coloratum per se dividitur in album, viride, & alios colores compone sumptos: & tamen corpus minus divisione per accidens potest dividiri in eadem membra. Ita cum mutabili sit

quasi passio necessarij, non repugnat, vt diuisio, quæ per se cōperit necessitati, competat etiam per accidens immutabilitati. Respondetur secundò, non eadem esse membra vnius, atque alterius, etenim immutabilitas nō proprie dividitur in absolutam, & conditionatam, siue ex suppositione, vt statim dicām.

Argumenta Scoti, quamvis veram sententiam confirmant, quia tamen aliquid falsi continent, indigent explicazione. Aureolus, vt ea soluat, afferit ^{Aureol.} actus voluntatis diuinæ liberos non minus esse necessarios, quam immutabiles: & ideo censet semper immutabilitatem coincidere cum necessitate. Nam cum duplex sit necessitas, scilicet *absoluta*, & *conditionata*, siue *suppositionis*, duplē quoque agnoscit immutabilitatem, quæ cum duplice coincidit necessitate: ait itaque si necessitas sit *absoluta*, immutabilitatem esse *absolutam*, conditionatam verò, si necessitas sit *conditionata*: & ob eam causam sicut actus diuini liberi sunt necessarij conditionate, ita quoque esse immutabiles conditionate: & ratio suffragatur, quoniam immutabilitas vel est ipsam necessitas, vt vult Aureolus, vel ad illam consequitur vt dicam capite quarto. Ideoque mensura eius desumenda est à ratione necessitatis: quare vbi fuerit necessitas simpliciter est immutabilitas simpliciter, vbi autem necessitas conditionata, siue suppositionis, erit quoque immutabilitas suppositionis.

Contra hanc opinionem facit, quoniam cum necessitate conditionata stat ratio contingentis simpliciter: ergo etiam cum immutabilitate conditionata stat ratio mutabilitatis simpliciter: hoc autem absurdum est, quoniam omnes Doctores absolute concedunt voluntatem diuinam esse immutabilem: neque ullus unquam rectè sentiens concepit Dei voluntatem, aut eius actus esse villo modo mutabiles. Deinde verò si in Deo esset immutabilitas conditionata, sublata conditione iam esset mutabilitas: hoc autem est hæreticum, & absurdum: ergo, & illud: maior ostenditur: nam quemadmodum si à necessitate conditionata remouetur conditio, iam non erit necessitas, sed contingentia, ita, si ab immutabilitate conditionata tollatur conditio, non erit immutabilitas sed mutabilitas, atque adeo si Deus non

non voluisset ea, quæ voluit ab æternō, voluntas diuina esset mutabilis: tolereretur enim suppositio existentia actus liberi, ratione cuius datur immutabilitas suppositionis. Falsitas vero consequens est manifesta. Si quis autem respondeat consequens falsum sequi ex suppositione falsa, facile conuincitur, quoniam ex nulla suppositione possibili sequitur assertio impossibilis: at vero Deum esse mutabilem est assertio impossibilis: ergo non sequitur ex suppositione possibili, nimirum quod Deus nō voluisset ab æternō id, quod voluit: sed dicendum est sequi ex altera præmissa adiuncta, hoc est ex contraria sententia. Denique in rebus creatis sunt plurima necessaria necessitate suppositionis: ex ea vero nullam sortiuntur immutabilitatem: ergo necessitas conditionata nō est idem quod immutabilitas conditionata. Antecedens ostenditur: nam quando Socrates sedet, necessario sedet, non tamen immutabiliter: quoniam fieri potest vt moueat, non quidem pro tempore, quo supponitur sedere, sed pro sequente: ita vt definit esse sedens, & incipiat moueri: si quis vero respondeat hāc ipsam repugnantiam: vt moueat in eodem tempore, quo sedet, esse immutabilitatem, quoniam est impossibilitas ad mutationem, euincit quidem posse abutendo vocabulo appellari improprie immutabilitatem, non tamen propriè, atque simpliciter: quoniam immutabilitas dicit repugnantiam ad transeundum de vna forma in aliam pro diuersis temporibus: est enim negatio eius mutabilitatis, quæ est possibilis rebus: vt vero fiat transitus à forma, quæ habet pro eo ipso tempore, quo habetur, impossibile omnino est ex repugnantia terminorum: neque hoc negatur, cùm dicimus aliquid esse immutabile: nō enim loquimur de impossibilitate nata ex præcisa repugnantia, vt subiectū existat simul sub oppositis formis: sed de ea, quæ oritur ex stabilitate rei, ratione cuius transire nequit ab uno termino in alterum: ita vt in priorē duratione sit sub uno, in posteriore sub alio: qua ratione nulla omnino creatura est immutabilis. Nam quamvis pro præsente duratione, in qua punc est, non possit non esse, potest tandem in sequente transire ad aliud terminum oppositū illi, in quo modo est. At vero actus Dei liberi, supposito quæ sint in hoc instanti, etiam erunt in tempore subsequente: atque adeò habent aliquam immutabilitatem diuersam ab ea, quæ est pure conditionata ex suppositione præsentis veritatis.

Hæc argumenta conuincunt quidē actibus diuinis, supposito quod sint, compete immutabilitatem simpliciter excludentem omnem prorsus mutabilitatem, neque in vllō sensu admittendum esse in actibus Dei liberis dari vllū mutationis modum: & in hoc differt necessitas suppositionis in diuinis actibus, & in creatis: quoniam in his patitur rationem mutabilitatis pro diuerso tempore, in diuinis vero minimè. Verum quia ad esse immutabile supponitur esse, quod est fundamentum mutabilitatis, vel immutabilitatis, sicut actus liberi non sunt necessarij nisi ex suppositione ipsius esse, ita neque sunt immutabiles, nisi ex eadē suppositione: & sicut ipsorum necessitas, licet nō sit absoluta, & ex ratione terminorum, sed ex suppositione, est talis, vt sit determinatio ad semper esse: ita immutabilitas est repugnantia vt nunquam mutantur: cuius etiam in rebus creatis est nonnulla similitudo: nam veritas de præterito in materia contingentī fundatur in suppositione contingentī: verbi gratia veritas huius propositionis: *Plato disputauit*, fundatur in disputatione præterita, quæ tunc temporis libere, & contingens fuit: verum quia ad præteritum non datur potentia: neque fieri potest, vt id, quod fuit, non fuerit, præteritum est immutabile: quia fieri iam nequit, vt sit verum oppositum eius, quod fuit: quia de causa potest dici necessitas, & immutabilitas suppositionis. Et in hoc sensu defendi potest sententia Aureoli, ad quam alludit Capreol. in 1. dist. 45, quæst. vñica caprool. art. 2. conclusione 3. ex D. Thoma lib. 1. s. Thom. contra Gentes cap. 83. quatenus necessitatem actuum diuinorum vocat immutabilitas ex suppositione: neque argumenta cōtraria impugnat hunc dicendi modum. Ad primum omissa controuersia, quæ est inter D. Thom. & Scotum, vtrum actus diuini liberi dicendi sint contingentes, & admittingo ita dici, quatenus contingens est idem, quod non determinatum ad esse, vel non esse, vt describitur à D. Thoma lib. 1. s. Thom. Perhierm. lect. 14. neganda est consequentia: ratio discriminis est, quoniam id, quod solum conditionaliter est necessarium, sublata conditione manet secundum naturam indifferens vt sit, ac vt non sit: proindeque necessarium solum ex suppositione est contingens simpliciter: id vero, quod hoc secundo modo est immutabile ex suppositione, ea sublata, non manet cum apitidine vt mutetur: quod opus erat, vt esset mutabile simpliciter: sed simpliciter non manet, ex eo enim quod supponitur non fuisse aliquid, quod fuit, non sequitur vt

IX.

transire posuit, aut potuerit ab esse ad non esse, sed ut non habuerit esse, quod non est mutari. Ad secundum eodem modo respondetur negando sequelam maioris. Ad cuius probationem respondetur in necessarijs tantum ex suppositione, sublata suppositione manere naturam sine suppositione, & cum indifferentia, & ideo manere contingentiam: que vero sunt ex suppositione immutabilia, non necessario manent sublata suppositione cum aptitudine ad mutationem, vt explicatum est. Ad tertium respondetur necessitatem immutabilitatis, que immutabilitatem ex suppositione in diuinis non esse similem illi, quam habent res praesentes, quando sunt, sub qua habent aptitudinem ut mutantur in tempore sequente: sed illi quam habet veritas de præterito, ut iam dixi.

His positis dicendum argumenta Scotti colligere quidem verum, sed media non omnia esse accommodata. Ad primum vero dicendum actus liberos Dei, sicut sunt necessarij ex suppositione, ita ex eadem esse immutabiles, & ideo semper cum immutabilitate coniungi modum aliquem necessitatis, quæ licet non excludat simpliciter contingentiam, facta tamen hypothesi excludit possibilite ad oppositum: Eodem modo respondetur ad secundum; responderi etiam potest disparem esse rationem in suppositione praesenti instantis, aut temporis, quod præterlabitur, & suppositione æternitatis permanentis, ut fuis explicabitur cap. 5, tertium recte concludit, neque indiget solutione.

Plurimæ sunt rationes cur Deus sit immutabilis: propria tamen, & immediata non est esse à se, infinitas, aut summa perfectio.

C A P V T III.

I.

PLURIMÆ sunt perfectiones, quæ à diuersis auctoribus proponuntur tanquam fundamenta, ac radices immutabilitatis diuinæ: prima est quod sit à se, & non ab alio: secunda ratio actus puri: tertia simplicitas: quarta summa perfectio: quinta infinitas, ultima denique ipsa necessitas. Et quidem si absolutè loquamur, ex singulis recte suo modo deducitur immutabilitas. Nam quod est à se, & non ab alio principio, non habet rationem effectus, sed solum nostro modo intelligendi est à se, ut à forma intrinseca, & cum semper sibi ipsi adsit, semper est idem, & eodem modo. Nam si aliquid de-

nouo ipsi aduenit, iam id non est à forma ipsi intrinseca, sed aliunde. Item quod est actus purus, & omnino simplex caret omnipotentialitate, ut constat ex tract. I. cap. 10, quod vero caret potentia passiva, transire nequit ab uno termino ad alium, atq; adeò neque mutari. Quod vero est summe perfectum, & infinitum simpliciter, non potest carere actu aliquo, ad quem per motum transeat, vel à quo ad deteriorem statum mutetur: nam summe, & infinite perfectum nequit esse sub negatione actus sibi possibilis. Denique quod est omnino necessarium de mutari nequit in oppositum eius, quod est: alioquin expositum esset contingencia, quæ cum omnimodo necessitate repugnat. Dubium tamē esse potest an omnes hæradices eodem se modo habeant ad immutabilitatem, ita scilicet, ut ex omnibus eodem modo consequatur. Agam vero hoc capite de summa perfectione, & infinite simplicitate, itemque de ratione primæ causæ, sive eius, quod est esse à se, de ratione vero necessitatis, actus puri, & summæ simplicitatis dicam cap. sequent.

Cæteras ferè omnes, hoc est rationem summæ perfectionis, actus puri, simplicitatis, necessitatis excludit Mayron, in 1. d. 9. Meyron.

quæst. 2. & solam infinitatem simpliciter censet esse propriam rationem immutabilitatis: primâ impugnat, quoniam videtur tollere ordinem essentiale inter perfectiones Dei absolutas, & relativas: si enim ens summe perfectum non potest mutari, quia recipere nequit perfectionem aliquam, etiam non poterit recipere relationes personales, quâdoquidem in primo signo, in quo concipiatur essentia, ut prior relationibus, est ens perfectissimum, nulla omnino perfectione carens. Si quis vero dicat accessu relationis nullam perfectionem accrescere, & ideo non repugnare, ut essentia summe perfectæ secundum esse absolutum concipiatur advenire relations personales: debet etiam admittere ex vi summæ perfectionis non repugnare, ut adueniant Deo relations reales ex tempore, quod est falsum. Et confirmatur, quoniam actus liberi, prout à necessarijs distinguuntur, non dicunt ullam perfectionem in Deo, & tamen si Deus ex tempore eliceret nouos actus liberos, aut cœlaret ab ijs, quos elicit ab æterno, de facto mutaretur, ut cœstabit inferius: ergo ratio perfectionis non arguit omnimodam immutabilitatem in Deo. Secundam impugnat arguento petito ab ijsdem relationibus diuinis, quoniam essentia in eodem priore, quo antecedit relations, est actus purus: & nihilominus non repugnat,

vt in

ut in posteriore signo relationem funderet ergo ratio actus puri non impedit quo minus essentia diuina sit receptiva alicuius formæ, & consequenter mutabilis. Ad idem quoque facit, quod in priore signo, in quo consideratur secundum esse necessarium, & essentiale, est actus purus, & nihilominus non est determinata ad actus liberos, quos in posteriore signo naturæ potest elicere, vel non elicere. Contra tertiam arguit, quoniam distinctio formalis cohæret cum simplicitate divina, & sufficit ad veram rationem mutationis: ergo simplicitas non est sufficiens, & adæquata ratio immutabilitatis. Maior supponitur de communi sententia Scotistarum: ut patet extract. 5. cap. 5. Assumptio vero patet qaoniam omnis receptio actus distincti ex natura rei à subiecto est mutatio, ac proinde distinctio ex natura rei formalis interformam, subiectum recipiens sufficit ad veram rationem mutationis. Denique contra quartā obiicit, quoniam licet enti simpliciter necessario repugnet recipere contingens, non tamen repugnat respectus ad extra: siquidem non repugnat creatio actiua: ex hoc autem sequitur mutatio, quia omne subiectum, quod habet aliquam formam, vel rationem, à qua denominatur, quam prius non habebat, aut à qua non denominabatur, necessariò debet esse mutatum: Deus autem ex creatione denominatur creator ex tempore, ergo ex ratione summae necessitatis, non necessariò sequitur immutabilitas.

Verum exdemmet obiectiones, quibus probat nullam ex quatuor illis perfectiōibus esse propriam rationem, aut radicem immutabilitatis, concludunt etiam non esse infinitatem. Nam si ex eo, quod relatio diuina adueniens in posteriore signo essentia summe perfecta, sequitur non repugnare ex vi perfectionis, vt essentia diuina mutetur, etiam non sequitur ex præcisa ratione infinitatis: quandoquidem cum omnimodo infinitate essentia diuinæ stat, vt relatio adueniat illi in posteriore signo naturæ. Si item ex eo, quod essentia in posteriore signo naturæ recipit relationem, sequitur ex præcisa ratione actus puri non provenire immutabilitatem, etiam sequetur non prouenire ex infinitate: siquidem quamvis natura diuina in priori signo sit infinita simpliciter, adhuc tamen recipit relationes. Denique, si ex eo, quod summae necessitatis non repugnet actio, & respectus ad extra, sequitur ex præcisa ratione necessitatis non summi immutabilitatem, etiam ex eo, quod infinitati simpliciter non repugnet

actus, & respectus ad extra, sequitur ipsam non esse propriam rationem, in qua fundetur immutabilitas: sicut ergo hæc argumenta apud ipsum vim nō habent ad probandum infinitatem nō esse propriam radicem immutabilitatis, ita quoque non habent ad excludendas simpliciter alias rationes.

Ad primum vero respondetur summam perfectionem absolutam nō impedire, quo minus relatio idem ex natura rei cum ipsa conueniat ab æterno, necessariò, & immutabiliter: impedire vero, quo minus conueniat ex tempore, aut cum mutatione: mutatio enim arguit potentiam passiuam, & defecitum in re mutabili, quæ duo repugnant summae perfectioni: quomodo autem accessu nouæ relationis Deus mutetur infra dicam: nunc vero ex ibi dicendis suppono mutationem posse interuenire in relatione ex parte fundamenti, vel solius relationis: si ex parte fundamenti, tunc re vera etiam ratione summae perfectionis excluditur: nam fundamentum relationis, cùm sit forma absoluta, pertinet ad perfectionem, et si de novo adueniret, Deus non esset summa perfectionis: si vero ratione solius relationis, tunc talis mutatio excluderetur quidē ratione summae perfectionis, non ita vt præcisè ex accessu nouæ relationis realis colligatur antea non fuisse summam perfectionem, hoc enim est falsum, quandoquidem accessu nouæ relationis, res non manet perfectior: sed ita, vt eius accessu maneat imperfectior, siquidem ipsam relatio continet nonnulli imperfectionis: est enim realis ordo ad extremum, ad quod relatiuum terminatur, repugnat autem summae perfectioni vt sit realis habitudo ad aliquid extrinsecum. Ad confirmationem respondetur si in Deo sit mutatio penes actus liberos, necessariò sequi mutationem entitatuum penes actum necessarium, vt infra ostendam: & proinde, quamvis actus liberi quatenus distinguuntur à necessarijs, non dicant nouam perfectionem, quia tamen ipsi mutari nequeunt, quin mutentur necessarij, quorum mutatione minueretur diuina perfectio, ex ea quoque suo modo sequitur immutabilitas actuum liberorum. Ad secundum simili ferè modo respondetur: nam quia essentia nullo modo distinguitur à relatione, neque est in potentia passiva ad illā, vt inferius explicabo, est actus purus: & idè ex relationis æterna resultantia, vt ita loquar, non sequitur villa mutationis: at vero si ex tempore adueniret necessariò procederet ex non esse, & reciparetur in

essentia

IV.

essentia ratione potentiae passiuæ: & consequenter non esset actus purus: atque adeò ratio actus puri, quamvis non excludat resultantiam relationis ab æterno in posteriori signo rationis, excluderet tamen in tempore, & consequenter potest esse radix immutabilitatis. Item quamvis ab æterno ratio actus puri in priore signo rationis non excludat indeterminationem voluntatis ad actus liberos, excludit tamen aptitudinem, vt voluntas in tempore transeat ab uno actu in alium. Cuius ratio infra fusius explicanda est: nunc hæc satis erit, nimirum quoniam actus liber ab æterno censemur compleri per solam terminationem & habitudinem ad obiectum creatum sub esse existentiæ: habitudo autem rationis non euertit rationem actus puri: in tempore autem, si mutaretur, cum obiectum, quod supponitur esse, non posset non esse, vt desinat habitudo actus ad obiectum, necessariò desinere debuit actus quo ad entitatem ipsam, quæ est fundamentum habitudinis: actus autem primus non potest desinere: & idcirco, quamvis cum ratione actus puri non repugnet indeterminatione voluntatis ad actus liberos, repugnat tamen, vt postquam semel illos elicuit, posset ab illis celare, aut nouos elicere. Ad tertium neganda est maior propositio, vt constat ex ijs, quæ dicta sunt in tract. 5. cap. 10. Ad ultimum neganda est assumptio: ad cuius confirmationem respondeatur, licet omnis noua denominatio supponat aliquam mutationem, non tamen opus esse, vt ea insit subiecto, quod denominatur: nam obiecta nostrarum actionum vitalium denominantur ab ijs, absque illa mutatione sui: dicitur enim lux videri, bonum amari, neque, vt ita denominantur, opus est mutatione ipsorum, sed sufficit mutatio ipsa potentiae vitalis, à qua obiecta denominantur extrinsecè: eodem modo Deus subi nouas denominations absque illa mutatione sui, interueniente tamen mutatione ex parte creature: quæ est terminus actionis diuinæ, aut alterius habitudinis, à qua Deus denominatur.

Sed iam videamus fundamentum, quo ductus. Mayronius statuit infinitatem esse propriam, & immediatam rationem immutabilitatis, simulque expendamus utrum summa perfectio, & ratio entis à se id ipsum vendicet: Arguit autem Mayronius, quoniam Deus ex eo, quod est infinitus, & quidquid habet, & consequenter quidquid est in Deo, est Deus: ergo, si mutaretur, vel acquireret, & haberet de nouo

aliquem terminum, vel amitteret aliquem, quem antea haberet: si acquireret, & haberet de nouo, cùm Deus sit quidquid habet, inciperet de nouo esse Deus; si vero amitteret, ob eandem causam desinere esset Deus: ergo nullo modo est capax mutationis. Et corroborari potest, quoniam infinito simpliciter nihil detrahi, nihil addi potest, omnis autem mutatio terminatur, vel ad formam positivam de novo aduentem subiecto, vel ad negationem formæ, quæ abiicitur à subiecto: ergo considerata solum ratione infinitatis sufficienter excludit omnis mutatio à Deo: idemque patet in ratione summæ perfectionis: cui repugnat omnis defectus, & consequenter transitus à perfectione, quam habet, ad eius negationem, vel ab hac ad perfectionem, qua caret: nam si non repugnaret sub altero termino mutationis, haberet carentiam alicuius perfectionis, & consequenter non esset summa perfectio: ergo considerata solum ratione summæ perfectionis excluditur omnis priuatio. Denique omne quod mouetur, ab alio mouetur: prima causa, & ens à se non potest moueri ab alio: ergo non est capax mutationis, & consequenter ex vi præcisæ entis à se sumi potest immutabilitas.

Supponendum est radicem alicuius proprietatis aliam esse proximam, aliam remotam, aliam adequatam, aliam inadæquatam. Inter proximam, & proprietatem nihil interiacet, quod sit ratio illius: Inter remotam vero possunt interiacere plures causæ, sive rationes subordinatae. Est vero inter utramque hoc discriminè: quod licet negata una, cœsequenter negetur etiam proprietas, tamen si per impossibile supponatur manere alteram sine altera, & maneat proxima sine remota, adhuc manebit proprietas, non tamen si maneat remota sine proxima. Ratio huius discriminis est, quoniam in pluribus causis subordinatis, si tota causalitas priorum continetur in proxima, eatenus effectus pender ab illis omnibus, quatenus virtute eorum exsistit causa proxima, & immediata, à qua effectus pendet: & proinde, si quomodo ea supponatur existere, consequetur effectus, quantumlibet supponatur nō existere priores causas, à quarum serie dependet. Contra vero quia priores nō causant nisi interuenient proximam, & immediatam, quatumcunque illæ supponatur esse, nō dabitur effectus, si de sit causa immediata. Inter adæquatam vero, & inadæquatam hoc est discriminè, quod adæquata posita ponitur effectus, sublata vero tollitur: de hac n. intelligitur dictu Arist. lib. I. Ari. lib. I.

Posterior.

V.
Mayron.

Posterior. cap. 13. t. 30. quando affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, inadæquata vero non ita se habet, fieri enim potest, vt ad aliquam causam necessariò sequatur effectus, & tamen sint etiam alia causæ eiusdem, & propterea ea sublata adhuc manere posse effectus: verbi gratia ex ratione substantiae spiritualis nascitur incorruptibilitas, & nihilominus ex eo, quod substantia aliqua non est spiritualis, minimè sequitur ut sit corruptibilis: materia enim prima incorruptibilis est, cùm tamen non sit substantia spiritualis.

VII. Infinitas, & summa perfectio concepi possunt, velut quoddam integrale nostro modo intelligendi continens omnem rationem essendi, & perfectiones simpliciter, quo pacto includunt perfectiones diuinæ in suo significato materiali, vel secundum præcias rationes formales, secundum quas infinitas solum importat ens nullo entitatis termino circumscriptum: summa vero perfectio absolutam, & consummatam rationem perfectionis simpliciter, abstrahendo à ceteris rationibus formalibus, verbi gratia à necessitate, actu puro, simplicitate, ac similibus. Et quidem si priore modo considerentur, cùm ipsam et immutabilitas sit quædam perfectio, & quædam modus essendi designatus per negationem mutabilitatis, ex eo, quod Deus sit infinite perfectus, recte sequitur esse quoque immutabilem, non tanquam ex ratione quædam contradiuisa, sed tanquam ex ratione quadam totali colligitur partialis; vt notauit Aureol. in 1. dist. 8. quæst. 2. art. 2. nam ex regula Anselmi in Monologio cap. 15. & Aristot. lib. 12. Metaphys. text. 40. & Comment. ibidem, Deo tribuendum est quidquid perfectionis est, & ideo, cùm immutabilitas sit quædam perfectio, tribuenda ipsi. Item, cùm summa perfectio contineat omnem rationem perfectionis, continere etiam debet rationem actus puri, simplicitatis, ac necessitatis: & consequenter si ex his dederit immutabilitas, ex summa quoque perfectione deducitur. Verum hic non agitur de radice, quasi viuersali, & remota, sed de propria, & immediata: quæ nostro intelligendi modo secundum rationes formales sit contradicua ab alia, prior illa, & ratio eius immediata: quomodo considerari debet infinitas, & summa perfectio iuxta secundam acceptiōem abstrahendo à ceteris rationib⁹ formalibus, quas inuolunt in suo significato materiali.

VIII. Dico primum. Infinitas, ac summa perfectio secundum proprias rationes for-

males præcias non sunt immediata ratio immutabilitatis absolute, & vniuersaliter acceptæ, sed solum quatenus excludit mutationes perfectiuas. Posterior pars facilè ostenditur: quoniam mutatione perfectiuæ supponit in subiecto priuationem formæ, sive perfectionis acquirendæ: ens simpliciter infinitum, & summe perfectum non caret illa perfectione: ergo non est capax mutationis perfectiuæ: atque adeò ex ratione infinitatis, ac summa perfectio nis per se, & immediate sequitur repugnativa mutationis perfectiuæ: Et hac ratio ne Patres ex infinitate, & summa perfectione Dei colligunt illum non posse perfici, aut in melius commutari: ita D. Gregorius Nyssenus in expositione orationis Dominicæ super illa verba, adueniat Nyssenus.

Regnum tuum: Sic enim ait, Nunquid nunc Regem fieri vult vniuersi Regē, qui semper est quod est, qui ad omnē mutationem firmus, & immobilis est, qui non potest reperire melius quidquam, in quod transeat? quibus verbis indicat idcirco non posse Deum in aliud transire quia nihil ipso melius, ac perfectius est: quæ ratio solum procedit de transitu, sive mutatione perfectiuæ: eodem argumen- to vtuntur Eusebius Cæsariensis lib. 13. de Eusebius. præparat. Euangel. cap. 3. S. Thom. 1. p. S. Thom. quæst. 9. art. 1. Richard. in 1. dist. 8. art. 2. Richardus. quæst. 1. Durand. 1. p. distinctionis quæst. Durand. 3. num. 7. Ocham. quæst. 7. Gabriel. quæst. Ocham. 7. art. 2. conclusione 2. Bassol. quæst. 3. art. Gabriel. 2. & plerique alij. Prior vero pars ostenditur, quoniam si consideretur præcisa ratio perfectionis, & abstrahatur à ratione actus puri, ac necessarij adhuc res maximè perfecta concipi potest, vt mutabilis, si non in melius, saltem in deterius: In rebus enim creatis, quantumlibet aliquid sit perfectum, potest subire mutationem, quia abest ratio actus puri, ac necessarij: signum ergo est puram rationem perfectionis summam, si sumatur vt est ratio distincta à necessitate, nequaquam esse rationem proximam, & adæquatam immutabilitatis: nam si concipiatur res summe perfecta quoad reliqua, & solum absit necessitas, & adsit contingentia, erit subiecta mutationi: ergo summa perfectio, vt abstrahit à singulis perfectionibus, quas materialiter includit, non est proxima ratio immutabilitatis, eodemque argumento probatur idem de infinitate.

Dico secundum, ratio entis à se est causa adæquata, ac remota, non proxima immutabilitatis. Prior pars est deente Athanasi in passionem, & crucem Domini initio: & D. Thom. opuscul. 3. cap. 4. & s. Thom. pater

IX.

Athanasi.

patet quoniam Philosophus lib. 8. Phys. ostendit ex motu rerum inferiorum perueniendum ad unum primum motorem immobilem: quae deductio, quatenus procedit ex effectis ad primam causam, est à posteriore, quatenus autem ex eo, quod primus motor sit à se, & non ab alio, est à priore. Prius enim est rem esse à se, quam habere repugnantiam ut subdatur actuitati superioris agentis. Itaque ex eo, quod Deus sit ens à se, relecte concluditur non posse omnino mutari. Et confirmatur, quoniam ex eo, quod Deus sit ens à se, deducuntur ceterae omnes perfectiones diuinæ, ut patet in toto progressu huius secundi libri: ergo cum immutabilitas educatur ex aliqua, deducitur etiam ex ratione entis à se, saltem tanquam ex prima radice. Esse vero causam adæquatam constat quoniam solum ens à se est immutabile, quidquid autem est ab alio, eius actuitati, ac mutationi subditur. Esse autem non proximam, sed remotam ostenditur: quoniam si per impossibile praescindamus necessitatem à ratione entis à se, & concipiamus illud sub potentialitate, & contingencia, ita ut sit à se, contingenter tamen, iam erit obnoxium mutationi: nam quod contingens est esse, ac non esse, transire potest de uno termino in alium, & consequenter mutari. At, inquires, repugnat esse aliquid à se, & sub esse contingentiæ: quare ex ratione entis à se excluditur contingencia, & mutabilitas. Verum quidem est, sed non de hoc modo disputatur, sed utrum immutata ratio, ex qua sequitur immutabilitas, sit ratio entis à se, & hoc non concluditur illo argumento, quoniam ratio entis à se immediate opponitur rationi entis ab alio, contingencia vero immediate opponitur necessitas: & quia hæc necessariò coniuncta est cum ratione entis à se, propterea hoc excludit etiam contingiam, & mutabilitatem: non tamen proximè, sed remote interuentu absolute necessitatis.

X.

Argumenta in contrarium probant quidem ex his tribus rationibus sumi aliquo modo rationem immutabilitatis, non tamen proximè, & adæquate. Ad primum respondeatur negando antecedens: nam, formaliter loquendo, Deus non est quidquid habet ex eo, quod infinitus, sed ex eo, quod simplex est: nam si eademmet perfectiones simpliciter infinitæ, quas Deus habet, modo simplici, ac indistincto, concipiuntur inesse illi cum distinctione, & compositione, & consequenter absque simplicitate, quam nunc habent, Deus non erit minus infinitus, quam modo est: & ta-

men non erit quidquid habet, si ut nullum compositum est suæ partes: ergo ratione simplicitatis, nō autem infinitatis est quidquid habet: patet consequentia, quoniam illa est propria ratio effectus, qua manente manet, & qua sublata tollitur: manente autem infinitate, & præcisa per intellectum simplicitate, Deus non intelligitur esse quidquid habet: ergo non ideo est quidquid habet, quia infinitus, sed quia simplex est. Ad confirmationem respondeatur de ratione infiniti simpliciter non esse, vt nihil illi detrahiri possit, sed solum ut nihil possit addi: ideoque ex infinite præcisè non deduci immutabilitatem simpliciter, sed solum secundum augmentum. Quin vero si consideretur præcisa ratio infinitatis abstrahendo à reliquis perfectionibus, nō necessariò sequitur inuertibilitas: nam si per impossibile supponatur infinitum, quod nō sit necessarium, & à se, sed ex alio, & contingens, non repugnat ex terminis, vt esse designat. Eodem modo respondeatur ad secundum argumentum: nā quamvis summa perfectio, quatenus materialiter continet omnes perfectiones, repugnet cum mutabilitate, & includat immutabilitatem singularem quandam perfectiōnem, & præterea rationem actus puri, & necessitatis absolutæ, ex quibus immedie sequitur immutabilitas, tamen quatenus præcise afficit entitatem diuinam, & reddit perfectam in summo gradu, solum excludit mutationem in melius: Ad ultimum respondeatur, quamvis ratio entis à se sit causa immutabilitatis, tamen nō esse proximam, sed remotam, ut explicatum est.

Sola necessitas est proxima, & adæquata ratio immutabilitatis, actus vero purus, ac simplicitas, ut includunt necessitatem.

CAPUT IV.

TRes rationes supersunt, de quibus postest dubitari, quæ nam sit potissimum, ac proxima ratio immutabilitatis, nempe actus purus, simplicitas, ac necessitas. Ex ratione actus puri sumit argumentum, D. Thom. p. quæst. 9. art. 1. cùm Caietano ^{Thom.}, & Sylvestr. ibidem. & in 1. dist. 8. quæst. 3. art. 1. Richard. art. 2. quæst. 1. & Franciscus à Christo d. 39. quæst. vñica de immutabilitate coniunctione 1. suadetur autem, quoniam illa perfectio est immediata ratio immutabilitatis, quæ pugnat formaliter cum radice.

radice mutabilitatis: sed & vero eius est potentia, & cum hac pugnat formaliter ratio actus puri: ergo haec est immutata ratio immutabilitatis: Maior est euidens, nam contrariorum effectuum contrarie sunt causae: & cum proxima radice mutabilitatis formaliter pugnare nequit nisi proxima ratio immutabilitatis: exclusa enim mutabilitate hoc ipso succedit immutabilitas: ergo, quod illam proximè excludit, hanc proximè inducit. Prior pars assumptionis est de mente Scoti in i. d. s. q. 2. §. Ideo tenendo, ubi ait mutationem de ratione sui dicere potentiam, intellige antecedenter, tanquam causam, & radicem non vero formaliter: ostenditur autem, quoniam subiectum, quod est aptum recipere, vel habere aliquam formam cum indifference ad eius oppositū, potest transire à priuatione ad actum, & vice versa, & consequenter mutari; consequentia patet: quoniam potentia passiva consilium in hac indifference, siue aptitudine, cuius actus est ipsam passio, siue mutatio: ergo praefissis omnibus alijs rationibus, & manente sola ratione potentiae passivæ dabitus mutabilitas. Et confirmatur: nam, si subiectum caret potentia passiva, pati nequaquam potest, repugnat enim dari actum, ad quem non est potentia. Posterior vero pars est manifesta, quoniam potentia, & actus formaliter opponuntur, & actus purus repugnat in eodem subiecto cum potentia passiva. Secundo mutabilitas non potest vlla ratione coherere cum actu puro: ergo hic est immediata ratio immutabilitatis. Patet consequentia, quoniam aliquin non repugnaret concipi actum purum sub mutabilitate. Responsoebit aliquis fieri posse, vt duæ formæ repugnant simul in eodem subiecto, non immediata ratione sui, sed ratione tertiae, cum qua vna ex his duabus est necessario coniuncta, altero vero repugnat: sicut cum diuina sapientia repugnat in iustitia, quia haec repugnat iustitia, quæ necessario coniungit. Cum diuina sapientia: & eo modo posse repugnare mutabilitatem cum ratione actus puri, quia haec coniungitur cum necessitate, à qua per se primo, & immediate prouenit immutabilitas. Verum longe dispar est ratio: nam sapientia, & iustitia non repugnant simpliciter abstrahendo ab hoc, vel illo subiecto, sed ratione determinati subiecti, in quo ratio sapientia est necessario coniuncta cum ratione iustitiae. At vero ratio actus puri abstrahendo à quocunque subiecto, & ratione formaliter distincta, per se exclusa.

Gillij comment. Theol.

Ffff

omnimo-

dit potentiam passivam, & mutabilitatem, qua in ipsa fundatur: ergo si solum consideremus Deum sub ratione actus puri, præcisa etiam ratione necessitatis, hoc ipso excluditur ab eo potentia, vt mutetur. Esse quoque simplicitatem immediatam rationem immutabilitatis: videntur sentire communiter Doctores, qui ex eo, quod Deus sit simplex, probant esse immutabilem. Siquidetur vero, quoniam id, in quo non differt quod est, & quo est, non potest transire à forma ad priuationem ipsius, aut vice versa: & consequenter neque mutari: simplex autem, qua simplex, hoc sibi propriè vendicat, vt sit idem, quod est, & quo est, quod habet, & quod habetur: ergo ex præcisa ratione simplicitatis immediate nascitur immutabilitas. Præterea omne subiectum mutationis est componibile cum aliquo ex terminis ipsius: summè autem simplex, neque est compositum, neque componibile cum alio: ergo simplicitas est immediata radix immutabilitatis.

Hic oportet recolere distinctionem traditam capite superiore, qua fundamentum alicuius perfectionis dividitur in remotum, ac proximum, addendum vero fundamentum remotū esse duplex: aliud, quod secundum se totum est remotum, vt se habet natura respectu secundæ, vel tertiae proprietatis, quæ seruato ordine emanant ab illa aliæ mediantibus alijs: aliud vero est remotum secundum aliquid sui, quia scilicet, quamvis aliqua ipsius pars sit ratio proxima, alia tamē nequaquam: verbi gratia proxima ratio, cur pisces vegetentur, est vita, non animalitas, quoniam, licet haec includat vitam, nō tamen præcisè secundum propriam suam differentiam est causa vegetationis, sed quatenus cōtinet vitam, quæ est immediata ratio illius, eodem modo ratio proxima, cur hic singularis isoceles habet tres angulos æquales duobus rectis, nō est quia isoceles, sed quia præcisè est triangulus: cūm vero querimus proximam radicem immutabilitatis loquimur de ea, quæ secundum se totum, & non aliquid sui talis est: & quamvis in diuinis non sit totum, aut pars, loquimur tamen nostro modo intelligendi, secundum quem quamcumque rationē perfectionis diuinæ describimus per plures cōceptus: & ideo si detur aliqua perfectio, quæ ratione alterius rationis formalis inclusa sit radix immutabilitatis, ipsa nō est dicenda simpliciter proximū eius fundamentum, sed illa solum, quæ præcisè ratione sui illam importat.

Dico primum. Ratio actus puri, &

II.

III.

omnimoda simplicitas sunt rationes convertibles cum immutabilitate simpliciter. In primis quoad actum purum est de mente Doctorum, quos citauit num. i. & facile ostenditur, quoniam excludit omnem potentiam passiuam, quae necessario supponitur ad motum, & ideo fieri nequit, ut actus purus sit aliquo modo mutabilis: aut id, quod est aliquo modo mutabile, sit actus purus: atque adeo, si quis neget Deum esse actum purum, hoc ipso tenetur admittere cum habere indifferentiam ad oppositas formas, & consequenter esse mutabilem. Ex opposito vero, si concedat esse actum purum, necessario tenetur admittere esse determinatum ad omne id, quod est: atque adeo esse simpliciter necessarium, & immutabilem. Ex quo patet ex ratione actus puri per necessariam consequentiam deduci à priore diuinā immutabilitatem. Idem quoque patet in simplicitate prout negat omnem prorsus rationem compositionis actiū, quam passiuā: Sic enim accepta excludit omnem potentialitatem, etiam eam, quae est ad propriam existentiam: & proinde non patitur aptitudinem ad ullam prorsus mutationem, & in hoc sensu plerique Doctores ex simplicitate colligunt diuinā immutabilitatem: ita Altisidorenſ. Albertus. S. Thom. Caietan. Henric. Richard. Palatus. Cisterciens. Augustinus.

Bassili. cisterciensi.

Altisidorenſ. lib. i. cap. i. 2. p. in fine. Albert. in i.d. 8. art. 28. S. Thom. i. p. q. 9. art. 1. cùm Caiet. Henr. in sum. art. 30. q. 6. Richard. loco citato. Palat. in i.d. 8. disput. 3. initio. Dionys. Cisterciens. q. vn. art. 1. propositione 5. & ex Patribus August. lib. ii. de Ciuitate cap. 10. Est itaq. inquit, bonum solum simplex, & ob hoc solum incommutabile, quod est Deus. Ab hoc bono creat a sunt omnia bona, sed non simplicia, & ob hoc mutabilia. & lib. 6. de Trinitate cap. 6. Nihil simplex mutabile est. Auctor libri de essentia diuinitatis apud Augustinum in principio. Ideo, inquit, Deus immutabilis dicitur, quia in natura eius ira, furor, paenitentia, obliuio, recordatio, & alia his similia nullo modo accidunt: simplex enim natura est, & immutabilis, atq. imperturbata, neq. aliud est ipse, aliud quod habet, & quod est. Quibus verbis pro causa immutabilitatis reddit simplicitatem: ea vero non potest accipi solum prout est negatio compositionis passiuā: non repugnat enim in naturā simplicem ex sola negatione compositionis intrinsecā cadere similes defectus, sed accipitur, vt etiam includit negationem compositionis actiū, sive componibilitatis cum alia re.

Dico secundum. Absoluta necessitas est proxima, & adæquata radix immutabilitatis diuinā: Est de mente Doctorum, qui

probant Deum nō esse capace, q. illius mutationis, quia est ipsum necesse esse, ita Bassili. cisterciensi solis in i.d. 8. q. 3. art. 2. & Dionys. Cisterciensis quæst. vn. art. 2. conclusione. Fundamentum est, quoniam non intellecta via alia ratione formalī, ex sola necessitate absoluta per se primo, & à priore colligitur immutabilitas: ergo est proxima radix illius. Consequentia patet ex tradita explicazione causæ proxime, & immediatae. Antecedens vero ostenditur: quoniam id, quod est absolute necessarium, fieri nequit, ut incipiat esse, quod non erat, aut ut definit esse, quod erat: omnis vero mutationis est transitus ab esse ad non esse, aut vice versa à non esse ad esse: ergo intellecta solum ratione necessitatis inducitur repugnantia mutationis, sive immutabilitas. Maior ostenditur, quoniam absoluta necessitas non permittit, ut non sit id, quod necesse est esse: & ideo siens absolutenessarium habet aliquem actum, vel formam in quavis duratione, repugnat ut in alia illam non habeat, si enim sine illapostest confistere, nequaquam illam vendicat necessario. Neque è contrario affici postea forma, vel actū, quo necessario caret: Id vero, quod est mutationi obnoxium, debet esse aptum, ut saltem pro diuersa duratione substet formæ, & eius priuationi. Respondebit aliquis, hoc non esse necessarium, quandoquidem ut habetur cap. i. creatio substantiae spiritualis ab æterno est mutatio, saltem late sumpta: & tamen substantia ita creata nunquam esset sub negatione formæ, quæ est terminus creationis. Verum, ut eodem capite dictum est, idcirco creatio ab æterno habet rationem mutationis, quia quod substantiam esset eiusdem rationis cum ea, que fit in tempore: et si re ipsa non procederet à negatione actuali existentia, procederet tamen à potentiali, ut ibidem explicatum est: at vero ens absolute necessarium ita determinate est sub uno actu, vel forma, ut non possit vlo modo esse sub opposita: & consequenter neque habet terminum à quo potentiali, ex quo procedat: & proinde recte sequitur non esse obnoxium vlli prorsus mutationis.

Secundo; causa proxima, & adæquata alicuius proprietatis est illa, qua posita ponatur, et si cætera præscindantur, & qua sublata tollitur, & si cætera adint, ut per se patet: ita se habet necessitas comparata immutabilitati: ergo. Assumptio patet discurrendo per singula: in primis si comparetur necessitas cum ratione actus puri:

puri: nam si singatur aliquid necessarium, quin sit actus purus, non erit obnoxium mutationi: nam si per impossibile singremus rem aliquam compositam simul, & omnimode necessariam, non erit actus purus, & tamen erit immutabilis: ergo præcisa ratione actus puri manet immutabilitas. Sequela patet, quoniam etiam si res esset composita, si nihilominus partes haberent mutuam connexionem simpliciter, & absolute necessariam, fieri non posset, vt disoluerentur, atque adeò, vt vel ipse, vel compositum esse desineret: repugnat enim omnimoda necessitas cum indifferentia ad non existendum: duplex enim potentia concipi potest ex parte subiecti, altera cum determinatione, altera cum indifferentia ad formam: priore modo se habet materia prima cœli respectu formæ substantialis in sententia illorum, qui existimant esse compositum physicum, & incorruptibile: item subiectum respectu suarum proprietatum: ita enim illarum capax est, vt tamen non habeat indifferentiam ad priuationem ipsarum: posterioris exemplum cernitur in materia prima respectu actus primi, & secundi separabilis. Ex his posterior quidem erit causa corruptionis, non tamen prior: quandoquidem fieri nequit, vt absint à subiecto formæ, ad quas est eiusmodi aptitudo: ex compositione vero non necessario sequitur potentia accepta posteriori modo, sed hoc, vel illo: ex priore autem non sequitur mutabilitas: ergo etiam non sequitur absolute ex compositione, si stare posset absque posteriore modo potentiae passiæ.

VII. Obiicit aliquis, tametsi subiectum non sit mutabile secundum eam formam, cum qua habet necessariam connexionem, tamen hoc ipsum, quo est compositum, esse finitæ, ac limitatae perfectionis: & proinde aptum ut perficiatur accessione nouæ perfectionis illi non necessario debitæ, comparatione cuius habebit potentiam passiæ in determinatam: ex quo consequenter sequitur esse mutabile, si non secundum formam, quam necessario vendicat, saltem secundum alias, ad quas est indifferens. Hæc tamen ratio minimè cogit: nam si ponamus illud necessario vendicare omnes omnino formas, quarum est capax, erit immutabile ob rationem assignatam, & compositum, vt supponimus. Si rursus opponatur impossibile esse, vt sit aliquid extra Deum, cui non possit aliquid accidere, saltem in ordine ad primam causam, quæ potest priuare subiecta ipsius formis, cum quibus suæ natura habent necessariam conexio-

nem, vt lumen luce, ignem calore, &c. Quod dato iam subirent mutationem. Respondeatur hac obiectione conuinci quidem nō dari de facto aliquid compositum, quin sit aliqua ratione contingens, & subiectum mutationis: hoc vero non impedit quod minus, si supponamus per impossibile dari aliquid compositum omnino, & absolute necessarium, sit etiam prorsus immutabile: suppositio enim impossibilis non tollit necessariam, & immediatam rationem consequientiæ: & ideo ad explorandum, quænam sit proxima, & immediata ratio immutabilitatis, possumus facere plures suppositiones impossibilis, vt videamus, quænam sit illa ratio, qua manente manet immutabilitas, & qua sublata tollitur: ex hac autem perspicuè apparet sublata ratione simplicitatis, & actus puri, si tamen singatur manere omnimoda necessitas, adhuc manere immutabilitatem: ex quo plane conuincitur necessitatem esse proprium, & immediatum fundamentum immutabilitatis.

Tertio, contrariorum effectuum contraria sunt principia, sed mutabilitatis propria, & adæquata radix est contingentia, ergo proprium fundamentum immutabilitatis erit necessitas opposita contingentia. Respondebitur necessitatem non solum tolli per contingentiam, sed etiam per impossibilitatem: quæ etiam repugnat mutabilitati: ideoque fieri posse, vt non intellecta necessitate maneat ratio immutabilitatis. Hæc solutio non eneruat argumentum, propter quod impossibilitas semper coniuncta est cum necessitate, non quidem respectu eiusdem formæ, vel actus, respectu cuius est, sed oppositi: quod enim necesse est esse, impossibile est non esse: & quod necesse est non esse, impossibile est esse: & ideo si singamus impossibilitatem ad negationem alicuius formæ, cōsequenter dari debet necessitas ad eius positionem: & si est impossibilitas ad positionem, est necessitas ad negationem: quapropter ex eo, quod necessarium respectu eiusdem formæ, vel actus tollatur per impossibile, minime sequitur dari immutabilitatem sine necessitate: quia scilicet interuenit necessitas in eodem subiecto, respectu vnius ex terminis, inter quos danda est mutatio si foret possibile: non est autem quia ratione necessitatis non potest transire subiectum de uno termino ad alium.

Dico secundum. Ex ceteris rationibus nulla est radix proxima immutabilitatis. Facile ostenditur: nam sublata per impossibile ratione necessitatis, & conceptis alijs

VIII.

IX.

perfectionibus præcisè secundum proprias rationes formales: non repugnat ut concipientur sub aptitudine ad mutationem, contra vero posita necessitate, & præcisis omnibus alijs erit immutabilitas: ergo nulla ex illis est proxima radix immutabilitatis. Antecedens quoad priorem partem ostenditur discurrendo per singulam si res aliqua fingatur actus purus, & simplex, contingens tamen, eo ipso conceditur mutabilis inter extrema, ad quæ est contingens, ut dictum est supra. At, inquires, repugnat concipi actum purum, & simplicem sub indifferentia ad opposita: ergo etiam repugnat, ut concipiatur sub mutabilitate. Veruntamen hæc euasio non sufficit: nam ad ostendendā propriam radicem alicuius perfectionis concipere possumus rationem aliquam cum alia necessario coniunctam, præcism ab illa, quo facto, si absque illa adhuc vendicat eam, cuius radix inuestigatur, erit proxima radix illius, nequaquam vero si ea sublata non potest illam aliam sibi arrogare: hoc autem modo se res habet in ratione actus puri, & simplicitate comparatis cum necessitate, & immutabilitate: etenim ratio actus puri, & simplicitas cum necessitate, & immutabilitate necessario cohaerent: si tamen concipientur præcise à ratione necessitatis, & cum indifferentia, siue contingentia, hoc ipso concipientur cum aptitudine ad mutationem. Obijciet aliquis rationem actus puri, & summæ simplicitatis non posse concipi cum præcisione à necessitate: nam actus purus concipi nequit sub indifferentia ad actum intrinsecum, & negationem ipsius, aut ad formas intrinsecas oppositas: simplicitas vero disfolutur per rationem potentiae passiæ, in qua consistit indifferentia, siue contingentia ad opposita. Hoc tamen est confundere rationes formales attributorum, quæ vt ostensum est tract. 2. cap. 8. præcise sumptæ non se inuicem includunt: & quamvis includerent, tamen quando inuestigamus propriam radicem alicuius consideramus solam rationem formalem explicitam cuiusque, alioquin inanis esset labor Theologorum. Necessitas autem secundum proprium, & explicitum conceptum distinguunt virtute à ratione actus puri, & simplicitate, quamvis cum illis necessario cohaerent: namque actus purus dicit absolutam rationem essendi positivam, simplicitas negationem compositionis actiæ, & passiæ: necessitas autem dicit negationem indifferentiæ ad oppositas formas, vel determinationem ad actum, aut ad ne-

gationem ipsius: quæ ratio distinguit virtute formaliter à ratione actus puri, & simplicitatis, ita ut sit veluti passio actus puri, & ex parte prior simplicitate: idcirco enim Deus est simplex, quia est ipsum necessæ esse absque potentia passiva ad ultimum actum entitatum. Si quis vero contendat omnino includi necessitatem in ratione actus puri, prout à nobis intelligitur. Respondebit adhuc potest ad argumentum, non quidquid includit formaliter id, quod est ratio alicuius passio- nis, esse secundum se immediatum principium illius: nam Isoceles includit rationem trianguli, quæ est immediata ratio, cur habeat tres angulos æquales duobus rectis: nec tamen Isoceles est proxima ratio eius proprietatis, sed natura trianguli: vt docet Aristoteles, lib. 1. Post. cap. 4. Arist.

Similiter, licet admittamus necessitatem includi formaliter in actu puro, nō proinde hic erit proxima ratio immutabilitatis: sed necessitas, ratione cuius id vendicat, Vt vero satisfiat argumentis initio positis, obseruandum est in ratione actus puri, quatenus sumitur, vt prima ratio intrinseca essentiæ diuinæ, tanquam radix, ac fundamentum ceterarum, nequaquam includi formaliter necessitatem: quæ vel est modus essendi nostro intelligendi modo supponens id, cuius est modus, vel quædam negatio aut relatio rationis: sicut è contrario in ratione intrinseca potentiae passiæ, quatenus entitas quædam est, non includitur formaliter indifferentia ad formas oppositas, quamvis hæc sit quædam passio illius, per quam nos rationem potentiae passiæ explicamus. Itaque si perfectionis eius, quam designamus nomine *actus puri*, habeamus proprium, ac positivum conceptum præcissum à conceptibus aliarum, in eorum includit formaliter ipsa necessitas, sed solum comitatur per modum proprietatis. Quo polito neganda est posterior pars assumptionis primi argumenti, ad cuius confirmationem neganda est consequentia. Ad eius autem probationem dicendum, potentiam passiæ esse modum entitatum, siue potius entitatem ipsam subiecti, quod denominatur potentia passiva, quæ non consistit fundamentaliter in indifferentia, quamvis illam necessario annexam habeat. Ad confirmationem respondet ideo si ne potentia passiva dari non posse mutationem quoniama contingentia, quæ est immediata radix mutabilitatis, necessario supponit potentiam passiæ. Ad secundum probanda est solutio ibidem assignata. Ad

XI. ta. Ad eius impugnationem respondetur, inter ea, quæ sunt necessario connexa ratione vnius tertij, esse discriminem: quædam enim non habent ullam rationem dependentię, aut ordinis inter se, quædam vero habent. Priora quia solum habent necessariam connexionem ratione tertij, si extra illud considerentur, possunt esse diuisa: Posteriora vero quia etiam ratione sui habent dependentiam saltem remotam ratione tertij, cum quo vtrunque necessario copulatur, nequaquam possunt esse seorsim. Priore modo se habet iustitia & misericordia in Deo: nam licet vtraque se quatur ad diuinitatem, tamen neutra est ratio cur altera competit, & idcirco si non considerentur in illo tertio, in quo necessario copulantur, non repugnat vnam inueniri sine altera: at vero ratio actus puri necessario vindicat necessitatem: ratione cuius habet immutabilitatem: & idcirco in quoconque subiecto consideretur ratio actus puri in ipso quoque erit necessitas, & immutabilitas, non tamen si abstrahat à quacunque ratione formalis: nam si concipiamus illum absque necessitate essendi, excludet quidem formaliter potentiam passiuam sibi immediate oppositam, contingentiam vero non excludet formaliter sed consequenter, ponendo scilicet necessitatem, quæ est propria passio ipsius, & formaliter opponitur contingentia, & interuentu necessitatis ponendo immutabilitatem, quæ formaliter repugnat cum mutabilitate.

Ad primum argumentum pro simplicitate respondetur, et si subiectum simplex ex vi praecisa simplicitatis non posset subire mutationem, in qua subiectum manens transit ab una forma in aliam, aut in eius priuationem: adhuc tamen nisi supponatur esse necessarium, non repugnare ut definit esse simpliciter: ex quo patet ex vi simplicitatis non esse expers omnis prorsus mutationis. Ad secundum respondetur, et si una simplicitas prout excludit omnem compositionem actuum, & passuum, excludat etiam omnem mutationem, quoniam excludit etiam indifferentiam, & potentialitatem ad ipsum esse, ut dictum est sef tract. 4. cap. 6. tamen hanc indifferentiam non nisi ratione necessitatis excludit, & idcirco si necessitas praescindatur, simplicitas sola non excludit omnem mutabilitatem: itaque maior est simpliciter verade subiecto, quod presupponitur mutationi, & vicissim subest vtrique eius termino: secundum quid autem de subiecto, quod incipit, vel definit cum actione ipsa:

non enim necessario admittit veram compositionem simpliciter, sed secundum quid: & hæc ipsa fundatur in indifferentia ad actum vel quasi actum, cum quo componitur: qua ratione substantiae creatæ componi dicuntur cum suo esse: ratione cuius indifferentia est subiectum capax mutationis: econtra vero subiectum excludens hanc componibilitatem ratione determinationis ad actum, sive necessitatis habendi illum non est capax mutationis secundum eundem.

Vnde sumatur necessitas actuum liberorum Dei.

C A P V T V.

I.

EX dictis cap. superiore remanet dubium explicandum hoc capite, dictum est enim proximam, & adæquatam rationem immutabilitatis esse necessitatem, & tamen actus diuini liberi sunt immutabiles, & minimè necessarij: ex quo sequitur dandam aliam radicem immutabilitatis distinctam à necessitate. *Aureol.* in I. distin^ct. 8. quest. 2. art. I. dum agit contra Scotum, & alij, qui non agnoscunt immutabilitatem simpliciter in actibus liberi Dei, facile se expedient ab hac difficultate dicendo, necessitatem supponi semper ad immutabilitatem, non tamen eodem modo, sed pro diversitate immutabilitatis: ita ut immutabilitas simpliciter coniuncta sit cum necessitate simpliciter, immutabilitas vero suppositionis sit coniuncta cum necessitate ex suppositione, sive conditionata: cum vero hæc necessitas minimè pugnet cum libertate, aut contingentia, fieri posse, ut actus diuini liberi, quamvis non sint necessarij simpliciter, sint tamen ex suppositione, & consequenter eodem modo immutabiles. Verum hæc responsio non plenè satisfacit questioni, non enim explicat unde proueniat, ut actus voluntatis diuinæ liberi, postquam semel sunt, non possint amplius non esse, cum tamen suppositione, quod aliquid sit, solum inferat necessitatem conditionatam pro eo tempore, quo supponitur esse, non vero pro sequente, si enim supponamus Socratem in hoc instanti habere actum liberum dilectionis Dei, est quidem necessarium necessitate suppositionis, ut pro hoc instanti Deum diligat, impossibiliter vero, ut non diligat: at si supponamus Deum pro hoc instanti habere actum prædesti-

nationis, etiam necesse est, ut illum habeat pro tempore sequente: necessitas vero huius suppositionis non est pro omni tempore, quo habebit actum, sed pro certo, ac determinato: non enim supponitur Deum velle aliquid pro tota aeternitate, sed solum pro tempore praesenti, vel praeterito: Et ex hac suppositione non solum oritur immutabilitas de praeterito, aut praesente, sed etiam in futurum: Quare non est sola necessitas suppositionis, sive sensus compositi. Et ideo oportet reddere aliam rationem, cur voluntas diuina semel eliciens actum liberum semper elicat, cum tamen ita se res non habeat in actibus voluntatis creatarum.

D. Thom. lib. I. contra gentes cap. 83. cum Ferrariensi. Bassol. in I. d. 45. q. 2. art. 3. ad 2. Capreolus ead. d. q. vn. art. 2. in probatione tertiae partis tertiae conclusionis, & alij videntur recurrere ad indiuisibilitatem aeternitatis, & suppositionem actus diuini: nam quemadmodum repugnat in eadem duratione instantanea idem simul esse, & non esse, ita quoniam aeternitas Dei est duratio prorsus indiuisibilis, hoc ipso, quo supponitur dari aliquem actum intrinsecè mensuratum aeternitate: fieri nequit ut definat esse, si semel est. Quia ratio non militat in actibus, qui mensurant extrinsecè aeternitate: Nam cum habeant propriam mensuram intrinsecam, ex suppositione in ordine ad ipsam habent esse: & quia creatarum rerum duratio non adaequat infinitatem aeternitatis, non repugnat ut eadem duratio creata pro quadam tempore respondeat aeternitati: pro alio vero non respondeat: & proinde etiam sequitur non repugnare, ut id, quod pro una duratione creata est necessarium ex suppositione, definat esse pro alijs. Actus vero diuini non habent aliam durationem adaequatam, nisi solam aeternitatem: & proinde si supponuntur esse, nullo modo possunt amplius definere.

III. Contra hunc dicendi modum objicitur, quoniam ex eo, quod duratio sit indiuisibilis, & tota simul, non necessario sequitur, ut semper sit id, quod eiusmodi duratione mensuratur: ut patet in aucto Angelico, quod iuxta veriorem sententiam est indiuisibile: & in aeternitate participata, quia mensuratur visio beata, quae etiam indiuisibilis est: & nihilominus non repugnat, ut saltem per omnipotentiam Dei, Angelus, & visio beata esse definit: atque adeo, ex eo, quod duratio intrinseca alicuius rei sit indiuisibilis, & tota simul, minimè sequitur implicare contra durationem, ut

quod in illa semel iuit, illle definat, & consequenter ex eo, quod actus diuini liberi mensurentur aeternitate indiuisibili, minime sequitur ut, si semel sunt, nunquam amplius possint non esse. Huic obiectioi respondere potest non ex eo praeceps actus diuinos liberos non posse definire, quia aeternitas est duratio indiuisibilis, sed quia id, quod mensuratur intrinsecè aliqua duratione, non potest non existere quamdiu illa fuerit: de ratione autem aeternitatis est ut semper sit, & propterea etiam actus liberi Dei, qui ea mensurantur, semper esse debent: sed neque haec responsio est omnino sufficiens: nam necessitas, & immutabilitas est ratio à priori aeternitatis, non vero aeternitas necessitatis, aut immutabilitatis: ergo cum petitur ratio à priori, cur actus diuini sint immutabiles, non recurrendum est ad aeternitatem dicendo, quia mensurantur aeternitate, qua semper sit, arguens enim petet rationem cur aeternitas semper sit: cuius non potest assignari alia ratio, nisi quia est duratio rei necessaria, & immutabilis: atque adeo sine recursu ad aeternitatem assignari debet sufficiens, & adaequata ratio necessitatis, & immutabilitatis actuum diuinorum.

IV. Qui voluerit defendere dicendi modum D. Thomae respondebit aeternitatem Dei, quatenus est mensura essentiae diuinæ, & perfectionum diuinarum, nostro modo intelligendi supponere necessitatem, & immutabilitatem earundem: non supponere vero necessitatem, & immutabilitatem actuum diuinorum liberorum, imò supponi ab iisdem: & proinde posse esse radicem necessitatis, & immutabilitatis ipsorum: non repugnat autem, ut eadem res sub diversis considerationibus, vel distinctionibus virtualibus sit prior, ac posterior: aeternitas enim, quatenus est duratio perfectionis diuinæ necessaria, supponit necessitatem, & immutabilitatem ipsius, non supponit autem immutabilitatem actuum liberorum, imò suavitatem ab ea: cum enim non sit immutabilitas simpliciter, sed ex suppositione existentie, hec vero ideo sit invariabilis, quia intrinsecè mensuratur duratione sempiterna, consequens est ut immutabilitas actuum liberorum supponat sempiternitatem durationis intrinsecæ, ratione cuius, si semel sunt, semper esse debent, quemadmodum se habet immutabilitas rerum creatarum, pro eo tempore, quo est ratione posterior duratione ipsa, in qua est: cum enim non alia de causa derur haec immutabilitas, nisi quia repugnat id est simili esse, & non esse, repugnantia ut non sit in ea duratio-

II.
S. Thom.
Ferrarien.
Bassol.
Capreol.

III.

duratione, si alioquin non est res absolute necessaria, prouenit ex eo, quod in eadem duratione sit: que ratio militat etiā in immutabilitate actuum diuinorum liberorū: cùm enim suaptē natura abstrahendo ab omni suppositione non repugnet ut non sint, sola ratio repugnantia cur, postquam semel sunt, non possint non esse, est quia, cum sint in æternitate, quæ est adæquata mensura ipsorū, non possunt nō esse in eadem: & quia ipsa est tota simul, & perfecta, & suaptē natura sempiterna, actus quoque sempiterni sunt. Adhuc tamen restat non nihil dubij. Nam prius est saltem ratione rem existere, quam durare, esse immutabilem, quam æternam: semper enim æternitas cuiuslibet entitatis, sive rationis formalis, fundatur in eiudē immutabilitate: & consequenter prius est actus liberos Dei esse immutabiles quam æternos, non ergo sumunt immutabilitatem ex eo, quod mēfurentur intrinsece æternitate: parum ergo referat ad ipsorum immutabilitatem, quod æternitas, quatenus duratio perfectionis diuinæ necessariæ, sit prior immutabilitate actuum, non enim sub ea ratione est mensura intrinseca ipsorum.

V. Immutabilitas actuum diuinorum, vt iam supra dictū est, est immutabilitas suppositionis: atq; adeo primum eius fundatum debet esse aliqua suppositio: non quidē quod existant in tota æternitate, huius enim queritur ratio: sed q̄ fuerint semel in æternitate: & fortè hoc solum vult D. Thom. Capreol. & alij cùm appellant immutabilitatem suppositionis: nam si actus Dei liberi fuerint ab æterno: hoc ipsos supponit necessario durasse per infinitum iepusā parte anteriori. Verum quia cum, hoc stat, vt si nihil aliud obstat, portuerint desinere post infinitum tempus; imò, & in qualibet designata, ac certa parte durationis infinitæ iam præteritæ, suppositio sola, quod fuerint ab æterno, non est satis nisi ex natura, & propria ratione ipsorum habeat. vt postquam semel sunt, non possint amplius desinere. Ut verò hoc exacte explicetur, opus erat clara notitia actuum diuinorum, quam tradere non est huius loci. Idecō breuiter suppono actum voluntatis, & intellectus diuini ob suam perfectionem infinita habere: se vim sufficiētem, vt terminetur ad omne obiectū subsistant rationi formalī ipsius: De facto verò terminari ad omnia, q̄ habent necessariam connexionē cū primo obiecto vtriusq; potentia enim, vel actus infinita virtutis, & perfectio, is necessario terminatur ad obiectum primarium, & omnia actu habent

attributionem ad illud: nam cum ex parte obiecti non sit defectus, erit ex parte potentia, vel actus, nisi ad ipsum terminetur. Ex quo principio facile deducitur immutabilitas ex parte actuum intellectus: nam cum veritas sit immutabilis, & æterna, quæcumq; veritas creata etiam contingens, postquam semel est, habet necessariā connexionem cum diuina, & idcirco intellectus diuin⁹ necessario ex suppositione terminatur ad illam: bonitas vero creata ex vi actus liberi voluntatis diuinæ ad ipsam ab aeterno terminati, necessario est pro eo tempore, quo Deus illam esse voluit: omne vero bonum actu, qua est actu, habet necessariam connexionem cum summo bono, à quo pendet: & idcirco est terminus actualis voluntatis increas, quæ necessario fertur in omne, quod actu participat bonitatem, quatenus illam participat, sicut enim intelligi nequit actus liber voluntatis diuinæ sine effectu aliquo ad extra, aut negatione ipsius, ita etiam fieri nequit, vt sit effectus sine actuali volitione Dei: quæ non ideo dicitur libera, quia ipsa secundum propriam entitatem liberè procedat à voluntate diuina, sed quia liberè terminatur ad creaturas, vt ad obiectum secundarium.

Hic discursus probat necessario permanere actus Dei liberos usque ad illud tempus, quo permanent effectus ad extra: non ostendit autem, cur ipsi desinente effectu permanere debeant: nam si actualis participatio bonitatis diuinæ est sola ratio, cur actus voluntatis necessario terminetur ad creaturam, postquam effectus est sublatus, & nequaquam participat actu bonitatem diuinam, cessat necessitas permanentia, & terminationis eiudem actus ad effectum, sive obiectum. Hoc argumentum non dissoluit fundamentum iactum. Nam bonitas creata pro aliqua differentia temporis existens, ac participans diuinam semper est obiectum actualis volitionis diuinæ, sicut veritas intellectus: nam quemadmodum veritas, quæ semel respectu temporis fuit de præsenti, postea manet de præterito, quin habeat eiusmodi temporis differentias in æternitate Dei, & ideo semper præsentialiter videtur à Deo existere pro eo tempore, quod respectu nostri nunc est futurum, nunc præsens, nunc præteritum. Ita quoque actualis bonitas creaturæ secundum existentiam, quam habet in aliqua differentia temporis, licet respectu nostri subeas temporis differentias, respectu Dei nō habet successionem: Deus enim sicut semper vi-

det rem illam existētem pro certo tempore, ita semper vult illam pro eo tempore existere, semperq; sibi complacet in eius existentia, siue ea ratione temporis sit præsens, siue præterita, siue futura. Itaq; vt hoc fundamentū immutabilitatis ad paucā reducamus, ex suppositiōe actus diuinī liberi necessario sequitur effectus aliquis ad extra, vel eius negatio: expositione aut̄ eiusdem effectus necessario sequitur permanentia actus voluntatis, quo Deus vult illius existentiam pro aliquo tempore, in eaque cōplacet: ex eiusdem effectus positione sequitur immutabilis veritas, qua data fieri non potest, vt intellectus diuinus illam nō percipiat, & cum immutabilitas secundūm actus liberos non sit absoluta absq; suppositione, non requirit etiam necessitatem absolutam existētiæ ipsorum actuum prouenientem ex natura terminorum: sed solum exigit conditionatam, siue ex suppositione, qualis est ea, de qua paulo ant̄ dictum est.

Deus non est mutabilis secundūm substantiam in totum.

C A P V T . VI.

Dictum est de propria radice immutabilitatis diuinæ, nunc excludendæ sunt in particulari singula genera muratio-
num: incipiā vero à substantiali, cuius Deum incapacem esse de fide est, vt cōstat ex Apost. Paulo 1. ad Timoth. 1. Regi facu-
lorum immortali, & invisiōni soli Deo honor, &
gloria. Itemque ex illo Psalm. 101. Tu autem
idem ipse es, & anni tu non deficit: qua lo-
ca de incorruptibilitate, siue immortalitate diuinæ substantiæ Patres communi-
ter interpretantur: Suadetur verò argumen-
to etiam ex fide petito. Nam fieri ne-
quit, vt deficiat vita eius, qui est fons vita: apud Deum vero est fons vita: Psalm. 35.
siue potius ipse est fons vita: quare fieri nequit, vt vita ipius deficit. Præterea fieri nequit, vt desinat, aut incipiāt esse, aut viuere id, quod est, aut viuere per essentiam: Deus autem est per essentiam, vt patet ex illo, Exod. 3. Ego sum, qui sum. Viuit per es-
sentiam, vt patet ex illo Christi, Ioan. 5. Sicut Pater habet vitam in semetipso, ita dedit Filio habere vitam in semetipso. Idem enim est habere vitam in se, atque habere ex se, & per essentiam, neq; dependentem à cau-
sa alterius naturæ: vt obseruant Augustin. contra sermonem Arianorum cap. 17 Prosper. in sententijs collectis ex Augustini-
no sentent. 366. & alijs Patres: ergo fieri ne-

1. ad Tim. 1.

Psalm. 101.

Psalm. 35.

Exod. 3.

Ioan. 5.

Augustin.
Prosper.

quit, vt Deus incipiāt, aut definat esse ac viuere: & consequenter verè immortalis est, nec vlo modo secundūm substantiam mutabilis: Oportet tamen excludere singulos modos mutabilitatis secundūm sub-
stantiam: in primis autem dicam hoc capite de mutatione secundūm totum, sequente verò de mutatione secundūm partem.

Dico primum. Deus non est mutabilis II.

secundūm substantiam in totū, ostenditur facilè primo, quoniam omne subiectū mu-
tabile in totū est ens potentiale: Deus, cūm
sit actus purus, non est potentiale: ergo ne-
que mutabilis substantialiter in totum. Se-
cundo Deus est primum ens, & prima cau-
sa: ergo non est corruptibilis in totum se-
cundūm substantiam. Consequens per-
spicue ostenditur: nam omne, quod moue-
tur, siue mutatur ab alio mouetur, vt ait arifot.
Philosophus libr. 7. Physic. cap. 1. neque
fieri potest, vt idem secundūm idem om-
nino sit agens, & patiens: atque adeo, cum
subiectū, quod mutatur substantialiter in totum, sit patiens secundūm omnem
sui partem, fieri nequit vt à semetipso mo-
ueatur in totum, sed requirit agens aliud, à
quo moueatur: primum ens est à se, & ante
omnia entia: ergo non habet aliud, à quo
accipiat esse, est prima causa: ergo non sub-
iacet actioni vlli agentis extranei, à quo
substantialiter transmutetur.

In particulari verò non posse mutari III.
Deum secundūm totum à non esse ad esse,
siue à nō subiecto totali in subiectū totale
probat Henric. in sum. art. 30. q. 1. & Ansel.
in Monolog. cap. 5. vbi proponit quaestio-
nem huiusmodi: quod nō est aliquo facie-
te, aut nihil est: aut, si est aliquid, est per ni-
hil. Respondeat verò neq; esse ab aliquo sa-
ciente, neque per nihil, aut ex nihilo: sed ex
se, & per se, non quidem materialiter, aut ef-
ficienter, sed formaliter, sicut lux lucet per
se ipsam. Ex quo facilè concluditur insti-
tutum, id cuius esse, ac viuere est effectus
formalis propriæ naturæ, & essentiæ non
participat ab alio, ex se ipso nec essentia ex-
istit, ac viuit absq; actione alterius prin-
cipij extranei: esse, ac viuere diuinum est
quasi effectus formalis Deitatis: ergo Deus
necessario ex se ipso viuit, & non potest
subiecti actioni productiū alterius agen-
tis. Ex eodemque principio concluditur
non posse tranfire ab esse ad non esse sim-
pliciter, siue mutari secundūm totum à
subiecto in non subiectum: nam mutatio
ab esse ad non esse supponit potentialita-
tem subiecti, & indifferentiam ad esse, vel
non esse: quod autem non est per causam
extrinsecam, sed vindicat ipsum esse à se,
& per

& per eisentiam, temper est ens actiuabilis; indifferentia ad non esse simpliciter: quare sicut haec indifferetia repugnat Deo, ita & mutabilitas ab esse ad non esse, quae in illa fundatur. Præterea quod transmutatur ab alio de esse ad non esse, sive ad purum nihil, dependet quoad suum esse ab alio: non enim vertitur aliquid in nihilum influxu actio agentis, sed subtractione influxus conseruantis: non est autem illa causa efficientis, à qua Deus pendeat in fieri, & conseruari: quoniam nec fit, nec conseruatur, sed idem semper ex se ipso est: ergo neque potest transire de esse ad non esse simpliciter: idem probat Henricus in sum. art. 30. q. 2. à simplicitate diuina & indistinctio- ne essentia ab existentia; nam cum in Deo idem sit esse & essentia: haec verò non pos- sit deficere, neque illud poterit.

IV. Hæc perspicua sunt, neque ab ullo negantur, si sermo sit de mutatione, quæ est inter terminos contradictorios, hoc est de non esse simpliciter ad esse, ac viceversa: De ea, quæ est inter terminos positivos, hoc est, de conuersione substantiali non nulli dubitarunt; imò possibilem esse, & de facto interuenisse in Verbi incarnatione assueruerunt. Ita quidem apud Diuum Cyrillum libro de recta Fide, ad Theodosium paulo post initium: hi enim cum indecens iudicarent, ut Verbum Dei manens secundum propriam naturam subjeceretur conceptionis, & partus indignitatibus, assuerunt diuinam eius naturam in terrenum corpus transfigisse. Alij, quos refert Diuus Thomas 3.p. quæst. 2.art. 1. finiebant transmutationem non ex diuina natura in humanā, sed ex utraque in unam tertiam: ad modum, quo ex elementis transmutari fit mistum. Potest verò suaderi, quoniam non repugnat unam rem conuersti in aliam, & manere secundum propriam substantiam, vel in re, in quam conuertitur vel alibi in re ipsa, sicut elemen- ta conuertuntur in mistum, & tamen de multis sententia manent in ipso secundum propriam substantiam: alibi ve- rò, ut si corpus Christi, quod sumitur in Eucharistia, reuera conueteretur in sub- stantiam eorum, qui ad sacram mensam accedunt: adhuc enim maneret in Cœlo, ubi semper est: ergo non est impossibile, ut Deus aliquo ex his modis convertatur in creaturam. Vterè dicendi modus, quatenus pertinet ad factum, & aduersatur veritati incarnationis Dominicæ excludens à Christo veram naturam diuinam, vel hu- manam, confutari solet in materia de in- carnatione: quatenus verò aduersatur im-

mutabilitati diuina ad hunc locum spectat eius impugnatio.

Dico primum. Impossibile est, ut Deus villo modo conuertatur in creaturam. Hæc est sententia communis Scholasticorum.

Ita Sanctus Thomas 3.p. q. 2.art. 1. & lib. 4.

S. Thom.

Ferrariens.

contra Gentes cap. 31. cum Ferrariensi, &

in 3.d. 5.q. 1. art. 2. Henric. quodlib. 11. q. 4.

Henricus.

Scot. in 4.d. 11. q. 2. §. Hæc quæstio, Durand.

scotus.

in 3. dñf. 5. q. 2. num. 10. Richard. a. 4. q. 1.

Durand.

Mayron. in 4.d. 11. q. 16. §. Deinde, conclu-

Richard.

sione 4.Bassol. quæst. 2.art. 1. Argent. q. 1.

Argent.

articul. 1. conclusione 1. Palat. quæst. 2. in

Palat.

fine. Sotus dñf. 9. quæst. 2. artic. 4. in fine.

Sotus.

Maior. q. 8.art. 1. ad primum dubium. Est

Maior.

item communis doctrina Patrum. D. Au-

gustin. lib. 1. de Moribus Ecclesiæ cap. 10.

Augustinus.

Iam verò, inquit, aliquid substantie, atque na-

natura, (nimurum diuina de qua loquitur)

comutationem, vel conuersione aliquo modo pati

posse, si quis opinetur mira & dementia, impietas

que dannabitur: Et Epif. 102. Illud, inquit,

in his maximè cauendum est, ne cuiquā Dei na-

tura comutabilis, & conuertibilis esse credatur.

Et in fini, summe & ineffabilis Trinitatis iniusti-

bilem, incommutabilemq; naturam ab omni co-

uertibilitate, sive in melius, sive in deterius, sive

in quodlibet aliud, atq; aliud remotam, atq; dis-

cretam, vel sine illa dubitatione credamus, vel

qualicunq; etiam intelligentia capianus: & l. 3.

contra Maximin. c. 12. Per hoc solus, inquit,

Deus habet immortalitatem, qui non cuiusquam

gratia, sed natura sua, nec potuit, nec potest ali-

qua conuersione mutari. Anastas. Synaita 1. 4.

Anastasius.

derecū fidei Catholice dogmat. Omni, in-

quit, conuersione, & mutabilitate diuina na-

ra est superior: Theodor. dialog. 2. qui dici-

tur inconfusus, ex Ambrosio in expositione

Theodoret.

fidei. Quia Christus, inquit, secundum beatam

diuinitatis substantiam est perpetuo inconuerti-

bilis, immutabilis, imparabilis, immortalis, &c.

Origen. l. 1. Periarch. c. 2. Sapientia Dei, qua Origenes.

est unigenitus filius eius, quoniam in omnibus incon-

uertibilis est, & incomutabilis, & substantiale in

eo omne bonum est, quod utiq; mutari, atq; conuer-

nunquam potest, &c. Chrys. hom. 10. in c. 1. Io-

Chrysost.

an. expressè negat id cadere in potentia di-

uinam: Ait enim: si qui dicerent omnia in Dei

esse potestate, & idcirco in carnem potuisse trans-

ferri, id eispondebimus, Deum profecto omnia

posse, quousq; Deus permanet, si aut mutaretur,

& in deterius, quoniam propter Deus amplius esse

posset? longè enim ab immortali illa natura est

transmutatio: indicans fieri non posse ut Deus

conuertatur in alteram substantiam, & ma-

neat Deus. & Homi. de fide in Chro-

Tandem

Cyrill. Alex.

Tandem Cyrus vbi supra, oppositum errorem vocat deliramentum, & insaniam dicens, ita esse proprium Dei esse immutabilem, & inconvertibilem, ut creatura esse mutabilem, & lib. 10. contra Julianum non longe à principio ait, Verbum diuini nullam passum fuisse mutationem in id, quod non erat, quia conuersio expersa est. Tandem ipse cum Synodo Alexandrina in Epistol. ad Nestorium, quæ habetur tom. I. Actor. Concilij Ephesini cap. 14. inquit, Neg. carnem in diuinitatis naturam versam, nec contrarursum in effabilem illam naturam in carnis substantiam transmutatam affirmamus. Est enim Deus inde mutabilis nullus alteratio obnoxius; semper idem, sive similius, ut scriptum est, manens.

Synod. Alex.

VI. Fundamentum est quoniam id, quod in aliud transit, definit utique, & corruptitur: Verbum autem Domini manet in æternū, & Deus semper idem ipse est, & anni eius non deficient: quare non potest transire, vel mutari in aliud. Ex quo patet fieri non posse, ut Deus simpliciter cōuertatur in aliud, nullibi manens. Non posse autem cōuerti modis in argumento indicatis, in primis autem manendo in termino ipso conuersio; probatur, quoniam repugnat manere terminū à quo alicuius motus simul cum termino ad quē: ergo fieri nequit, ut Deus cōuertatur in creaturā, & nihilominus maneat in ipsa secundū esse, quod habebat: si enim manet iam non est conuersio ex toto in totum. Alter modus quamvis non sit impossibilis creaturæ, est tamen impossibilis Deo: non est impossibilis creaturæ: quoniam si sit in duobus locis, non repugnat ut ex via desitionis eius in uno loco incipiat ibidem existere res, in quam conuertitur, quin ipsa desinat esse in alio: nam sicut corpus Christi Domini, existens in uno loco naturaliter, incipit esse alibi sacramentaliter, ita quævis res naturalis, si sit in duobus locis, potest manere in uno, etiam si desinat esse in alio ut conuertatur in aliam rem. Hoc vero repugnare Deo patet, quoniam quidquid definit in uno loco amittit aliquid esse actuale & re ipsa mutatur: Deum vero amittere proprium esse, aut re ipsa mutari repugnat: ergo fieri nequit, ut hoc cōuertatur in aliquid. Idem suadetur exposito fundamento causæ primæ: nam quod definit alicubi secundū se totum, definit ex suspensione influxus conseruantis: Deus non eget eiusmodi influxu: ergo nequit conuerti in creaturam, & si secundū se alibi maneat. Denique conuersio per compositionem habet adhuc specialem repugnationem, quoniam destruit simplicitatem di-

uinam, quod enim commiscetur; & ipsum subdit rationem partis eius, quod ex mutatione resultat: & constat ex partibus, quærum diuisione, atque alteratione permiscetur cum alijs, quæ veniunt in compositionem mixta: ratio autem partis proflus repugnat simplicitati diuinæ: ergo etiam repugnat mutatio, sive conuersio per mutationem.

Motiva erroris oppositi sunt fratrua VII.

omnino: & in primis id, quod sumitur ab indignitate eorum, quæ CHRISTUS passus est. Absurdum quippe est immutabilitatem Dei è medio tollere, ut ne putetur Deus indigna passus, dum in natura assumpta passionibus ipsius subiicit: quod imbecillitas humanae mentis non capit: sed respondere libet cùm Tertulliano lib. de carne Christi cap. 5. Quodcunque Deo indignum est, mihi expedit: saluu sum, si non confundar de Domino meo: alias non inuenio materias confusionis, quæ me per contemptum ruboris probent bene impudentem, & feliciter stultum: natus est Dei Filius, non pudet, quia pudendum est, & cætra; quæ fusæ profecuntur contendens ob amore in suum erga nos ea, quæ nobis insignibilia, & stulta videntur, assumptionis Dei Verbum. Cauendus est tamen Tertullianus eodem libr. cap. 3. quod ad modum loquendi: qui tametsi non admittat in Deo mutationem, quoniam Verbum etiam post incarnationem fatetur perseverare in forma Dei, concedit tamen conuerti in creaturam posse, & hoc putat differre Deum à ceteris rebus, ut ipse conuertatur in illas, & permaneat, illæ vero dum conuertuntur pereant, sic enim ait. Sed nihil Deo par est, naturæ eius ab omnium rerum conditione distat: si ergo quæ à Deo distant, à quibus Deus distat, cum conuertuntur amittunt, quod fuerunt, ubi erit diuinitas diuinitatis à ceteris rebus, nisi ut contrarium continet: id est, ut Deus, & in omnia conuerti possit, & qualis est perseverare; sed abusu, & impropriè utitur Verbo conuersio pro exinanitione persona diuinæ, & assumptione naturæ creatæ: nam propriæ loquendo, ut ipse fibimet obiicit, conuerti in aliud finis est pristini. Planè natura conuertibilium ea lege est ne permaneant in eo, quod conuertitur in eis: & ita non permanendo pereant, dum perdunt conuertendo, quod fuerunt: quibus verbis sat is indicat principium illud Philosophicum, nempe terminus à quo conuersio definit esse in se, desinere vero in se vlo modo penitus abhorret à Deitate: & consequenter non concedit Deo eam conuersionem,

de qua

de qua loquimur, sed assumptionem naturae alienae ad substantiam diuinam personae vocat impropre conuersationem.

VIII. Pro solutione argumenti in contrarium suppono conuersationem esse duplicem: alteram in totum, quomodo substantia panis conuertitur in corpus Christi, nihil enim manet de substâlia panis: alteram vero secundum partem, quomodo alimento conuertitur in substâlia aliit, non secundum totum, quia materia alimenti manet sub forma aliata, sed in partem, quia forma viuëtis succedit formæ alimenti. Et quidem subiectum, quod priore modo conuertitur, repugnat omnino manere secundum aliquid sui intrinsecum simul cum termino ad quem, hoc enim ipso iam non est conuersio secundum totum, subiectum vero, quod posteriore modo conuertitur in aliud, non repugnat ut maneat secundum aliquid sui. Hoc posito respondeatur conuersatione, de qua agimus, esse in totum: atque adeo quamvis eleminta, quorum conuersio in misto non est in totum, sed secundum partem, maneat in misto, non proinde si Deus conuerteretur in creaturam manere posse in eadē. Respondeo præterea missionem non esse propriæ conuersatione: nam de ratione mutationis est, ut mistilia manent, ut docet Aristot. lib. I. de gener. c. 10. de ratione vero conuersationis est, ut id, quod conuertitur, desinat. Quamvis autem sit conuersus inter Philosophos variū elementa sint formaliter in misto necne certum tamen est elementa conuersione illa, quatenus purè substâialis est, mutari: nam si non maneat formaliter, res est perspicua, corripunt enim substancialiter: si vero formaliter manent, aut secundum totum, aut secundum partem, si solum secundum partem adhuc datur corruptio, saltem partialis: si manent secundum totum, neesse est ut recipiant formam substancialis misti, ut assertunt illi, qui censem manere formaliter: omnis vero receptio formæ, vel actus mutationis est, & ideo licet hic modus sit possibilis enti creato, non proinde erit Deo, cui repugnat omnis omnino mutatio. Non item alius, qui singitur per desitionem in uno loco, & per manentiam in alio: tum quia ratione immensitatis repugnat Deum non esse in aliquo: tum quia esti hoc non repugnaret ratione immensitatis, adhuc non repugnat ratione immutabilitatis: quod enim desini secundum se totum esse alicubi, opus est ut antea habuerit ibi aliquid esse, vel modum entitatis, quo nunc de novo careat: hoc vero repugnat actualitati, & necessitatibus diuinis, quod non potest non esse actu: & con-

sequenter implicat contradictionem, ut sit de novo sub priuatione alicuius esse, quod antea habuerit.

Alius fuit error quorundam, quorum meminit Cyrill. vbi supra afferentium humilitatem conuersam fuisse in Deitatem, quæ sententia, ut respicit factum, est heretica: quoniam evacuat veritatem incarnationis, & humanitatis Christi, ut ostenditur in materia de incarnatione. Tamen non esse impossibile, ut creatura conuertatur in Deum: Probatur primò, quoniam quemadmodum fieri potuit, ut verbum diuinum absq; villa mutatione sui assumeret naturam humanam, & dependentiam eius terminaret, ita quoque non videtur repugnare, ut Deitas absq; villa mutatione terminet conuersationem creature in se. Secundò terminus ad quæ conuersationis præexistens non mutatur per conuersationem: ergo non repugnat conuerti aliquid in Deum. Antecedens patet, quoniam corpus Christi, in quod terminatur sacramentalis conuersio panis, præexistit secundum naturalem existendi modum, neq; per conuersationem subit villam mutationem, vere enim est vbi, & eodem modo, quo erat in Cœlo: similiter ergo fieri poterit, ut Deus existens, ac manens in se ipso, ut antea, sine villa mutatione sit terminus conuersationis creaturæ in ipsum. Deniq; ut ait Philo-

Cyrill. Alex.

Aristot.

X.

Deus sit terminus conuersionis creaturæ in ipsum, hæc est communis Theologorum. S. Tho. 3. p. q. 2. ar. 1. & in 3. d. 5. q. 1. ar. 2. Scot. S. Thom. quodlib. q. 10. ar. 1. in responsione ad autoritatem Boetij cū Lyceto ibid. & in 4. d. 11. q. 2. §. Hac questio. Durand. vbi sup. Mayron. Durand. §. citato conclus. 3. Palud. in 4. d. 11. q. 2. nu. Mayron. mer. 16. & 51. Capreol. q. vñica, ar. 3. ad 2. Paludanus. Scoti cont. tertia conclus. Gabriel. q. 1. ar. 1. notabili 1. & ar. 3. dub. 3. & lect. 40. in Canon. lit. D. & F. Ledel. prima quarti q. 16. artic. 4. dub. 5. Henrici. Richard. Marfil. Capreol. Gabriel. Ledel. Heuricus. Baffolis, Argent. & Sotii vbi suprà. Oppositum vero errorem D. Cyrill. vbi suprà, appellat ruditatem magis indoctam, quam fit præcedens; sic enim ait: Sane tempus est illorum ruditati respondere, qui indoctius contendunt, quod non sit indignum etiam terrenam carnem in diuinitatis naturam transire posse, & fieri complexionem summa omnium substantie, vbi notandum Cyrillum non agere de facto, sed etiam de possibili, & cùm Synodo

Alexan-

Alexandrina Epistol. citata eam conuersiōnem rejicit, ut contrariam immutabilitati diuinæ. Probat verò Henricus vbi suprà ex infinita distantia inter Deum, & creaturam: non quidem ex eo, quod hæc transiri nequeat: nam infinita distantia, inquit, transiri potest virtute omnipotentiae infinitæ, sed quia id, quod conuertitur non omnino definit, sed manet in termino conuersiōnis: ita vt conuersum sit aliquid eius, in quod conuertitur, & viceversa, impossibile verò est, vt quod est finitum, dicatur manere per id, quod infinitum est: additautem in solutione ad primum huiusmodi conuersiōnem non esse impossibilem, ex eo quod per eam Deus mutaretur. Hoc autem fundamētum non est firmum: tum quia controvērsia est inter Theologos vtrum ad omnem conuersiōnem necesse sit manere aliquid cōmune vtriq; termino: an verò sufficiat, vt vnum incipiat ex vi desitionis alterius: tum verò quia, et si id concedatur, adhuc non apparet cur finitū manere nequeat ratione infiniti, nam, cum hoc contineat eminenter omne finitum, si vnum finitum manere potest ratione alterius, etiam manere potest ratione infiniti. Iam verò id, quod addit, falsum est, vt statim ostēdam. Fundamentum igitur est, quoniam vt notant cōmuniter Doctores citati, vna ex precipuis cōditionibus cōuersiōnis est, vt ex vi eius terminus: quo aliqua ratione desinat, & terminus ad quem incipiat, vel simpliciter, vel novo aliquo modo: Deum verò incipere simpliciter impossibile est, quia æternus: nouo autem modo intrinseco item impossibile, quoniam esset impotentia ad illū, & consequēter accessione eius mutatur. At inquiet, nō opus esse novo modo intrinseco ad conuersiōnem, & sat esse extrinsecum, sed quomodo id fieri possit nō video: nam terminus ad quem conuersiōnis debet intrinsece illā terminare: actiones enim substantiales ad substantiam terminantur: si ergò creatura conuertitur in Deum, ita in illum definit vt ex vi desitionis succedat substantiale aliquid nouum in Deo: etenim conuersio, vt oī admittunt, integratur quodammodo ex duabus mutationibus, negativa vna, positiva altera: illa procedit ab esse rei conuersæ ad nō esse ipsius, hæc ab aliquali non esse rei, in quam fit conuersio, ad esse ipsum, & hi sunt per se termini conuersiōnis: quare, si in Deum fit conuersio, aliquid diuinum intrinsece est terminus ipsum: imo, & subiectum: nam cōversio ea ex parte, qua est positiva, subiectari nequit in termino à quo, qui esse

definit: non datur subiectum commune vtriq; termino: ergo solum restat terminus ipse ad quem, hoc est diuinitas, in qua suscipiatur, atq; inhæreat conuersio: quod sine mutatione fieri est impossibile. Scot. vbi suprà vtitur hac ratione, nō minus excedit natura diuina quamcunq; potentiam actiūam in ratione termini, cum sit omnibus modis infinita, quā natura creata omnem potētiā naturalem creata, sed per nullam vim creata potest lapis conuersione totali mutari immediatè in aliud ens creatum: ergo nulla prorūs potentia verti potest in Deum. Quæ argumentatio non videtur efficax: quoniam similiter probabit aliquis fieri non posse, vt persona diuina copuletur hypostaticē naturā creata. Siquidē nulla vi creata fieri potest, vt persona creata veniat in unionem hypostaticā cum aliena natura: Et quidem si nihil addatur, aut explicetur, ratio non est adquata. Addendum vero est id, quod ipse Scotus subindicauit illis verbis: *in ratione termini*: quoniā de ratione termini intrinseci actionis, de quo intelligentius est Scotus, est vt cadat sub potentiam cauaciūam: diuinitas autem, vt idemmet notat, nequit esse terminus potentiae causatiæ: vt necessario foret, si aliquid in ipsam conuerteretur. Quare nequit esse terminus ad quem conuersiōnis: At in incarnatione persona Verbi non est terminus intrinsecus potentiae causatiæ, datur enim in natura vno, quæ est formaliter terminus actionis.

XI.
Ex quo perspicuum redditur discri-
men inter terminatiōē extrinsecam de-
pendentię naturæ assumptæ à Verbo, vt ab
extremo vniōnis, & terminatiōē forma-
lem, & intrinsecam actionis conuersiæ à
Deitate, vt à termino ad quē formaliter: nam
illā nō opus est, vt intime insit Verbo, sed
naturæ: & proinde solum importat deno-
minationem, & connotationem extrinsecā,
sine vlla mutatione Verbi: terminatio aut
formalis actionis conuersiæ non habet
aliud, cui intime, & formaliter insit, quam
terminum ad quem: & proinde necessario
infert mutationē. Deinde terminatio ex-
trinsecæ Verbi sustentantis naturam potius
est collatio alicuius modi essendi cōmuni-
cati naturæ à Verbo. At terminatio actionis
conuersiæ non ponit aliquid ex parte
creati, quod Deus dando esse extrinsecæ
terminet: nam creatura definit in Deū, sed
exigit nouū modum, aut rationē essendi,
qua ex vi cōversiōnis exoritur in termino
illius, quod repugnat Deitati. Ad secundū
distinguēdum est antecedens, etenim ter-
minus

minus conuersonis præexistens confidari potest, aut præcise secundum modum existendi, sub quo præcedit conuersione, vel secundum eum, sub quo illam terminat, si priore modo sumatur, verum est antecedens: sed nihil confert ad institutum: nam, quamvis res aliqua non mutetur secundum modum essendi, quem præhabet, mutari nihilominus potest secundum aliud, quem de nouo habet, ut patet in anima rationali, quād per ad generationem, introducitur in nouas partes materię: nam secundum modum existentię, & vniōnis ad partes, quas antea informabat, non mutatur ex eo, quod de nouo copuletur aliis: tamen secundūm quod per motum nutritionis coniungitur de nouo partibus alimenti conuersione in substantiā aliti, verè subit mutationem, si verò antecedens intelligatur secundo modo, negandum est: neque argumentum sumptum ex transubstantiatione panis in corpus Christi, illud confirmat: nam corpus Christi, licet non mutetur in Cœlo ubi existit modo naturali, mutatur tamen secundum essendi nouum, qui ipsi accidit in singulis substantiis consecratis, sib quibus incipit esse ex vi conuersione panis in ipsum. Aristoteles autem cùm asserit terminos mutationum esse immotos, loquitur de mutatione maximè propria, quę supponit subiectum aliquod substratum successiū vtriq; termino mutationis: quod non conuenit formis, quę per mutationem incipiunt, ut videre est in ipsa sanitate, atque scientia, quarum exemplo vtitur Philosophus: cum quo tamē stat, ut iuxta ea, quę dicta sunt cap. I. dicantur mutari aliquo modo: in Deo aut, cui etiam autore D. Iacobo in sua Canonica. I. repugnat vicissitudinis obumbratio, nulla prorsus mutatio admittenda est. Porro argumentum remptum à motu locali nō est accommodatū: Nam motus idc nō arguit mutationem in loco, quia ad ipsū terminatur extrinseco, & recipitur in mobili: at vero conuersio, ut potè actio positiva inesse debet intrinsecè alicui ex terminis, nō termino à quo, is enim abiicitur, ac desinat cum sit conuersio, ergò necessario inerit termino ad quem: qui proinde non potest non esse subiectus mutationi: & ideo licet locus, qui est terminus motus localis, sit immobilitis, non proinde erit immobilitis forma, siue entitas, quę ad terminus ad quem conuersio: hęc enim terminat intrinseco conuersionem, & subiectat illam saltem, ut quo: omne autem subiectum mutationis passiuę re ipsa mutatur.

Gillij comment. Theol.

Deus expers omnino est mutationis substantialis in partem.

C A P V T VII.

TRes sunt mutationes substantialies in partem: prima generatio, & corruptio simpliciter: secunda partialis corruptio, & generatio, quę interuenit in augmentatione, & decretione viventiū: tercia deniq; diuisio, qua pars aliqua integrans secernitur, ac diuiditur à ceteris, vel coagmentatio, ratione cuius substantia coalescit cum aliis ad constitutionem vnius entis per se. His omnibus caret summa diuinitas, apud quam non est transmutatio: idque ab omnimoda ipsius simplicitate euidenter deducitur. Etenim tria hec mutationum genera nō aliter fiunt, quā per mutuam conjunctionem, vel dissolutionem partium inter se: Deus est omnino simplex, & expers partium: ergo repugnat ut sit capax harum mutationum. Præterea mutationes hęc fiunt ab agente extrinseco contrario, & prædominante in passum, quod mutatur: Deo nihil est contrarium, cum sit infinita bonitas: nihil fortius, cum sit infinita potentia, non ergo erit obnoxius eiusmodi mutationibus. Denique omnes hi modi mutationis ex sua propria ratione arguant imperfectionem in Deo: nam queuis mutatio ex his positiva supponit in subiecto priuationem formę, aut perfectionis acquirendę cū potentialitate ad ipsam, queuis autem destruciua est suo modo corruptio: hęc verò malum, & imperfectionem importat, quoniam ut ait Augustinus lib. contra Epistolam fundamenti, cap. 35. *Augustin.* Omne, quod corruptitur bona aliquo minuitur: sed hęc clariora sunt, quām ut longiore probatione egeant.

Circa hanc materiam turpiter errarunt Manichai, qui Deitatem ita partibus diffusam existimarent, ut uno ex latere contingenter terram tenebrarū, & ab ipsa quasi cuneo fissa, atque hiulca maneret, ut refert August.lib. cont. Epistol. fundamenti c. 21. *Manichai.* Quin verò absurdius aliud fingebat: nempe cum gens tenebrarum, quam Deo contrariam, atq; inimicā constituebant furore percita aduersus illam consurget, Deum partem aliquam sui in tetram illam substantialiam coniecerent, ut ipsius cōmixtione eam refrarent, & à summo furore reponerent: & ita asserabant mundum fabricatu ex natura boni, ac mali commista: partem verò

I.

II.

Augustin.

Augustin.

G g g
illam

Augustinus.

illam diuinam ex omni parte mundi quotidie purgari, & in sua regna refungi: Ita Augustin. conscius Arcanorum se & Manichei resert, lib. 2. de morib. Manich. c. 15. quæ ibidem fusè redarguit. Verum tam manifesta insanis se ipsa prodit. Nam si Deus aliter non potuit resistere genti illi tenebrose, quam absissa parte sui, infirmus sanè, atq; impotens est: si potuit, imprudens fuit, cum maius sibi detrimentū sponte intulit, quam pati poterat ab aduersarijs. Deinde si pars illa diuina illigata est atque immista terræ, aut genti tenebrosæ, tenetur utiq; vi aliqua maiore, nexuq; firmissimo, à quo deinde quomodo euadet, nisi accedit vis aliqua maior? nam si scipam exmissione illa posset eximere, non vriue tam diu in tenebris, & squalore iaceret contra naturam lucis: cuius ad tenebras nulla conuentio est, aut societas. Valeant igitur hæ somnia sacrilega: nam fides Deum ut simplicem, ita impartibilem agnoscit.

III.
arrian.

Athanasius.

Cyril. alex.

Auctor lib. de
Speculo.

Nus cōuenit diuinitati ipsi, quam personis: ergo intelligi debet de mutatione aeterna, atque intrinseca: quam excludit à natura diuinitatis, admittit in personis. Deinde si processiones diuinæ fierent in tempore, verè caderet mutatio in personas producentes, ac productas, sed ratio mutationis latè sumpta non tollitur ex eo, quod sit ab aeterno: ergo processiones diuinæ de facto sunt mutationes. Propositio illa est euides, quo ad personas procedentes: nam si processio fiat in tempore opus est, vt persona procedens esse incipiat: omnis aut incepit substantia mutatio est. Quod ad personas autem producentes supponitur à D. Ambrosio lib. 1. de fide c. 5. qui arguens contra Arianos insert Patrem, si generaret Filium in tempore, fuisse mutandum. Nam si Pater, inquit, esse coepit, Deus ergo primo erat, postea Pater factus est: quomodo ergo immutabilis Deus, si enim ante Deum, postea Pater, ut in generationis accessione mutatus est: sed auerat Deus hanc amentiam. Probatur vero quoniam sublata generatione aetiu no est Pater: quare si haec non fuit ab aeterno, sed ex tempore Deus incepit esse Pater in tempore: & proinde mutatus est. Deinde omnis processio continetur in potentia principi producentis, ex qua tam processio ipsa, quam persona procedens educitur in actum: ergo processio mutatio est: patet consequentia, quoniam omnis transitus de potentia in actum est mutatio, vt dictum est c. 1. tunc vero processio esset transitus de potentia in actum. Denique per processiones existunt in Deitate diuinæ relationes, tanquam germina, sive rami ab eadem radice Deitatis exorti, vt ait S. Dionys. c. 2. de diuin. nom. p. 2. his verbis. *Filius enim & spiritus S. factus a Deitate, si fas est dicere germina plantata dicuntur.* Relationes autem sunt actus entitativi, nec habent esse ex se ipsis, sed à personis, à quibus procedunt: ergo saltem mutationis vim bram præse ferunt.

Dicendum nihilominus processiones diuinæ, nequaquam esse mutationem ita expressè docet Alens. 1. p. q. 4. m. 1. ad 5. & 6. & alij referendi in materia de Trinitate. Fundamentum est, quoniam omnis mutatio est à termino opposito formæ, ad quam est mutatio: terminus autem debet esse talis, ut suæ natura possit dari in aliqua duratione ante formam ipsi oppositam: processiones aut diuinæ nō ita se habent, nō enim generatio verbi procedit ab villa forma positiva opposita Deitati, aut filiationi: non item à negatione: vt contendit cōtra Arianos August. lib. de Fide, & Symbolo c. 3. & lib. 3. contra Maximin. cap. 14. & alij Patres

IV.

Dionysius.

alij.

Augustinus.

Patres: tunc enim filius esset ex nihilo: atq; adeo creature, quod est hereticum: cumq; omnis relatio diuina sit summe necessaria, simplex, & à se, hoc est non à causa extrinseca, finge non potest alius terminus illi oppositus, à quo ipsa procedat: quare non habet ullam rationem mutationis. Deinde mutatio omnis est, aut recipitur in aliquo mutabili: per processiones verò diuinis nihil mutatur: ergo processio non est mutationis. Asumptio ostendit, quoniam non mutatur essentia, non persona producens, aut procedens: & nihil est aliud, quod per diuinis processiones finge possit mutari. Essentiam diuinam non mutari per se probat Scotus in I. d. 5. q. 2. §. Ideo tenendo, quoniam essentia in diuinis processionibus non subit vicem materiae, aut quasi materiae, neque relationes comparatione eius habent vicem actus: & ideo cùm dicitur filius genitus de substantia Patris non est intelligentium quasi de materia: sed hoc spectat ad materiam de Trinitate, nunc verò Deitatem esse mutationis experiem faciliè ostendit. Etenim omnis Physica mutatio fit ab extrinseco principio: at Deitas ex se ipsa est trina, & una: quare non inest illi potentialitas ad Trinitatem relationum constituentium personas, aut binarium processionum: omnis quippe potentia passiva est principiū indifferens contradictionis, non magis determinatum ex sead vnam partē, quam ad alteram: Deitas verò necessariò est una, & tria: nec prius est in ea posse esse, quam ipsum esse: quo sensu rectè dixit Philoso. 3. Physic. t. 32. in æternis idem esse quod posse, quia in eo, quod suæ natura æternum est, potentia ut sit non præintel ligitur ipsi esse: nam omnis potentia huiusmodi, aut nititur capacitate ipsa subiecti, quod partim est actu, partim potentia, qualis est potentia hominis vt intelligat, vt sit iustus, vel sapiens: aut sola potentia actiua agentis extrinseci: qua ratione mundus, antequam crearetur, erat in potentia vt esset per denominationem extrinsecam ab omnipotenti diuina: à qua condiderat: essentia diuina non erat hoc posteriori modo in potentia, cum sit primum agens ex se, & non ex principio extrinseco, non item priore, quoniam id, quod est, secundum quod est, non est in potentia, sed secundum id, quod non est: Essentia verò semper est trina, & una, neque in se vna fuit ullo modo prior Trinitate: ergo nunquam fuit in potentia, vt esset trina; & consequenter neque ad processiones aut relationes personales, quibus est formaliter trina.

Gillij comment. Theol.

Gggg 2

actuale,

Iam verò personæ producentes manifeste absunt à mutatione: nam, si agentia naturalia non hoc ipso, quo agunt, mutantur: cur in diuinis persona producens mutabitur? Quo argumento usus est Cyrillus vbi cyrill. alex. suprà, quando ex illuminatione, & calefactione, quæ emanat ab igne & sole absque mutatione, ipsorum probavit generationem eternam fieri, absque mutatione Patris æterni. Quæ similitudines quoad hoc aptæ sunt, quamuis in aliis differant. Personæ igitur diuinæ, quatenus cum causis secundis conueniunt in ratione analogia productionis actiua, non mutantur. Ex propria autem ratione nihil additum ex quo mutari dicantur: nam ita producendo personas communicat naturam, vt non per partes, ac diuisionem tribuant dando partem sui, & partem retinendo, sed ita totam naturam, & virtutem precedentibus communicant, vt totam quoq; in se ipsis habent: & proinde, nec in ipsis minuitur essentia, nec in precedentibus dividitur, aut separatur: sed tota est in singulis, & tota in omnibus, ratione cuius dicitur pater esse in Filio, filius in Patre, spiritus S. in utroque, & viceversa: quia omnes tres personæ unu sunt. Cùm igitur omnis mutatio consistat in obiectione, aut acquisitione alicuius actus intrinseci, ad quem mobile est in potentia, consequens est ut personæ producentes, quæ nihil producendo amittunt, aut acquirunt, immobiles omnino perseverent; At, inquiet aliquis, generatione actiua resultare in prima persona relatione paternitatis, & spiratione actiua in prima, & secunda relationem principij spiratis: huiusmodi verò relations, ut potè reales, & subsistentes, actus entitatiui sunt; ergo videtur mutatione aliqua pullulare in essentia, & advenire personis. Verum hæc obiectione facilè dissoluitur: hæc enim resultatio non est actio vlla, vel passio, aut quidpiam ex natura rei distinctum ab essentia, vel persona producente: sed est ipsam relatio, vt concepta à nobis per modum resultationis, cù id, quod est simplex, & omnino indiuimus, ratione distinguimus: conceptio verò nostra non ponit in re, neque ex nostro modo concipiendi dependet ratio mutationis realis.

Denique neque personæ productæ mutantur processionibus ad ipsas terminatis: quæ veritas deducitur ex eodē principio, quo nititur immutabilitas essentiae, nempe summa actualitate, ac necessitate processionum, & personarū procedētum: Quidquid enim mutatur, vt dicebam cap. I. procedit saltem à non esse potentiali ad esse

aetuale, vel ab hoc ad non esse: processiones diuinæ nō sunt ab esse ad non esse, vt patet: neque procedunt à non esse aetuali, vt fides docet, quoniam æternæ sunt: nō à non esse potentia, quoniam necessariae sunt, ergo neque mutationes sunt. Hoc argumentū tetigit Cyrill, vbi suprà de generatione Verbi æterni loquens. Qualis verò, inquit, genitor in omnibus est, talis & qui ab eo nascitur: sed Deus Pater æternus est, æternus ergo, & suus filius est: lux est Pater: huius lucis splendor semper cū ipsa est: Ecce quomodo generatio Verbi, quia æterna est, non procedit ex non esse aetuali; deinde subdit, & Hominis quidem verbum ad nihilum redigitur, neque viuum, neque subfistens est: Nam & Homo, qui hoc verbum emitit, & ex nihilo productus est, & corruptioni subiicitur, Verbum autem Dei viuum est, & ex viuo Patre profuit, & ideo semper est, quibus verbis indicat necessitatem absolutam existendi: & consequenter negat in Verbo potentiam ad non essendum, qua sublata tollitur omnis ratio mutationis.

VII.

S.Thom.

Henricus.

Magister.

Oblicet aliquis necessitatem emanationis à principio, etiam si æterna sit, non tollere quo minus sit vera mutatio, si sit potentia productiva in principio: nam, si ab æterno fuisset necessaria aliqua emanatio à subiecto creato, adhuc intra terminos mutationis includeretur: personæ autem procedentes sunt in potentia productivā, concipitur enim filius à nobis in priore originis esse in potentia generativa Patris: ideoq; licet Filius à Patre æterno necessario procedat, non proinde generatio desinit esse mutatio. Et confirmatur, quoniam omnipotentiæ aetiae respondet passiva, vt concedit D. Thom. i.p. q.41. art. 4. ergo ex parte personarū procedentium erit potentia passiva, & consequenter processio erit mutatio. Henricus, quodlib. 8. q. 9. & in sum. art. 54. q. 3. admittere videtur in diuinis potentia quādā ad aliquid sola ratione differentia, & semper coniunctam actui, ad quem non transit per transmutationē. Hæc tamen solutio, si nihil aliud addatur, non sufficit, nā proprietas realiter distincta à subiecto sepe est coniuncta eidē, & Angelus ab æterno creatus semper esset coniunctus cū actu essendi, & tamen potentia passiva subiecti ad proprietatem, & naturam Angelicam, vt existat, sat est vt emanatio proprietatis à subiecto, & creatio Angeli sit mutatio latissima. Si ergo verbum diuinum præexistit in aliquo tanquam in potentia, & ipsum habet potentiam, vt generetur, cur generando non oblitus aliquā mutationē? Eadem difficultas cernitur in sententia Magistri in i.d. 7. lit. F. vbi supponit Filium præexistere

in essentia diuina tanquam in potentia: & proinde sicut Pater habet potentiam aetiam ut generet, ita filium habere passiuam ut generetur. Ad hoc dubium responderi potest Filium Dei nequaquam præexistere in aliqua potentia passiva, ex qua veluti educatur, nam ipsam esse essentia diuina, que in Patre est potentia aetua generandi, est etiam in Filio potentia, ut generetur, non tam pauciua procedens de imperfectione ad perfectionem, sed obiectua, vt loquitur Scot. in i.d. 5. q. 2. §. Sed obiectetur, qua Filius dicitur producibilis, sicut Pater dicitur productivus: sed sicut in Patre nō est aliud esse productivum, quam producere, & esse Patrem, ita in Filio non est aliud esse producibile, siue generabile, quam generari, & esse Filium; sed adhuc non plene satis fit argumento, quoniam in Patre est vera ratio potentia aetia: ergo etiā in Filio erit vera ratio potentia passiva, si Filius est producibilis, eo modo quo Pater est productivus.

Pro solutione verò suppono ex Diuo VIII. Thoma lib. 3. cōtra Gentes cap. 86. & i.p. q. 41. ar. 4. ad 2. Possibile significare interdum id, quod non implicat contradictionem, & extenditur tam ad necessarium, quam ad contingens: interdum vero id, quod habet indifferētiam ad esse, vel non esse, quæ prouenit ex capacitate, & indeterminatione subiecti respectu alicuius formæ; nam quia capax est illius, potest esse, quia vero nō est determinatū ad eam, potest non esse, potentia verò passiva, quam Philosophi remouent à Deo, non constitit in possibili accepto priore modo, sed posteriore: priore enim modo non repugnat ratione actus puri, cui opponitur potentia passiva; posteriori modo maxime: nam repugnat actum purum habere indifferētiam ad non esse, & ideo possibile priore modo datur in diuinis, non verò posteriori, vt ait D. Tho. vbi proximè: Verbum autem s.Thom. diuinū habet potentia ut generetur priore modo: quia quidquid est, esse habet dubie potest: & cū verbū generetur, habere debet potentiam, hoc est non repugnantiam Logicam, ut generetur, non aut potentiam passiuam, ex cuius potentialitate educatur: nam essentia diuina, que est potentia generandi Verbum, cum sit actus purus, non est potentialitas, vt sit generatio, aut Verbum genitum, sed actus, & necessario est virtus que: & ideo sublata indifferētia ad esse, aut non esse tollitur ratio potentia passiva, sine qua non est mutatio. Hoc posito respondeo ad argumentum, tunc solum necessariò dari potentiam passiuam ex parte produci,

producti, quando potentia ex parte productis est factiva, aut eductiva formae de potentia subiecti, vel communicativa formae distinctae à subiecto. Ratio est, quoniam factio terminatur ad formam distinctam à natura, & formae productentis, ad quā subiectum habet potentiam passiuam. Denique, cōmunicatio formae distinctae à subiecto, etiam si nō educatur de potentia illius, necessario est actio distincta à subiecto, ac proinde mutatio, ut constat in nutritione, qua anima rationalis inducitur de nouo in partes materie aduenientes. Si vero hec tria absint, & productio sit immanēs in natura operantis, non vero eductio formae de potentia ipsius, sed idē prorsus cum illa, & forma idē prorsus cū subiecto, nō potest concipi tanquam progressio à nō esse saltem potentia ad esse, sed solum ab esse eiusdem formae sub una ratione essendi ad esse eiusdem sub alia, ita ut habeat vtruncq; modū essendi nō in eodē supposito, sed diuersis. Ita vero se res habet in processionibus diuinis: nam generatio, v. g. non est factio, quia non est de nihilo, aut de materia præexistente: ut probant Patres, & Scholastici referendi in materia de Trinitate, nō educatio de potentia materiæ, aut cōmunicatio formae distinctae à subiecto: sed tam cōmunicatio ipsa, quam supposita, quibus fit cōmunicatio, sunt ipsamēt forma cōmunicata: & idcirco concipi nequit subiectum cum indifferētia ad formam, vel cōmunicatiōnem ipsam: atque adeo non est vere potentia passiuā, ut ait D. Thomas citatus, sed solum potentia obiectiuā, ut vocat Scotus, & non repugnantia, ut sit coniuncta cum necessitate essendi: & ideo processiones diuinae, ut ait idē Scot. eadem q. §.

Ad argumenta, non habent terminum à quo negatiū, sed soli termini sunt producens, ac productum. Sed maior huius rei explicatio pertinet ad materiam de Trinitate.

IX. Testimonium Autoris lib. de Speculo non nihil habet difficultatis. Potest tamen explicari ira, ut nomen *mobile*, accipiatur metaphorice pro quauis actualitate. Et tūc explicari debet de mobilitate substantiali, que essentia, ne metaphorice quidem conuenit, non enim dicitur generari, aut produci, ut dicuntur personæ, quārum origines concipiuntur ad modum, quo concipi à nobis solent productio[n]es substantiarum c[re]atarum, quē mutationes sunt. Et quoniam proprietates non concipiuntur ut processiones, sed ut formæ, quibus persone in sc̄ipsis cōstituuntur, ait eas esse mobiles secundūm relationes, scil. originis, nō vero secundūm proprietates.

Gilijs comment. Theol.

Ex dictis patet solutio ad obiectionem X. suprà positam de resultatione relationum ab essentia: nam, cū non sint in potentia passiuā illius, vel propria, intelligi potest ipsarum emanatio absque vlla mutatione. Ruunt etiam inania sulcra hæreticorum: nam Pater totam naturam, & non partem ab ēterno, & non ex tempore cōmunicauit Filio absque sui, vel illius mutatione. Ad primum argumentum concessa maiore distinguenda est minor: nam si variatio penes ēternū, vel tēporale nihil innouet penes ea, quæ faciunt ad rationē mutationis, ut productio aliqua sit mutatio, nihil intererit vtrum sit ab ēterno, an ex tēpore, quomodo res se habet, quādō mutationes similes temporalijs supponimus esse ab ēterno, sēper enim maner educationis actus possitui ex nō esse saltem potētiali: si vero cū priore illa durationis varietate inuoluatur variatio penes potentiam passiuā, quā nititur ratio mutationis: tunc supposita variatione durationis de ēterna in temporalem necessariā infertur, ut sit vora mutationis, quā sublati eiusmodi suppositione non esset: nam id, quod incipit in tempore, nō est absolute necessarium, & est in potētia passiuā, ut esse incipiat, quare si per impossibile supponatur processiones diuinas incipere, necessario sequetur esse mutationes: quia simul supponitur, quod fuerint in potentia passiuā. Et ideo Damasc. lib. I. Fid. Orthodox. cap. 8. & D. Ambros. citatus admittunt, si non existens Pater postea cōcedatur fieri Pater, induci versionem, hoc est mutationem hypostasis, sive personæ Patris: cū vero talis potentia ad esse, vel non esse, non sit in processionibus ēternis, ideo sunt alienae à ratione mutationis, ut explicat Alensis i. p. q. 4. m. I. ad 5. & 6. Ad alensis.

Secundū responderetur personas procedentes contineri quidē in potentia producentium, non tamen esse potentia, sed actu in illis: aliud enim est principiatum esse in potētia principiantis, aliud esse potentia in illo: nam primum de se non excludit esse actualē, personæ quippē procedentes sunt actu in potentia corum, à quies procedunt: etenim potentia hæc est ipsa essentia diuina ut habita à principijs processionū, quæ, cū sit eadem prorsus in personis, ad quas processiones terminantur, ratione ipsius personæ altera in alteris mutuo sunt actu, & non potentia. Nam esse potentia excludit esse actualē formale eius, quod est in potentia, & solam inuehit aptitudinem ad esse virtute causæ, sive principij, in quo est potentia, ita ut esse formale virtutis operatiua sit formaliter aliud esse, saltem in-

Gggg 3

mero

mero diuersum, ab esse formalis eius, quod in eiusmodi virtute potentia continetur: ut videre est in omnibus effectis creatis. Nam aliud formaliter est esse lapidis in se, & aliud virtus diuina in qua eminenter continetur, aliud esse formale Abellis, & aliud virtus generativa Adami, in qua illa virtute continebatur, cum adhuc esset in libris eius: at in processionib. aternis longe alter se res habet: etenim ipsa esse formale personarum procedentium est omnino idem cum ipso formalis esse potentia principiatus, nempe cum essentia diuina: & ideo, tametsi verum sit personas procedentes esse in potentia producentium, non sequitur ut sint potentia in illis, quoniam sunt actu. Ad ultimum respideo, etiamsi similitudo illa sumpta ex arboris radice, trunco, ac ramis usurpet a Patribus ad explicandum pro nostro captu ineffabile mysterium Trinitatis, non tamen accommodandam esse in omnibus, alioquin non esset similitudo, sed res ipsa, adducitur autem ad explicandam unitatem, distinctionem, atque originem personarum: nam, quemadmodum in una arbore distinguuntur radix, truncus, & rami, ita in una Deitate tres personae: & quemadmodum radix non procedit ex alia parte arboris, sed est primum eius principium, a quo partes aliae germinantur, ita Pater est in genitus, & primum principium processionum diuinorum: & sicut truncus immediate procedit ex radice; rami vero trunco mediante, ita Filius a solo Patre immediate procedit, spiritus a Patre per Filium, & a Filio: sicut ergo, si ex hac similitudine quispiam argueret distinctionem partialem, & separabilitatem personarum ex eo, quod partes arboris ita distinguuntur, & separari possunt, nihil concluderet, ita ex eo, quod truncus, ac rami non sint actu in radice sed potentia, non sequitur, ut processiones, & personae procedentes non sint actu sed potentia in essentia diuina quae est principium, quo processionum. Nam quamvis nostro modo intelligendi concipiatur essentia, ut radix processionum, & relationum, concipi tamen non debet sub potentialitate, aut indifferentiad ad illas: quod requiritur ut ipsarum emanatio sit aliqua ratione mutatio: sed semper cum summa actualitate, identitate, ac necessitate, cum quibus nequit cohaerere mutatione.

In Deum non cadit accidentalis mutatio.

C A P V T VIII.

Posita omnimoda immutabilitate substantiali dubitabilis aliquis circa accidentalem, quoniam in sacris literis dicuntur pleraque de Deo, que significant mutations accidentales, ut motus localis indicatur Iacob. 4. cobi 4. *Appropinquate Deo, & appropinquabit voluntas.* Penitentia, & dolor, Genef. 6. Pe-Genef. 6. *nuit eum, quod hominem fecisset in terra, & transclusus dolore cordis intrinsecus, &c.* Dicitur irasci, misereri, & similia, quae omnia passionem, & mortuorum secum trahunt. Quia de causa Marcionistae, ut est apud Tertull. lib. 2. *Marcionis.* aduers. Marcionem cap. 16. Deum veteris *Tertullianus.* testamenti negabat: qui saepè dicitur zelari amulari, irasci, &c. *Si Deus, inquietus, irritatur, & amillatur, & extollitur, & exacerbatur, ergo, & corruptetur: ergo, & morietur.* Secundo Sapient. 7. dicitur, *mobilibus omnibus mortalibus est sapientia.* Præterea Sancti Patres Dionys. cap. 1. de cœlesti Hierarchia, & Magn. Diu. cap. 9. de diuinis nominibus. Nazianzen. Nazianzen. orat. 42. quae est 2. in Pascha, satis ante medium. August. 1. 8. de Genesi ad liter. c. 20. & alij motum Deo tribunt: motus autem à mutatione absolu nequit. Denique actiones cum mutatione necessario connexæ sunt: Deo vero tribuimus actiones, tamen immanentes, quæ transuntur, ad quas ipsæ ratione libertatis indifferēt erat: quare si contingens est radix mutabilitatis, actiones omnes diuinæ, quæ non sunt necessariae, non erunt alienæ à mutabilitate.

Perspicuum tamen est Deum esse incapacem mutationis accidentariæ, quod docent cōmuniter Patres. Hilarius enarrat. in *Hilarius.* Psa. 2. Beata, inquit, *Ulla perfecta, aeterna, virtutis bonitas non patitur conuersione, nec demutatur ex alio in aliud motu accidentis infinitus.* Anselm. in Monol. cap. 24. Hugo Victor. *Anselm.* lib. 7. eruditio didascalica, qui est de Hugo Victor. Trinitatis per visibilia agnitione cap. 20. Diu. August. lib. 5. de Trinitate cap. 2. Alia, *Augustinus.* inquit, *essentia, vel substantia accipit accidentia, quibus in eis fiat, vel magna, vel quantacunque mutatio: Deo autem aliquid huiusmodi accidere non potest: & ideo sola substantia, vel essentia, que est Deus, immutabilis est.* *I.* Particulari vero ostenditur triplici medio. Primum sumitur à simplicitate: quod enim secundum accidentia mouetur, non est totum, quod est, quia nihil est id, sine quo potest esse: Deus autem ratione suæ simplicitatis est totum, quod est, quare

quare secundum accidentia moueri nequit. Secundum sumitur ab omnimodum perfectione: nam omne subiectum, quod accidentaliter mutatur, sit mutatione perfectius, vel deterius: Deum tam perfectum amittere, quam perfici est impossibile, quia est summa bonitas, & infinita perfectio. Vnde Nyssenus lib. de oratione versus finem. *Qui ad omnem mutationem, inquit, firmus, & immobilis est, qui non potest reperire melius, in quod transeat.* & ideo merito dicebat Plato. Dialogo 2. de Republica versus finem. *Quod si Deus mutaretur fieret deterior: hoc autem si quis admittat, iam concedat necesse est Deum non esse primam, atque infinitam bonitatem: illa enim maior est, quae nec minuit, nec auferri potest.* Denique idem deducitur à sufficiente enumeratione mutationum accidentium, quae Deo repugnat: non enim habet quantitatem, ut minuit, vel augeri: non qualitatem, secundum quam alteretur: non abest ab illo loco, ad quem moueat. Quoniam vero actiones ipsae vitales mutations in nobis sunt, vel saltem non fiunt sine mutatione, oportet ostendere has ipsas non esse in Deo mutations: Porro in nobis duplex considerari potest mutatione in actionibus vitalibus, altera consistit in ipsam ratione operationis creatæ, quae suæ natura est quedam vitalis agitatio: altera corporalis, quae est comes operationum appetitus sensitivi: quoniam iuxta varios eius affectus diuersimode alteratur, ac mouetur sanguis, & Spiritus vitales, qui inserunt actibus animalibus. Hæc vero, ut à faciliore exordiar, longè abest à Deo, qui est ab omni concretione corporea segregatus: & propterea quotiescumque in sarcis literis tribuitur Deo ira, misericordia, dolor, & alia id genus, quæ fiunt in nobis cum passione corporea, sumuntur in sensu, non proprio, sed metaphorico: qui in Deo est appetitus vindictæ sine perturbatione, displicentis de rebus voluntatis eius contrarijs sine molestia, & afflictione, quod sèpè notarunt Patres Orationes homil. 23. in Num. ante medium. *Hæc omnia, inquit, in quibus, vel lugere, vel gaudere, vel odire, vel latari dicitur Deus, tropico, & humano more accipienda sunt ab scriptura dici: aliena porro est diuina natura ab omni passione, & permutatione affectu: in illo imper beautudinis apice immobilitas, & inconcessa perdurans: similia dicit Basil. in id. Psalm. 37. Domine, ne in furore arguas me; Gregor. lib. 20. moral. cap. 23. in id. Iob 30. Mutatus es mihi in crudellem: Et*

Tertullian.

Alessis.

Bonaent.

Thom.

Richard.

Nazianzen.

Nicetus.

Dion. Mag.

Richard.

Augustinus.

Richard.

S. Thom.

Aureol.

III.

actiones: quæ proinde non concipiuntur ut actus educti ex potentia passiva vitæ diuinæ substancialis, sed ut plurimæ ratios formales necessariæ eiusdem vitæ: & quoniam nihil propriè est in potentia comparatione eorum, quæ sunt de intrinseca ratione formalis propriæ essentie, nisi comparatione ad causam extrinsecam, quæ potest rem traducere de non esse ad esse, & de esse ad non esse, eo ipso, quo res est absque noua mutatione competunt omnia sibi intrinseca: non enim producunt Angelo rationes formales intrinseca illius incipiunt existere per nouam aliam mutationem: ergo, si qua substantia careat extrinseca causa, à qua sit, & ex se ipsa necessario sit, omnia quoque pertinentia ad rationem formalem ipsius hoc ipso absque mutatione sunt. Quare cum ad rationem formalem Deitatis in se pertineant omnes perfectiones simpliciter, sive sumuntur per modum potentiarum, sive per modum actus vitalis, ex se ipsis necessario sunt potentialitatis, ac mutationis expertes: quod argumentum attigerunt nonnulli Patres, & Doctores Scholastici, qui ex eo probant Deum non esse subiectum mutationi, quia est causa prima, ens increatum, & à se.

IV.

Hæc locum habent in actionibus Dei necessariis. In liberis autem peculiaris est difficultas: nam, cùm abesse potuerint à subiecto, nec complete intelligantur esse per absolutam, ac necessariam formam Dei. Dubium est quomodo Deo accidant absq; mutatione ipsius. Ex vero aut sunt actiones ad extra, quæ Deo ex tempore conueniunt, aut actus vitales liberi, qui competent ab æterno. De actionibus ad extra agit hoc capite, in sequentibus de actibus liberis immanentibus. Quod attinet ad transientes adhuc questio dupliciter intelligi potest. Primum quidem vtrum actio ipsa sit formaliter mutatio agentis: deinde vero vtrum ad hoc, vt Deus ageret ex tempore, necessario supponenda fuerit aliqua mutatio in ipso. Primum non nihil difficultatis habet in sententia eorum, qui censent actionem esse in agente: nam cum actio sit verè forma positiva, si de novo insit aliqui subiecto, hoc necessario subit mutationem. Deus autem agit de novo ad extra: ergo agendo mutatur. Quod vero attinet ad secundum Avicennam. lib. 6. Metaphys. de mente Philosophorum sentit non posse incipere nouam actionem non præsupposita mutatione agentis: quoniam, inquit, unaquæque causa per se, & essentialiter est cum suo causato, & semper est causa ipsius: si ve-

ro ex sua natura, & essentia non necessario facit, vt sit causatum, non potest id facere absque operatione aliqua, qua acquiritur vim eius necessitatis in causando: atque adeò perspicuum est omnē motum nouum præsupponere aliquid noui in causa: id vero non nisi per motum acquiritur: ergo causa de novo agens patitur præviā mutationem utrū agat. Ob quam causam Aristot. lib. 8. Physicorum t. 13. ait positionem Anaxagoræ, & aliorum Philosophorum statuientium vnu principium, quod fuerit semper quiescens, & incepit mouere in tempore, esse similem figmēto: & Commentatibid. ait esse impossibile, sive primum mouens agat necessario, sive libere: quoniam inquit, vt mouens incipiat mouere, oportet vt sit aliqua proportio inter ipsum ac mobile, quæ antea non erat, hæc vero non nisi per mutationem agentis primi dabatur, si de novo agat. Existimabant itaque Deum non posse in tempore aliquid immediate operari, posse tamen interuentu motus, quem aiebant esse ab æterno: vt patet ex verbis Comment. ad citatum locum ex 8. Physicorum: *Et nos, inquit, dicimus impossibile esse, vt sit actio noua per antiquam voluntatem, nisi sit actio antiqua media: voluntas enim non postponit facere quod intendit, nisi post existentiam alicuius intentionis in re intenta, quæ non erat in tempore voluntatis.* Deinde vero explicat quomodo ex antiqua voluntate possit procedere noua actio nempè mediante motu ait quod à voluntate antiqua: & propterea ait opus esse vt sit medius motus æternus inter motorem, qui non mouetur, & inter generabilita, & corruptibilita; hoc idē existimarent quidem Philosophi apud Augustinum lib. II. de Ciuitate cap. 4. quapropter ne admitterent mutationem in Deo, subiecerunt illum necessitatibus afferentes necessario operatum fuisse ab æterno has respectabiles. Ex horum sententia arguit Augustinus lib. II. confess. cap. 10. *Quid faciebat Deus, antequam faceret cœlum, & terram, si enim vacabat, & non operabatur aliquid, cur non sit semper, & deinceps, quemadmodum retro semper cessauit ab opere? Si enim nullus motus in Deo nouus extitit, & voluntas noua vt condiceret creaturam, quæ nunquam ante considerat, quomodo iam vera eternitas, vbi oritur voluntas, quæ non erat neque enim voluntas Dei creature est, sed ante creaturam, quæ non crearetur. Quid, nisi creaturis voluntas præcederet: & cap. II. sequitur. Ad ipsam ergo Dei substanciali pertinet voluntas eius: quod si exortum est aliquid in Dei substanciali, quod prius non erat, non veraciter dicitur æterna illa substanciali, si autem voluntas Dei*

Avicenna.

tas Dei sempiterna erat, ut esset creatura, cur non sempiterna creatura? Eandem alij opinionem inducunt apud eundem Augustinum lib. 12. de Civitate cap. 17. quoniam, bonitas eius nunquam vacua fuisse credenda est, ne sit temporalis eius operatio, cuius retro fuerit eterna cessatio, quasi paeniteret eum prioris sine inicio vocationis, ac propereas si operis agressus initium. Quæ sententia hoc argumento suadetur, si Deus est immutabilis immutabiliter se habet ad illud, quod immediate procedit ab ipso: ergo, & hoc ipsum est immutabile, quod enim cum immutabili necessario coniungitur, ipsum quoque necessarium, & immutabile est: nihil vero productum ex tempore est immutabile, vt per se patet: ergo vel Deus nihil ex tempore creavit, vel mutationem subiicit. Prima consequentia ostenditur, quoniam si primum agens, quandoque agit, quandoque non, proueniet ex mutatione sui, non ex parte obiecti, sive effectus: nam nullum est impedimentum extrinsecum, quod omnipotenti diuina non vincat: ergo aliquid aduenit ex parte Dei, ratione cuius proueniat varietas in effectum, & consequenter in ipsum primum agens, à cuius variatione pendet mutatio effectuum.

V.
Dico primum. Actio ipsa non est formalis mutatio agentis, atque adeò Deus agendo non mutatur formaliter actione ipsa. Hæc est expressa Alensis 1. p. quæst. 4. m. 1. ad 3. Alberti in 1. distinct. 8. art. 16. ad 1. Richardi art. 2. quæst. 1. ad 3. Nouo Castro quæst. 3. §. vltimo. Durandi dist. 39. quæst. 1. num. 6. & est de mente Arist. Auerr. Auicen. & reliquorum Philosophorum, qui non ideo negant Deum posse agere ex tempore, quia actione ipsa mutaretur: sed quia opus erat noui dispositio ne ex parte ipsius, & consequenter mutatione prævia, ut ageret de nouo. Patet vero primo, si actio esset mutatio, repugnaret omnino, ut daretur mouens immobile: omnes vero Philosophi, ac Theologi agnolunt primum mouens immobile, ergo actio non est mutatio. Maior ostenditur, quoniam primum mouens agit mouendo: ergo si agendo mutatur, impossibile est, ut sit immobile. Secundo si motio actiua esset mutatio, cum primum mouens semper actiua moueat secundos motores, semper erit in perpetua mutatione: ac proinde minus mouetur ex eo, quod incipiat mouere de nouo, quam si moueat ab eterno. Idem vero suadetur ex ratione communi actionis, quæ continetur priore parte assertionis, quæ apud eos, qui actionem in passo collocant,

facile conuincitur, quoniam nullum subiectum mutatur forma recepta in alio. In actione vero transeunte agens, ac patiens distinguuntur subiecto: ergo si actio recipitur in paciente, per illam non mutatur agens. Apud eos autem qui actionem dicunt manere in agente, non video quomodo, si de nouo aduenit, & est actus realis distinctus à subiecto, hoc per illam non mutetur: nam re ipsa informatur intrinsecè actu, quo antea carebat: & hac ratione D. Thom. q. 7. s. Thom. de potentia art. 10. ad 1. ait agens naturale, quod mouet actione, vel motu medio inter ipsum, & patiens, etiā in quantum agens, non esse extraneum à genere patientis; in quantum est patiens: præcipue cum actio media sit quædam perfectio propria agentis. Ex quo colligitur secunda pars assertio nis. Nam si actio non inhæret agenti, sed passo, Deus non mutatur per nouam actionem receptam in creatura: si vero est in agente, cùm non sit actio media inter Deum, & creaturam, sed ipsamet substantia Dei æterna per accessum nouæ habitudinis rationis sit eius actio, ut docet D. Thomas 1. s. Thom. p. quæst. 45. art. 3. ad 1. Ales. 2. p. quæst. 6. m. 2. art. 3. & alij, ex nouo effectu, & actione ad ipsum terminata non sequitur mutatio Dei, quemadmodum indicat Augustinus lib. 11. confessionum cap. vltimo his verbis. Sicut ergo nos in principio cœlum, & terram sine varietate noticie tua, ita fecisti in principio cœlum, & terram sine distinctione actionis tua.

Dico secundum. Noua actio Dei ex tempore non presupponit aliam mutationem præviam. Est certa, & traditur expresse à Bonaventura in 1. dist. 8. 1. p. distinctio nis art. 2. quæst. 1. ad 3. & 4. Henrico in sum. art. 3. quæst. 4. ad 1. & quæst. 5. Durando in 1. dist. 8. 1. p. distinctionis quæst. 3. num. 9. Scoto quæst. 4. alias 5. §. Ad argumenta pro opinione, cùm Lycheto, & alijs interpretibus ibidem. Bassoli, quæst. 3. art. 2. Nouo Castro vbi supra. Holkoth. quæst. 10. de terminat. art. 3. Maiore in 1. distinct. 8. q. 2. ad 4. Carthusiano quæst. 4. in solut. argum. Palatio disput. 2. Poste. ad 2. & Syluestro 1. p. quæst. 9. art. 1. §. ratione 3. ostenditur vero quoniam ex quatuor capitulo bus requiri potest mutatio ex parte agentis: nempe aut ex parte potentia actiua, quæ non est perfecta, & mutatione augescit: aut ex defectu scientiæ, & artis, quæ addiscitur: aut ex distantia loci, ad quem per motum agens appropinquat: aut denique ex intentione noua voluntatis applicaturæ potentiam ad executionem. Aristotel. Auicen. & Auerr.

propter

VI.

Bonavent. Henric. Durand. Scot. Lychetus. Bassoli. Nouo Castro. Holkoth. Maior. Carthusian. Palatinus. Sylvestr.

propter nullum ex tribus prioribus mutationem exigunt: nam si de sententia ipsorum Deus potuit agere, immo de facto egit ab aeterno, habuit proportionatam vim, scientiam, & distantiam ad agendum. Et facilè per singula discurrendo probatur: quoniam primus motor est a se actus purus, & perfectus: quare nequit perfici acquisitione nouæ potentiae, aut scientiae: est immensus non longè ab unoquoque effectu creato: ergo ab aeterno habet debitam proportionem virtutis, artis, & distantiae ad agendum: quare, vt agat de novo, non opus est ut ad hanc acquirenda mutetur. Et confirmatur quoniam motores secundi, verbi gratia artifices creati, absque illa mutatione horum trium possunt post otium de novo agere solum propter nouam applicationem voluntatis: vt patet in Cytharædo, qui præhabens hanc omnia ad Cytharæ pulsum necessaria incipit pulsare de novo, cum libet: ergo & Deus, qui est motor primus, & agit ex liberalitate ut ait Auicenna lib. 6. Metaphys. cap. vlt. hoc est non exspectans perfectionem à producto, vt exponit Scotus in i. dist. 8. quæst. 4. alias 5. §. *Contra istam conclusionem*, & D. Thom. quæst. 7. de potentia art. 10. habet ex se, & absque mutatione potentiam, scientiam, & distantiam ad operandum necessariam. Non oportere vero elicere nouam volitionem, & consequenter ex hoc capite Deum non mutari fuisse probat D. August. lib. 12. Confession. per multa capita maximè 15. item lib. 11. de Civitate cap. 4. & lib. 12. cap. 14. & 17. Vbi potest, inquit, ad opus nouum, non nouum, sed sempiternum adhibere consilium: nec punitendo quia prius cessaverat, cœpit facere, quod non fecerat. Et infra, in illo non alteram precedentem altera subsequens mutauit, aut abstulit voluntatem: sed una, eademq; sempiterna, & immutabili voluntate res, quas condidit, & ut prius non essent, egit, quando non fuerunt: & ut posterius essent, quando esse cuperunt. Idem probat Cyrillus Alexandr. lib. 11. Thesauri ad medium & alij Patres.

VII.

Probatur vero, quoniam vel antiqua voluntas non sufficit ad producendum effectum, quia illum statim necessario producit: vel quia necessario debet interuenire simul eodem tempore cum effectu. Primum non est verum: ex secundo non colligitur intentum: ergo potest Deus in tempore ex vi antiqui consilij producere nouos effectus. Assumptio quo ad priorem partem ostenditur: quoniam homines habent voluntatem efficacem faciendi aliquid in tempore futuro, quin ex tali vo-

luntate itatim sequatur effectus, vt experientia constat: ergo præsens decretum voluntatis non necessario producit statim effectum, sed esse diuersam ratione in Deo, ac nobis indicat Auerroes, nimisrum quod homo expectat aliquid ex parte sui, vel obiecti, ratione cuius non vult modo agere: Deo autem nihil est expectandum, habet enim omnia necessaria ad agendum: ideoque ex vi primi decreti statim consequitur effectus. Non tamen valet hæc responsio: nam quemadmodum, quia Deus liber est, potest pro eodem tempore facere, & non facere, quamvis adhuc omnia requisita ad agendum, ita potest effectum differre in tempus futurum. Ostendere autem Dei voluntatem esse liberam in ordine ad effectus ad extra non est huius loci, sed nunc ex fide supponitur: eoque supposito concluditur nequaquam repugnare, vt adhuc nouus effectus ex vi antiqui decreti. Quod etiam in dictis ipsorum Philosophorum euidenter ostenditur: iijenim quamvis asserterent Deum agere ex necessitate naturæ, volebant nihilominus, vt ageret per intellectum, & voluntatem: cum igitur admirerent primum motorem immobilem, mediante secundo motore, esse causam generationis, & corruptionis rerum inferiorum, consequenter concedere debebant illum esse in tempore causam immediatam primi motus: nam de sententia Aristotelis, Alexandri, & Simplicij, 8. Physicorum, primum mobile non mouetur à se, sed à primo motore immobili: cumque agat per voluntatem, necessario etiam de sententia ipsorum volitio illa debebat esse antiqua, & aeterna, non noua: quoniam, cum potent accessu noua voluntatis mutari agens, ex eorum dictis sequeretur primum motorem esse mutabilem: quod tamen ipsi merito negant: si ergo volitio, ratione cuius nunc mouet, est antiqua, concedere debent ex vi voluntatis antiquæ sequi posse nouum effectum: atque adeò ex hoc capite non mutari Deum, si amissio de novo producat creaturas in tempore. Posterior pars eiusdem assertoris ostenditur, quoniam, vt ipsimet Philosophus admittunt, Deus est actus purus, & immutabilis: & consequenter actus voluntatis, quem habuit ab aeterno, nunquam definet, sed dicitur pro omni tempore: ergo poterit in quoquis tempore esse efficax ad producendum effectum: atque ad eum ex eo, quod voluntas agentis debeat concurrere simul cum effectu, non sequitur ex antiqua voluntate Dei non posse fieri nouum effectum: *Quemadmodum propter liberta-*

libertatem nostram ex antiqua voluntate, siue continuata, siue physicè interrupta producimus nouos effectus. Est tamen hoc discrimen inter nos, & Deum, quoniam in nobis ipsamet continuatio voluntatis verè est mutatio, quia inceptio quoque mutatio fuit: at in Deo nō est vlo modo mutatio: non ratione inceptionis, quia hec in eternis nō est: neque ratione continuationis, quia eadē semper, atque indiuisibilis est: quod si mutatio foret, non minus esset, siue res ab æterno, siue in tempore à Deo fierent: nam continuatio voluntatis semper est eiusdē rationis. Et ideo si fatentur non sequi mutationem ex creatione, & alijs actionibus Dei ab æterno, fateri quoque debent non sequi ex temporarijs, siue enim hoc, siue illo modo ageret, semper perseveraret in eadem indiuisibili, ac simplicissima volitione, absque vlla variacione, ac successione.

VIII. Ex dictis constat deceptos suisse Philosophos, vt late prosequitur D. August. locis citatis: neque illorum fundamenta vim ullam habent. Non enim idē coepit operari ex tempore, quia indigeret aliqua dispositione, aut vi agendi intrinsecā, aut expectaret occasionem aliquam, aut conditionem extrinsecam, sine qua non posset operari, sed quia iuxta consiliū voluntatis suę ita ab æterno libere disposuit, cùm posset aliter disponere, si vellet. Ad rationem Auicennæ respondeo necessariam connexionem effectus, & causæ posse esse mutuam, & non mutuam, inter Deum vero, & creaturas nō esse mutuam connexionem, quoniam Deus extra se nihil habet, à quo necessario voluntas eius mouetur: & ideo, cùm agat per intellectum, & voluntatem, non habet vnde determinetur ad agendum necessario, quamvis autem sit connexio non mutua, quia creaturæ nō possunt esse sine creatore, ex hoc tamen non sequitur necessitas ex parte primæ cause ad operandum. Ex eo vero, quod non necessario agat, minime sequitur, vt debeat aduenire de nouo aliquid, quo applicetur ad agendum: applicatur enim ex vi voluntatis antiquæ relatæ ad tempus illud, quo primum operatur. Ad fundamentum Auerrois respondeo Deum non cessasse ab æterno ab operationibus ad extra defectu proportionis, quoniam tota proportio desumitur ex eius omnipotencia, & natura creature, ac potentia logica ipsius, vt à Deo producatur, quæ non deerant ab æterno: atque adeò ratione proportionis potuissest Deus operari in quoquis tempore æternitatis, solum vero decretat præfinitus terminus, ad quem Deus

ab æterno direxerat intentionem suam, & operandi voluntatem. Ad ultimum argumentum respondetur, licet Deus immutabiliter se habeat tū in se, tum comparate ad creaturas, non proinde ipsas fore immutabiles: nā Deus ipse immutatus omnia mutat: creaturæ enim nō habent mutuam connexionem necessariam cum existentia diuina, nisi ex suppositione quod sint: hec vero suppositio, vt pote dependens à voluntate Dei libera, contingens est rebus ipsiis. Responderi aliter potest dicendo, Deum habere se immutabiliter formaliter, quia ipse nō mutatur: efficienter vero mutabiliter, quia causat mutationem in creaturis: quomodo Doctores citati nu. 2. explicant illud. Sap. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia*, & ita neganda est prima cōsequencia, quæ, si vim aliquam haberet, probaret nihil omnino fieri cōtingenter, aut in tempore: nam, cùm primum agens sit necessarium, si cōsequentia bona est, etiam secundum erit, & sic in infinitū, quod si assignetur aliquid, quod primo agat mutabiliter, non erit opus vt effectus entis immutabilis se habeat ad illud immutabiliter. Ad rationem, qua ostendebatur cōsequentia, respondeatur varietatē, & mutabilitatē effectuum nasci ex efficacia decreti liberi voluntatis diuinæ, quod in se immutabile efficit diuersos effectus pro tempore, quo placet Deo.

Deus est immutabilis penes actus immanentes.

C A P V T I X.

Tripliciter intelligi potest subiectū esse immutabile secundum actus immanentes. Primo quia eiusmodi actus suapte natura nō supponunt potentiam passiuam in subiecto, & consequenter nō procedunt à non esse sui, sed sunt ipsamē substantia subiecti, cui competit. Secundo quia subiectum nō admittit ullam successionem secundum actus. Tertio denique quoniam eti illā admitteret, non esset secundum rationem aliquā entitati intrinsecam: atque adeò ratione talis varietatis non diceretur mutari. De primis duobus erit sermo hoc capite: de tertio in sequentibus. Quod ad primum attinet, si addebit aliquis actus liberos Dei esse suapte natura mutationes, quoniam Deus elicendo illos procedit ex potentia ad actum: omnis vero processio eiusmodi est mutatio: nam supponit in subiecto saltem non esse potentialitatem, id quem terminatur: quod sufficere ad rationem mutationis dictum est cap. i. huius

huius tractatus. Deum vero, cùm actus liberos elicit, procedere de potentia ad actum ostenditur, quoniam actus liberi non sunt de ratione formalis intrinseca Deitatis, neque illi necessario competit: quare prior erit potentialitas, qua actualitas ipsorum: nam, quod necessario competit, prius est liber, & libertas habitualis praecedit actualem: quare, cùm Deus sit necessario liber habitualiter, potens velle hoc, vel illum, prius erit ipsum posse velle, quam actu velle: quando igitur actu vult, procedit de potentia ad actum. Respondebitur actus liberos Dei, non procedere à potentia passiva, sed actiuia: processum vero à potentia actiuia non esse mutationem. Hæc tamen euasio non sufficit, quoniam velle, aut intelligere est actus immanens in ipsa voluntate, & intellectu diuino: ergo, quamuis, prout procedit ab eis tanquam à potentia actiuia, non habeat rationem mutationis, habebit tamen prout recipitur in eis. Potentia enim recipiens necessario est passiva. Et confirmatur, quoniam ante actum liberum est non esse potentiale ipsius: ergo ille est transitus à non esse potentia sui ad esse actuale, & consequenter mutatio. Antecedens ostenditur, quoniam si Deus non haberet liberam volitionem creandi mundum, nunc verè competet illi non volatio: atque adeò daretur non esse actuale eius volitionis: ergo in illo priore, in quo concipitur cum indifferentia libertatis ad habendam, vel non habendam volitionem creandi mundum, erat non esse potentiale ipsius. Patet consequentia: nam repugnat dari determinate non esse actuale rei minime necessaria, quod non supponat non esse potentiale ipsius.

II.

Pro solutione quæstionis suppono volitionem Dei liberam non esse distinctam ex natura rei ab actu necessario voluntatis diuinae, neque cum illa facere compositionem: & idèo voluntatem consideratam in illo priore, quo intelligitur libera habitualiter, non habere potentiam actiuam, vel passiuam ad actum liberum, neque dici liberam ex eo, quod illum possit elicere, vel non elicere: vt docent communiter Theologi, sed ex eo, quod libere terminetur ad obiectum: etenim libertas diuina, vt fuisse exponam tractatu de libertate Dei, habet id, quod perfectionis est in libertate creata sublata imperfectione: perfectio vero creatæ libertatis est, vt ad obiecta, quæ non habent infinitam bonitatem, vel necessariam habitudinem ad illam: vel cum conscientia subiecti volentis, non necessario determinetur, sed libera maneat ad

eligendum utrum velit. Quod vero libera sit ad elicendos actus vitales à se distinctos, & immanentes per veram, & realem causam, imperfectionis est: quoniam arguit limitationem perfectionis in voluntate, compositionem accidentalem, & id genus alias imperfectiones: quare libertas diuina voluntatis non consistit in eo, vt possit elicere, vel non elicere hunc, vel illum actum, sed vt possit perseverante eodem actu essentiali & necessario, libere per illum tendere in hæc, vel illa obiecta.

Dico primum. Actus liberi Dei immanentes aeterni non sunt secundum se mutationes: Hæc traditur à Chrysost. homil. chrysost. s. in cap. 2. Epist. ad Coloss. post medium, & est de mente omnium Theologorum, qui negant Deum mutari, & admittunt habere actus liberos ab aeterno: immo etiam colligitur ex principio fidei, ex qua habetur Deum plura libere velle, & nihilominus non esse mutationi obnoxium. Ostenditur vero quoniam vera mutatio importat formam aliquam, actum, aut modum se habendi diuersum à mobili: actus vero Dei liberi nihil huiusmodi important: ergo non habent rationem mutationis. Maior propositio patet ex natura, ac descriptione mutationis, quæ dicitur esse transitus ab uno termino in alium: vbi vero nihil aduenit à mobili diuersum, concipi nequit ratio transitus. Assumptio constat ex suppositione. Nam si actus liberi Dei essent aliquid positivum diuersum à Deo, & perfectionibus alijs necessariis, iam libertas diuina respiceret non solum obiectum exterum, ad quod terminatur, sed etiam actum ipsum quo ad propriam entitatem. Secundo omnis mutatio supponit in subiecto potentiam passiuam ad formam, secundum quam mutatur: in voluntate vero diuina non est potentia passiva ad actum liberum: ergo non est mutatio. Assumptio constat, quoniam non est potentia passiva, sine actiuia: non datur autem potentia actiuia respectu actuum essentialium liborum, vt ostendetur lib. 4. & nunc breuiter suadetur, quoniam omnis potentia actiuia distinguitur ex natura rei ab actu, & forma, cuius est principium, voluntas vero diuina non distinguitur ex natura rei à suis actibus immanentibus. Ex hoc etiam principio ostenditur non esse passiuam: nam hæc distinguitur ab actu, cuius est potentia: at vero actus Dei liberi non adueniunt potentij vitalibus ipsius, quasi actus informatiū distincti à potentij, sed sunt ipsam entitas potentiārum, adduntque solam terminationē extrinsecam ad obiecta, menta,

Ex his patet solutio ad contraria argumenta, ad primum neganda est proposicio: ad cuius confirmationem respondetur distinguendo consequens, si enim nomine potentialitatis intelligatur non repugnativa ut sit, concedenda est consequentia: in hoc tamen sensu consequens non est contra traditam doctrinam: ex sola enim non repugnantia non colligitur mutatio. Si vero nomine potentialitatis intelligatur vera ratio potentiae passiuæ, neganda est consequentia ex eo enim, quod actus liberi non sint necessarij, minime sequitur ut detur in potentij vitalibus propria ratio potentiae passiuæ respectu ipsorum, sed requiritur præterea, ut quo ad id, quo præcise liberi sint, ac distincti à necessariis, sint actus informatiui potentiarum, cui accidentunt. Ad probationem vero consequentiæ respondetur ex libertate habituali Dei sequi prius esse aptitudinem ad actus liberos, quam sint ipsi metactus, non tamen sequi dari veram rationem potentiae passiuæ propter causam assignatam: nam, sicut terminatio ad obiectum extrinsecum, quam actus liber addit necessario, non est actus informans, ita etiam non repugnantia ad illam non est potentialitas: sicut aptitudo personarum diuinorum ut terminare possint dependentiam naturæ creatæ non est potentialitas passiuæ, sed sola non repugnantia. Arguet aliquis disparem esse rationem, quoniam per vnonem hypostaticam nihil intimum Dœ aduenit, at per terminationem ad obiecta extrinseca resultat in voluntate diuina actus liber immanens, ut supra obiecitur. Respondeo actum liberum esse quidem vitalem & immanentem quo ad fundamentum, & præcipuum significatum, in quo conuenit cum necessario. An vero quo ad id, quo differt, dicat aliquam rationem positivam virtute distinctam à necessario, explicabo in materia de voluntate Dei. Et si non dicat, sed solam habitudinem rationis ad obiectum connotatum, planius est ad ea non esse potentialitatem in voluntate diuina, sicut non est in Verbo ad vnonem hypostaticam, & ad hoc explicandum adducta est similitudo illius. Si vero dicat aliquid positivum virtute distinctum, tunc non est colligendum carere voluntatem diuinam potentiam passiuam ad actus liberos ex eo, quod addant solum respectum rationis, sed ex omnimoda identitate, ac simplicitate, ut colligitur non dari in essentia ad relationes personales, quamvis addunt, rationem formalem positivam virtute distinctam. Ad confirmationem respondetur in actu libe-

ro considerari posse entitatem positivam realem, & habitudinem terminationis ad obiecta libere volita: si de primo loquamur, falsum est antecedens: nam entitas illa non est, aut sub esse potentiali, cùm sit summe necessaria: nec ratio ad id probandum adhibita vim habet: nam cum absque diversitate entitatis positivæ per solam terminationem, aut eius negationem intelligatur esse, vel non esse actus Dei liber ex eo, quod si noluisset creare mundum, verè non esset volens, minime sequitur in eo priore, quo erat indifferens ad volendum, vel nolendum, habuisse veram potentiam passiuam, si vero antecedens intelligatur de secundo, concedendum est, loquendo de non repugnantia, & in eodem sensu verum est etiam consequens: si autem sermo sit de vera potentia passiuæ, vtrunque est falsum: nam ad respectum rationis non datur potentia passiuæ. Ad confirmationem vero antecedentis respondetur, facta illa suppositione, dandum fore non esse actuale volitionis, non quia desit aliqua ratio entitativa realis, sed solum ob defectum relationis rationis, sine qua non intelligitur ratio actus liberi.

Quod dictum est de actibus voluntatis, dicendum est etiam de actibus liberis intellectus diuini, quamvis enim habeant necessitatem suppositionis, quia posito obiecto necessario in illud tendunt, ut se habet scientia visionis rerum existentium pro aliqua differentia temporis: dicuntur tamen liberi, quia simpliciter abesse potuerunt à Deo, si nempe aliter agere decreuisset. Nam iuxta communem sententiam, hi quoque nihil reale positivum addunt supra necessarios, sed solam habitudinem ad obiecta existentia: & idcirco licet intellectus diuinus secundum se præcisè spectatus ad obiecta sub tali habitudine non fuerit necessario determinatus, sed quasi indifferens, & expectans decretum voluntatis, non tamen erat in potentia passiuæ ad actum positivum intrinsecum, sed in quadam indifferencia, & aptitudine ad terminationem extrinsecam, quæ mutationem non infert, vel si quis dicat addere rationem aliquam positivam virtute distinctam, recurrere potest ad omnimodam simplicitatem, & identitatem cum intellectu, in cuius proinde potentia passiuæ non continetur.

Quod attinet ad secundum non defuerunt Theologi, qui verbotenus admittent mutationem in intellectu, & voluntate

Gillijs comment. Theol.

Hhhh

tate

tate diuina pro diuersitate temporum, ac quæ referri possunt: nam comparatione diuersorum voluntas non idem vult. Exempli causa antequam Verbum diuinum incarnaretur, ac pateretur, verè Deus volebat, ut incarnaretur, ac pateretur: modo vero iam id non vult, & ita iam non habet voluntatem, quam antea habebat, simili ter philosophantur de scientia visionis, quæ pro varietate temporum habet diuersas habitudines: nam modo verè Deus scit Christum incarnatum fuisse, nescit autem incarnandum, quia hoc iam falsum est: contra vero ante incarnationem sciebat Christum incarnandum fore, non vero fuisse incarnatum. Hanc vero mutationem reducunt ad diuersa connotata: Nam, cùm actus liberi Dei compleantur connotatione, sive respectibus ad obiecta, ad quæ referuntur, mutatis obiectis ipsi quoque actus mutantur: probatur autem quoniam propositiones contradictoriae non verè affirmantur de eodem subiecto pro diuersis temporibus, nisi interueniat variatio penes formam significatam per prædicatum. Ante aduentum Christi hæc propositio, Deus vult ut verbum diuinum incarnetur, erat vera, postea vero mansit vera eius contradictoria, nempe, Deus non vult, ut Verbum diuinum incarnetur: ergo facta est mutationes penes voluntatem diuinam, quæ est forma, quæ in recto prædicatorum.

VII.

Non est tamen vlo modo dicendum voluntatem, vel intellectum diuinum mutari, mutatione vero, quam singunt præfati auctores, est tantum grammaticalis. Prior pars traditur ab Alensi 1. p. quæst. 4. m. 1. ad 4. & quæst. 23. m. 4. art. 6. Albert. in 1. distinct. 45. art. 10. S. Thom. 1. p. quæst. 14. art. 15. Bonavent. in 1. dist. 35. art. 2. quæst. 2. & dist. 41. art. 2. quæst. 2. Henr. in sum. art. 30. quæst. 4. ad 5. Egid. in 1. dist. 38. 1. p. quæst. 2. ad 4. Richard. distinct. 41. art. 4. quæst. 1. Scot. dist. 39. quæst. 3. §. Ad primum argumentum tertia questionis: Syluest. 1. p. conflati quæst. 14. art. 18. Palatio in 1. distinct. 8. disput. 2. posteriore; consentiunt Patres Augustini. lib. 11. de ciuitate Dei cap. 21. Ille, inquit, non ex hoc in illud cogitatione mutata, sed omnino incommutabiliter videt: ita ut illa quidem, quæ temporaliter sunt, & futura non dum sint, & praesentia iam sint, & præterita iam non sint, ipse vero hec omnia stabili, ac sempiterna praesentia comprehendit, nec aliter nunc, & aliter antea, & aliter postea, quoniam non sicut nostra, ita & eius quoque scientia trium temporum, praesentius videlicet, præteriti, & fu-

turi varietate mutatur, apud quem non est immutatio, nec momenti obumbratio: neq; enim eius intentio de cogitatione in cognitionem transit, in cuius incorporeo intuitu simul adsum cantu, qua nouit. & lib. 13. confess. cap. 16. Nam sicut omnino tu es, tu scis solus, qui es incommutabiliter, & scis incommutabiliter, & vis incommutabiliter. & træctat. 23. in Ioann. post medium: Transi omnem mutabilem Spiritum: transi Spiritum, qui modo scit, modo nescit: modo meminit, modo oblitus: vult, quod nolebat, non vult, quod volebat: siue patiatur iam istas mutationes, siue pati poscit, transi hac omnia, non inuenis in Deo aliquid mutationis, non aliquid, quod alter nunc est, aliter paulo ante fuerit. Gregor. lib. 16. Moral. cap. 17. in id Job. 24. Et nemo potest euertere cogitationem eius, scit, inquit, immutabilis natura est, ita immutabilis cogitatione. Idem fusè probat Hugo de S. Victore loco cit. cap. præcedenti, cùm igitur scriptura, Patres, & Doctores absolute negent cadere mutationem in Deo, caue re debemus, nè etiam quoad modum loquendi oppositæ sententiae fauere videamus. Posterior vero pars eiusdem assertio nis constat, quoniam in re ipsa non subest ratio, aut fundamentum mutationis, ut patet ex dictis, & constabit ex dicendis: & proinde licet ex eo, quod propter modum loquendi, & mutationem obiecti de futuro in præterito primo aspectu videatur interuenisse aliqua mutatio, ratione cuius pro hoc tempore non est vera aliqua propositio, quæ fuit vera pro præterito: hæc tamen mutatione tota est ex parte obiecti, nō autē ex parte voluntatis diuinæ, quæ semper vult id, quod ab æterno voluit. Id vero patet in ipso exemplo incarnationis, quæ respectu nostri, ac temporis præsentis futuram Deus modo non vult, hæc tamen voluntas non est noua, sed æterna, Deus enim nunquam voluit ut Verbum æternum, postquam semel incarnatum, & in carne assumpta passum est, iterum incarnaretur, aut pateretur: idemque dictum de scientia visionis, quæ Deus videt idem Verbum diuinum incarnatum, ac passum pro uno tempore, & simul non incarnatum, aut passum pro alio: itaque nolitio ut nunc incarnetur non cœpit post incarnationem, sicut nec visio ipsius iam factæ: sed utraque fuit ab æterno: Contra vero volitio ut incarnaretur non cessauit facta incarnatione, siquidem, effectu voluntatis diuina in actu positio, non cessat volitio talis effectus: adhuc enim Deus vult Verbum diuinum incarnari pro eo tempore, quo incarnatum est,

Alensis.
Albertus.
S. Thom.
Bonavent.

Henrica.
Egid.
Richardus.
Scotus.

Sylvest.
Palatus.
Augustinus.

est, nec ex hoc sequitur vila varietas, aut successio in voluntate, quoniam eodem actu, quo Deus vult aliquid fore, antequam sit, vult ipsum esse cum est, & sive postquam est: & ita non cessat prima voluntio, aut succedit altera ut bene notat Gregorius in 1. distinc. 45. quest. unica in solutione argumentorum, & probat ex Augustino lib. 12. de Civitate Dei cap. 17. ubi scilicet: *In Deo non alteram precedentem altera subsequens mutauit, aut sustulit voluntatem, sed una, eademque semper, & immutabilis voluntates, quas condidit, & ut prius non essent egit, quandiu non fuerunt: & ut posterius essent, quando esse cuperunt:* Itaque concipere debemus in Deo quendam actum voluntatis adaequatum effectus, sive obiectis volitis, quo in se indubitate, & aeternali existens, ac voles determinat, ut res pro tali tempore sint futurae, protali presentes, pro tali praeterita: & similiter habet adaequatum actum scientia intuituæ, quo semper videt res pro tali tempore esse futuras, pro tali presentes, pro tali praeteritas: & quamvis in rebus ipsis sit successio de futuro in præsens, & de præsenti in praeteritum, ipsa tamen volitus, aut visio Dei non variatur: quandoquidem semper vult, & videt eas esse pro uno tempore futuras, pro alio presentes, pro alio praeteritas.

VIII. Illa autem variatio grammaticalis sumitur ex parte obiecti: nam, si modo sit obiectum præsens, vel praeteritum, non verè dixeris, *Deus vult ut hoc sit futurum, vel sit esse futurum:* quod verum erat affirmare, antequam esset: quoniam in simili locutione inuoluitur varia habitudo ad tempus, respectu cuius res est, aut non est futuræ: nam, postquam iam actu est, transit tempus, respectu cuius *Iesus* voluit illam esse futuram: & ita modo non rectè dicitur, *Deus vult, ut Verbum Dei incaretur,* quoniam indicatur Deum velle, ut incarnatione sit pro noctempore futura, quod est falsum: tempore *Cœlo* Moysis rectè dicebatur, *Deus vult, ut Verbum Dei incaretur,* quoniam connotabatur incarnationis futurito comparatione illius temporis. Itaque ut docent Alens. & Henr. citati in hac propositione, *Deus vult nunc esse creaturam, quam prius noluit esse, termini, nunc, & prius,* vel determinant Verbum, *vult, & noluit, & in eo sensu* propositione est falsa: quoniam significat Deum modo nolle esse creaturam, quam esse voluit ab aeterno: quod est falsum, quoniam eadem volitus aeterna est etiam nunc in Deo: vel determinant ipsum esse, & in eo sensu propositione est vera: quo-

nam sensus est, Deus vult creaturem nunc esse, quam prius esse noluit, ita ut nunc, & prius, referantur ad esse creature, & non ad voluntatem Dei. Ex quo patet solutio argumenti. Nam ad veritatem propositionis secundum veritatem, & falsitatem, sicut est variatio temporis, vel obiecti connotati per prædicatum: ut se res habet in propositionibus adductis: pronunciantur enim varijs temporibus, quorum alteri est futura incarnatione, & ratione eius vera propositione affirmativa: alteri vero praeterita, & ratione eius manet vera negativa.

Hæc potius spectant ad modum loquendi, quam ad rem ipsam: vero de re loquamur pars affirmativa videtur sumi ex scriptis literis, in quibus habetur Deum penitentem eius, quod fecit, ut in Genes. 6. *Penitent me Genes. 6. fecisse eos,* itemque apud Ierem. cap. 18. *Ierem. 18. Agam & ego penitentiam.* Præterea Esaï. 38. *Esaï. 38.*

cum Esaïas Dei nomine mortem enunciasset Regi Ezechia, postea eiusdem iussu viam prorogandam prædixit: ex quibus videtur colligi: Deum mutasse propositum voluntatis suæ: penitentia enim est actus voluntatis oppositus praeterito actu eiudem: suadetur etiam ratione, quoniam in mutatione voluntatis nulla est imperfectione: ergo non repugnat Deo: antecedens ostenditur quoniam vel esset imperfectione physica, vel moralis: non physica, quoniam, ut patet ex dictis, actus voluntatis diuinæ non sunt suapte natura mutationes: ergo quamvis Deus in tempore elicet nouum actum, aut antiquum omittat, nequaquam mutaretur physice: cumque actus liberi non sint perfectiones simpliciter, ex eo, quod cessaret ab actu, quem ab aeterno elicuit, nulla perfectio decederet, & consequenter ex eo, quod Deus mutaret propositum voluntatis suæ, non incurreret ullam imperfectionem physicam: non ité moralē: nam mutare animi propositum pro diversitate casuum occurrentium, nulla est imperfectione moralis: sed in discursu rerū ab initio mundi usque ad finem multa accidunt, quæ postulant, diuersos actus voluntatis diuinæ: ergo non esset imperfectio moralis, si Deus pro illorū varietate mutaret propositum voluntatis suæ. Assumptio est evidens: nam propter varietatem, & inconstantiam voluntatis humanæ multa sunt, quorum alijs debetur puniri: alijs remissio, & indulgentia: ergo in rebus ipsis sunt obiecta, quæ postulant successivæ actus oppositos: ut in uno Paulo videre est, qui dum erat persecutor, erat obiectum odio, ac ositiae diuinæ: cum vero conuersus veniam petiit, obiectum misericordiæ: cum deinde

IX.

creceret de virtute in virtutem, obiectum liberalitatis, & magnificentiae diuinæ.

X.

Multipliciter fingi potest mutationum liberorum voluntatis diuinæ, primo quidem ex uno actu in alterum illi oppositum, deinde vero ex omissione actus in nouum actum. Denique ex actu ad cessationem illius. Primum quoque membris bifariam adhuc diuidi potest: nā vel actus sunt omnino oppositi, ita ut per secundū repudietur id ipsum, quod per priorem approbatur pro eodem tempore, & omnibus omnino circumstantijs: vt si, cūm Deus ab æternō statuissest Verbum diuinum incarnari pro eo tempore, quo de facto incarnatum est, postea nollet ut pro eo ipso tempore incarnaretur: vel actus sunt quidem oppositi respectu obiecti, non tamen respectu temporis, & aliarum circumstantiarum, vt si Deus primum quidem vellet creare hominē in aliquo tempore, deinde vero propter eius scelera vellet eundē iam creatū in nihilum redigere: per secundum enim actum nō repudiatur id ipsum, quod per primū appetitur, in dū supponitur executioni mandatum, sed appetitur aliquid illi contrarium: quo posito destruitur obiectum prioris actus: omnis autem varietas quocunque modo ex prædictis sit, repugnat immutabilitati diuinæ: mutationem enim voluntatis præcipue respexit D. Iacobus cap. i. cūm dixit: *Apud quem non est transmutatio, nec vicinitudinis obumbratio.* In particulari vero non cadere in Deum mutationem, quæ est de actu in actum omnino contrarium, probat Philo in lib. Quod Deus sit immutabilis: non longè à principio, & patet Num. 23. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur: vbi propriè sermo est de mutatione priore modo dicta, ut patet ex verbis, quæ sequuntur: *Dixit ergo, & non faciet, locutus est, & non implevit.* Nam cum Balaam quodam ex loco populum benedixisset, & ductus esset à Balac ad alium, ut exinde malediceret, respondit verba citata, quasi dicaret, fieri nō posse, ut cum ex voluntate Dei benedixisset, postea ex beneplacito ipsius malediceret, quia tunc mutaretur Deus, ut homo: quæ mutatio esset respectu eiusdem omnino: Idem habetur lib. i. Regum cap. 15. Porro triumphator in Israël non parcat, & paenitentia non flectetur, neg, enim homo est ut agat paenitentiam. Actus autem paenitentiae fertur supra id omnino obiectum, ad quod terminatus fuerat actus complacentiae. Quod attinet ad ceteros modos, si sunt vere mutationes physicae, de fide quoque est non cadere in Deum propter communem

rationem immutabilitatis: in particulari vero non est manifestus locus Scripturae, ex quo colligatur eos repugnare Deo, nisi forte ex cap. 19. Proverb. vbi sic habetur: *Multa cogitationes in corde viri, voluntas autem Domini in eternū manet:* Nam, cūm Scriptura æternitatem voluntatis diuinæ contraponat multiplicitatē actuum voluntatis humanæ, & hæc patiatur omnes illos modos mutabilitatis, videtur eos omnes excludere à voluntate diuina, maximè quia quælibet ex illis mutationibus pugnat cum æternitate, ut per se patet: cūm ergo Scriptura dicat voluntatem Dei actualem (de hac enim loquitur) in eternum manere, consequenter excludit ab ea omnem rationem mutationis, quæ dissoluit ratio æternitatis.

Si vero rationem consulamus, aut loqui possumus de facto, aut de possibili, & quidem communis sententia nullam ex illis mutationibus admittit in actibus diuinis. Ad probandum vero de facto non competere, non suggerit lumen naturale nullum fundamentum aliud, quam id, quod sumitur à repugnancia, si enim non repugnaret ea varietas in actibus Dei liberis, cūm iij lateant naturalem vim intellectus creati, non est unde is cognoscere certò possit, vtrū detur penes eos varietas necnē recurrentum itaque est ad repugnanciam. Potissima est ea, quæ sumitur à dissolutio ne entitatis actualis actus necessarij, quæ sequitur ex mutatione penes actus liberos: si vero destruatur actus necessarius, Deus non erit actus purus, & omnino simplex, non ens à se, sed subditus actioni alterius agentis: quæ omnia sunt aliena à natura Dei: quare repugnat omnino mutari Deum penes actus liberos: mutato vero actu libero dissolvit necessarium ostenditur, quoniam posito obiecto actus vitalis sub ratione formalis actualiter terminativa actus fieri nequit, ut actus definit terminari ad obiectum nisi mutetur quod proprium esse reale, vel aliquem motum eius positivum. At vero posito actu libero Dei datur obiectum sub ratione formalis actualiter terminativa ipsius: ergo non potest non ad ipsum terminari, nisi mutetur entitati, aut simpliciter, aut saltē secundum quid, quo ad aliquem modum positivum. Verum hoc fundamentum non nihil difficultatis habet in sequentibus explicandum, nunc sat est illud attigisse.

Auctoritates sacrarum literarum, quibus agitur de paenitentia Dei, intelliguntur à Patribus non de vera, ac propria paenitentia, sed de metaphorica: quia scilicet Deus

Iacob. 1.

philo.

Num. 23.

1. Reg. 15.

XI.

XII.

Deus habet se instar hominis pœnitentia-
dueti, qui quantum in se est, dissoluit, ac
destruit opus cuius facti pœnitit: Nam
Deus hoc modo per diluvium omne feri-
genus humanum, & pleraque ad illud
spectantia perdidit, & hominibus agenti-
bus pœnitentiam de culpis remittit pœ-
pro iisdem debitis. Iam vero cum iussit
Eziz¹, ut suo nomine mortem Ezechiae
denunciaret, nō habuit abfolutam volun-
tatem, ut moreretur, sed enunciari voluit
id, quod erat in causis naturalibus, ut expli-
cat D. Thom. I. p. q. 19. art. 7. ad 2. atque
ad eo nulla ibi interfuit mutatio volunta-
tis. Ad argumentum negandum est anteceden-
tis: & ad eius probationem dicendum, si
Deus mutet voluntatem, debere dari physi-
cam mutationem. Ad cuius impugnatio-
nem respondeo negando consequiam: nam
etiam processiones diuinae secundum
se spectatae non sunt mutationes, & tamen
si fierent in tempore, essent mutationes, ut
dictum est cap. 7. Hæc breuiter sufficiant in
presentiarum pro solutione huius argumen-
ti. Nam de tota eius materia scilicet de
mutatione physica, ac morali, quæ interuen-
iret, si Deus actu admitteret varietatem
penes actus liberos, fusius agendum est ca-
pitibus sequentibus.

Si in Deo esset varietas penes actus
liberos, esset vera, & non adumbrati-
lis mutatio, moralis tamen
non semper repugnaret
Deo ex propria ra-
tione.

C A P V T X.

CVM omnes negant fieri posse, ut de-
tur aliqua vicissitudo penes actus Dei
liberos, differunt tamen penes fundamen-
tum huius veritatis: quo explicato manet
expedita tertia difficultas ex cap. præde-
rente, ut hoc reiecta. Nonnulli afferunt, et si
daretur ea vicissitudo, Deum non fore re-
ip̄a mutādū, propterea quod, cūm actus
liberi Dei nostro intelligendi modo cen-
seantur completi absque additione alicuius
entitatis positivæ per solum respectum rationis
ad creaturas, ad quas terminantur,
etiam si ex tempore inciperent, a defini-
rent, nihil positivum accederet, vel dece-
deret, & consequenter non esset vila muta-
tio. Patet consequentia, quoniam ex so-
lo accessu relationis rationis res non dici-
tur mutari. Aiunt nihilominus hoc re-
pugnare D^r: quoniam licet non sit muta-

Gillij comment. Theol.

H h h 3

Quidam

tio, et tamen vicissitudinis obumbratio:
quæ etiam repugnat Deo, ut dicitur Iacob.
I. Hæc tamen sententia est singularis contra
communem Philosophorum, ac Theologorum: namque ut vidimus cap. 8. ipsi
etiam Philosophi agnoverunt Deum fore
mutandum, si inciperet de nouo velle ali-
quid, quod non voluisse ab æterno, idem
que communis confessione afferunt Theologi.
Deinde vero supponit vicissitudinis obumbrationem esse aliquid diuersum à
transmutatione, quod tamen est falsum: nā
propriè loquendo non datur medium in-
ter mutationem, & immutabilitatem, vel
enim res intrinsecè se habet aliter, atque
antea, vel non, si se aliter habet, mutatur, si
non, immobilis perseverat. Diuus autem
Iacobus addidit illa verba ad explicandam
rationem mutationis, quam Deo negat,
qua in vicissitudine consistit: cūm vero di-
citur vicissitudinis obumbratio, sensus non
est dari aliquem modum varietatis, qui nō
sit re ipsa mutatio, sed quasi vestigium ali-
quod, aut similitudo vicissitudinis: vera
itaque sententia D. Iacobi est ipsammet *Iacob. I.*
mutationem, sive vicissitudinem esse obum-
brationem quandam perfectionis, cui acci-
dit: quia enim D. Iacobus vocauerat Deum
Patrem luminum persistens in metaphora
solis ait non esse concipiendum ad instar
solis materialis, qui mutatis vicibus obum-
bratur. Denique si sola variatio penes re-
lationem rationis inducit vicissitudinis obumbrationem, non deberent admitti in
Deo plures aliae relationes eiusmodi: qui-
bus de nouo afficitur, ac denominatur,
quod tamen est contra communem sen-
tentiam Theologorum, dicitur enim de
nouo creator, Rex, & Dominus, ut consta-
bit cap. 12. Ex eo igitur præcisè quod fin-
gantur aduenire Deo noui respectus ratio-
nis, minimè consequitur ea vicissitudinis obumbratio, quam negat D. Iacobus; si ve-
ro respondeant hanc vicissitudinem habe-
re locum in respectibus fundatis in actioni-
bus transuentibus, non vero in imma-
nentibus, quandoquidem ut docet Diuus
Thom. I. p. q. 14. art. 15. ad 1. respectus, s. *Thom.*
qui fundantur in actionibus immanentibus, conuenient Deo ab æterno, & inua-
biliter, qui vero fundantur in actionibus transuentibus, conuenient ex tempore, opus
est ut reddant rationem, cur potius re-
pugnet in his, quam in illis, si enim utri-
que respectus adueniunt absqueulla addi-
tione positiva ad entitatem diuinam, cur
fundati in actionibus immanentibus variari
nequeant, possunt autem illi, qui fundan-
tur in actionibus ad extra,

II.

Quidam alij existimant in actibus voluntatis diuinæ, hoc non repugnare immediate ex immutabilitate physica, sed morali. Ratio prioris est, quoniam, inquiunt, actus liber non addit aliquid positivum supra necessarium, sed solum habitudinem rationis, & connotationem ad obiectum extrinsecum, accessus autem, vel recessus habitudinis huiusmodi, cum non ponat, aut tollat aliquid positivum, non inducit mutationem physicam, posito enim quod Deus nunc vellet aliquid, quod ab æterno noluerit, non opus erat nouo actu, sed solum noua habitudine terminationis ad obiectum: si quis vero obijciat etiam scientiam liberam Dei addere supra necessariam solum respectum rationis, & tamen mutatio penes illam, si daretur, non esset moralis, ut patet, quoniam pura omissione, aut contrarius actus scientiae secundum se non habet necessario annexam mutationem moralis: ergo esset physica: atque adeò cum sit pars ratio in voluntate, haec quoque physice mutaretur, si supponamus dari aliquam varietatem penes actus Dei liberos. Respondent esse disparem rationem: nam stante eodem obiecto scibili fieri nequit, ut scientia incipiat, vel definatur, quin aliquid reale de novo adueniat vel decedat ipsi scientiae: neque enim tali scientiae accidere potest variatio ex parte solius obiecti, omnis enim res futura in aliqua differentia temporis, quantum est ex se, semper est scibilis: quoniam in æternitate verum est illam fore, vel non fore pro talitempore: quod si non semper scatur, non aliunde prohinet, quam ex imperfectione scientiae, qua vel limitata est, vel sumitur à rebus: & idcirco additione eius non sit per variationem obiecti, sed per reale augmentum: & consequenter per veram mutationem ipsius scientiae: Voluntas vero non habet eandem proportionem ad obiectum ipsius, quatenus libera est: nam quamvis obiectum sit aptum in actu primo terminare actus voluntatis, non proinde illa est imperfecta, etiamsi in illud actu non feratur, & idcirco ex defectu terminationis voluntatis ad suum obiectum non arguitur defectus ipsius, & consequenter neque mutatio physica, colligitur autem ex varietate terminationis intellectus ad suum obiectum. Fundamentum posterioris est: quoniam mutatio voluntatis arguit quandam animi inconstantiam, & imprudentem modum se gerendi in suis decretis: quemadmodum in homine imperfectio existimatur, si sit in suo pro-

pointo mutabilis, non solum propter variationem entitatis actus, sed multo magis propter animi inconstantiam. Nam, si per impossibile per eandem actus entitatem posset homo variare propositum, & nunc velle, postea nolle, magna esset imperfectio. Hoc autem posito inferri potest voluntatem ita moraliter mutabilem esse finitam, & non rectam per efficiem, & consequenter eam mutationem moralis non accidere sine physica. Haec tamen illatio, inquiunt, non est per locum intrinsecum, sed extrinsecum: quemadmodum in similibus alijs appetit: etenim moralis imperfectio, qualis, per locum intrinsecum non arguit mutationem physicam. Nam, si per impossibile concedamus Deum habuisse ab æterno voluntatem mentiendi, esset quidem imperfectio moralis opposita virtuti veracitatis, non tamen mutatio physica, ut re ipsa non sunt reliquæ volitiones Dei liberae: ex morali tamen illa imperfectione recte sequitur Deum non esse infinite perfectum, & consequenter physicæ mutabilem. Quod vero in mutatione voluntatis sit moralis imperfectio, videtur (inquiunt) ex terminis notum: quoniam est quædam inconstantia, & modus operandi, vel ex inconsideratione, vel ex imprudentia procedens.

In hac re est unum certum, alterum versatur in controversia: certum est nonnullas mutationes penes actus Dei liberos, si darentur, continere imperfectionem moralis, & ideo esse ex hoc capite impossibilis, quamvis non esset physica mutatio: ut cernere licet, si Deus id, quod semel vero animo promisit, adimplere voleat: Veretur vero in controversia, utrumque noua incepio, ac desitio actus liberi futura esset in Deo imperfectio moralis. Ut autem, quid dicendum sit, appareat, oportet prescindere à quavis operatione libera omnem imperfectionem, quæ ex alijs radicibus prouenire posse, & considerare solum imperfectionem mutationis moralis. Quatuor vero considerari possunt in morali mutatione: in primis ipsa physica mutatio, à qua modo abstrahimus: deinde malitia, quam habere potest actus liber ab obiecto, ad quod de novo terminatur, verbis gratia à mendacio, aut periurio, in quod voluntas fertur de novo, & haec licet necessario inducat imperfectionem moralis, non tamen reperitur in omnibus obiectis: & ideo ex ea non potest sumi ratio vniuersalis. Tertio limitatio perfectionis subiecta habentis nouam volitionem: quod quia non est bonum essentialiter, sed accidentaliter fit suis

III.

fit suis actibus melius, aut deteriorius: & haec conditio locum non habet in Deo, cuius bonitas est suamet substantia, neque vel modo suis actibus liberis perficitur. Ultimo tandem sola ipsa moralis mutatio voluntatis in oppositum actum, vel obiectum, abstrahendo ab omnibus alijs extrinsecis: & de hac nude considerata secundum suam rationem communem est praesens difficultas.

Dico primum praecisa ratio mutationis voluntatis libera ab uno volito in aliud, vel ab uno actu in alium, non est imperfectionis moralis, & consequenter ex hoc capite non repugnat Deo: probatur quoniam si seclusis omnibus alijs per intellectum sola mutatio voluntatis esset imperfectionis moralis, quotiescumque voluntas mutaretur, daretur eiusmodi imperfectio & defectus moralis: hoc vero est falsum, ergo sola mutatio de se non est imperfectionis moralis. Assumptio patet, quoniam si quis habeat propositum ducendi uxorem iuxta regulas castitatis, & iustitiae, illudque postea mutet in propositum assumendi statum religiosum, non incurret ullam defectum moralis: ergo praecisa mutatio voluntatis non dicit ullam imperfectionem moralis: haec enim habet rationem mali, ita ut eius oppositum sit melius: mutare vero propositum ducendi uxorem in votum Religionis, si omnia alia abstrahatur, nullam habet rationem mali, immo vero est melius, quam perseverantia in priore proposito. Et confirmatur quoniā seclusa omni alia malitia ab obiecto non appetit in mutatione voluntatis alia ratio malitiae, quam inconstitutia: haec autem nunquam incurrit, quoniam propositum mutatur in melius. At inquires, Deus semper facit quod melius est, consequenter si resiliret à proposito faciendo, quod semel dedit, non effugeret inconstitutia vitium. Haec tamen euasio est friuola. Nam Deus non facit absolute, quod melius est, sed solum quod melius est posito decreto voluntatis suę, etenim considerans absolute obiectum secundum se potuisse facere plura meliora his, quae facit: si ergo postquam semel voluit aliquid ex ijs, quæ efficit in hoc rerum genere, mutaret voluntatem, & vellet facere opposita ijs meliora, inconstans nequam diceretur. Secundo, si non repugnaret Deo mutabilitas Physica voluntatis, & more creaturarum pro praesentibus circumstantiis, hoc, vel illud vellet, profecto nemo illum inconstitutia argueret si creans Adamum in statu gratiae, vt sic illum perduceret ad gloriam, & simul nollens absolutè Chri-

stum nasci, postea videns Adami ruinam mutaret eiusmodi propositum decernens incarnationem Verbi: nam, si in hoc casu abstrahamus à mutatione Physica, & defectu ignorantiae, quam ex impossibili supponimus, sola ipsa mutatio decreti nullam habet imperfectionem. At inquiet, quoniam in hoc casu non esset inconstitutia ob ignorantiam circumstantiarum, queis de novo cognitis pro tempore, & loco mutatur consilium absque imperfectione moralis, tamen posita scientia omnium circumstantiarum, qualem Deus habuit, non posse non argui inconstitutiae, si nulla omnino causa interueniente propositum mutet: cur enim mutaret nisi ex levitate animi? sed enim scientia circumstantiarum non arguit inconstitutiam, quando mutatio fit in melius, vt videre est in casu superiori posito: non enim ille, qui propositum contrahendi mutauit in votum Religionis inconstans est, quoniam cum plena notitia vtriusque obiecti, & ab initio vellet contrahere nuptias, & postea notitia eadem permanente vellet ingredi Religionem abiectione desiderio nuptiarum. Denique, si ex sola mutatione voluntatis circa obiectum pro eodem tempore consideratum adest imperfectio moralis, & inconstitutia, etiam aderit ex mutatione voluntatis penes obiecta pro alio atque alio tempore, hoc autem est falsum: ergo, & illud. Illationem propositio ostendo, inconstitutia non tantum certatur in eo, quod quis semel voluit voluntarie refutando, hoc est in mutando ipso voluntatis proposito, sed etiam in permutatione ipsius operis boni inchoati: Nam si quis homo unico, & individuali actu voluntatis proponeret ingredi Religionem hoc anno, & eo finito exire, & vivere in seculo per aliquot menses, & rursus aliam ingredi Religionem, & vivere in eaper mensem, & illo exacto iterum abiicere habitum monachalem, profecto inconstans esset vitio opposito perseverantiae, quoniam illo unicō actu vellet simul omnia eiusmodi obiecta, quoniam actus ille aequipolleret multis actibus, qui laborarent vitio inconstitutiae: Assumptio ostenditur, quoniam de facto admittenda esset haec imperfectio in Deo: nam in uno, ac simplicissimo actu voluntatis ipsius, datur haec varietas penes obiecta: nam voluit pro uno tempore creare hominem, & propagari genus humanum super terram, postea omne illud paucis exceptis diluuij aquis absumpsit: constat ergo ex eiusmodi varietate non

S. Thom.

sumi vitium inconstitiae quoniam abest propria ratio formalis inconstitiae opposita perseverantiae, qua desistimus ab uno incepto ob difficultatem exortam ex diuturnitate actus: ergo si per impossibile Deus mutaret propositum de semel volita, non ob difficultates in continuando actu, non est inconstans virtus opposito perseverantiae: non item virtus opposito prudentiae, si mutaret melius: quandoquidem inconstititia prudentiae opposita, ut iam dixi, & docet Diu. Thomas secunda secundæ, quæstio. 53. artic. 5. solum est quando receditur à bono ad malum, vel à meliore bono ad minus bonum. Quare non video ullam rationem moralis imperfectionis in sola mutatione propositi semel suscepiti, nisi ex aliquo extrinseco principio accedat aliqua ratio deformitatis: qualis non adesse, si Deus ex sola proprij arbitrij libertate mutaret voluntatem in melius obiectum.

V.

His in commune ostenditur ex præcisa mutatione voluntatis diuinæ, si non adsit illa alia circumstantia vitiosa, nequaquam sequi moralem imperfectionem. Nunc in particulari ostendere oportet nequaquam sequi in singulis modis, quibus fingi potest mutari voluntas diuina. Primus modus est si fingamus Deum ab æterno nullum prorsus actum liberum eliciisse, postea vero in tempore voluisse aliquid libere. Secundus est, si cum habuisset ab æterno actus liberos, eodem in tempore omitteret. Tertius denique, si voluisse oppositum eius, quod voluit ab æterno. Et quidem iuxta priorem modum nulla omnino sequitur imperfectio moralis: Nam ceteris paribus circa obiectum bonum perfectius omnino est agere, quam omittere: atque adeo transitus de quiete ad actum secundum se non arguit ullam imperfectionem: neque est illa inconstititia, aut leuitas incipere de nouo recte operari: alioquin quoties nos aggredimur nouam operationem, essemus arguendi inconstitiae, quod est aperte falsum. At inquiet, cum aeterna illa omissione non leuiter, & ex ignorantia, vel perspectis omnibus circumstantijs fuerit electa à Deo, non nihil leuitatis esset, si ab ea in tempore recederet: Sed hæc responsio facile impugnatur argumento superiori indicato, quotiescumque enim relinquitur minus bonum propter maius, non est illa leuitas, aut inconstititia: secundum se autem melius est exercitium

actus, quam eius omissione: quare in transitu de omissione ad exercitium actus, nulla est moralis imperfectio. Respondent iterum, repugnare ut Deus ab æterno cesset ab omni actu: atque adeo nouam inceptionem non repugnare ratione immutabilitatis, sed ratione summae perfectionis diuinæ; ratione cuius Deus haber actum adæquatum circa omnia possibilia determinando illa ad esse, vel non esse: sed neque hæc responsio sufficit: tum quia etiamsi fieri nequeat, ut Deus careat ab æterno actu libero circa alteram partem contradictionis cuiuslibet entis creati, tamen ad inuestigadam rationem propriam alicuius rei fieri potest suppositio impossibilis: Ea vero facta manifestè sequitur in transitu ab otio ad actum nullam dari imperfectionem moralem: sequitur vero dari Physicam, ut ostendam capite sequente: Ex quo tandem concluditur eiusmodi transitum repugnare ratione immutabilitatis Physicæ, non moralis.

In secundo modo nonnulla apparetatio inconstitiae, & leuitatis moralis: quoniam reliquis paribus semper actus est perfectior quiete: & proinde transitus de actu ad otium videtur quidem recessus ab eo, quod melius est, & consequenter inconstititia, & imperfectio moralis. Verum si res in rigore expendatur, sola cessatio ab actu non est inconstititia, nisi ad sint aliquæ circumstantiae: quandoquidem inconstititia non minus cernitur in interruptione, vel omissione actuum interiorum, quam exteriorum: puta vero omissione exteriorum, nisi ad sint aliquæ circumstantiae, quibus vitiatur, non est inconstititia, aut imperfectio moralis: ergo neque omissione interiorum. Maior patet quoniam in utriusque actus pertinent ad genus mortis. Assumptio probatur, quoniam si quis intendat lectioni, vel alteri exercitio exteriori non erit inconstans, si illud interrupiat: neque Deus in fine mundi erit inconstans ex eo, quod cesset ab operationibus, quas modo exercet in hoc mundo inferiore, tam ad propagationem viuentium, quam ad iustificationem, & consummationem electorum. Secundo vitium inconstitiae non consistit in pura omissione alicuius actus, sed eius, circa quod præcessit voluntaria electio, sed non necesse est ut actum liberum voluntatis diuinæ præcedat aliis actus, quo in æternum eligatur; ergo, quantumuis ab illo cessetur, nulla erit inconstititia. Video responderi posse in resiliendo ab ipsam electione posse intervenire

uenire inconstantiam: & proinde, licet non præcesserit in Deo vlla electio, quæ actus proprius eligatur in sempiternum, iammet cessationem actus esse inconstantiam: sed neq; hoc effugium satis est: nam dupliciter possumus electionem relinqueret, vel refutando obiectum electum, & nolendo illud perseguiri, vel solum interrumpendo actum electionis: si priore modo recedatur ab electione, erit mutatio, & imperfectio moralis, non aut si posteriore; non enim dicimus inconstantes eos viros, qui non semper perseverant in ipso electionis actu, dummodo non refutent obiectum electum: hoc autem loco solum consideratur ipsa cessatio præcisa, vel interruptio actus diuinis sine positiva refutatione obiecti per illum electi: atque adeo ex ea non sequitur inconstantia moralis.

VII. Denique, si tertio modo se haberet, & eligeret minus bonum repudiato maiore, sequeretur forsitan aliqua imperfectio moralis, nimis inconstantia; que, ut ait Diuus Thomas secunda secundæ, qæst. 53. art. 5. importat recessum quendam à bono proposito: si verò eligeret æquè bonum, vel melius, non cernitur vlla ratio inconstantia: alioquin etiam in homine hæc vicissitudo electionis esset vitiosa, hoc autem est manifestè falsum, si loquamur de noua electione melioris boni, vt iam suprà ostendit, si verò agamus de noua electione æqualis boni, etiam non apparet ratio inconstantia, alioquin omnis, qui propositum faciendi alicuius boni mutaret in appetitum alterius boni similis, vel æqualis, semper peccaret nisi excusaretur ex aliis circstantiis: Id verò absurdum est, quoniam simplex propositum prætandit aliquid bonum nullam obligationem inducit, quæ non fuerit ante illud propositum: illo verò præciso æquè bonum est vnum, vel alterum opus agere: ergo nullum vitium est mutare propositum faciendi aliquid opus in alterum æquè bonum. Si verò si mutatio fieret à Deo in opus minus bonum, fore forsitan mutationem moraliter vitiosam: quoniam, et si illud detur, adhuc restabant alias mutationes, in quibus nulla interueniret imperfectio moralis: ac proinde ex hoc capite non sufficienter defenditur immobilitas diuinæ voluntatis secundum actus liberos. Verum, si rem exacte perpendamus, neque in eo casu esset vlla imperfectio moralis Dei, etiamsi per impossibile refutaret maius bonum prius electum, & de nouo eligeret minus. Cuius fundamentum est, quoniam, vt superiù-

ex Diuno Thoma dictum est, propria ratio inconstantia non consistit in simplici mutatione propositi, sed proueniente ex defatigatione, aut difficultate operis: que ratio minimè in Deum cadet, posset enim illud mutare ex præcisa libertate voluntatis, & iudicio intellectus dictantis non esse in illo opere necessariam connexionem cum summa bonitate ipsius: & consequenter posse pro libito commutari in aliud, quod ex se non habeat repugnantiam cum eadem bonitate diuina. Et confirmatur, quoniam inconstantia est in creaturis, quæ suis actibus perficiuntur, & propter animi debilitatem deficiunt ab executione operis, quæ est propria ipsorum perfectio. Deus autem est summe perfectus in se, neque vlo modo perficitur operibus suis, neque est magis bonus operando meliora, ac maiora, quam minora, vel etiam nihil operando: ergo ex eo, quod mutaret propositum faciendi operis melioris in propositum minus boni, non incurreret vlla imperfectionem moralem. Denique imperfectio moralis in eo casu aut se haberet ex parte intellectus, aut ex parte voluntatis: non ex parte intellectus, supponamus enim esse tunc Deum perfectum quoad actus intellectus, sicut modo est, & solum intercedere mutationem voluntatis. Video responderi posse semper iudicium practicum, siue imperium intellectus præcedere actum voluntatis, & proinde si hic mutetur, mutandum quoque fore actum intellectus, in qua mutatione est aliqua imperfectio moralis. Verum, si in mutatione actus voluntatis non est imperfectio, neque erit in dictamine prævio: non enim est vitium morale imperare actum, in cuius exercitio non est vllus defectus moralis: & saltem concedi debet hoc vitium intellectus habere principium à vi appetitiva, vt docet Sanctus Thomas secunda secundæ, qæst. 53. articul. 3. & ideo tota difficultas consistit in ostendendo in mutatione ipsa voluntatis nullum vitium reperiiri: ostenditur autem, quoniam solum se offert vitium oppositum perseverantie, vel constantiae: quarum prior facit proprie persistere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex ipsa diuturnitate actus, posterior vero contra difficultatem, quæ prouenit ex quibuscumque aliis impedimentis, & ideo primæ opponitur molles, quæ facile redditur à bono propter difficultia, quæ aliquis sustinere nequit, vt ait Diuus Thomas,

s. Thomas.

secunda

secunda secundæ quæst. 138. artic. I. Secundæ verò opponitur inconstantia, ratione cuius mens, cum possit resistere impulsu passionis, non resistit ex debilitate, nec tenet se firmiter in bono proposito concepto, vt ait D. Thomas 2. 2. quæst. 53. articul. 5. Deus autem in suppositione, de qua loquimur, non desisteret à bono propter villam difficultatem, nec ex debilitate, sed ex pura electione, ac libertate: quæ sequetur dictamen intellectus iudicantis nihil ad propriam Dei perfectionem facere, vtrum hoc, vel illud faciat: nec sibi esse melius moraliter facere opus externum melius, omisso minus bono, sed æquè bonum, ac perfectum esse, siue hoc, siue illud agat, siue omnino nihil operetur ad extra.

VIII.

Quod verò attinet ad scientiam visionis, posito obiecto necessitate Physica sequitur Deum id scire, & ideo si constante veritate obiecti Deus inciperet de nouo, aut desineret scire aliquid, euidenter sequitur Physica mutatio in ipsa scientia: nam ratione alicuius additi de nouo tenderet in obiectu iam antescibile, & ratione alicuius defectus desisteret ferri in obiectu persistens in sua veritate, & cognoscibilitate. Et idcirco immutabilitas scientiae diuinæ circa obiectum perseverans sub eadem veritate, & scibilitate, nascitur immediate ex natura ipsius scientiae.

IX.

Ad fundatum oppositæ sententiae respondeo, si supponatur manere actum Dei necessarium, & solum desiderari respectum rationis ad obiectum, non fore Physicam mutationem: Verum suppositione est falsa: nam, si quis modo fieret mutatio voluntatis diuinæ libera: non solum mutandus esset respectus ille ad extrinsecum obiectum connotatum, vt supponit argumentum: sed ipsa quoq; entitas actus diuini, vt fusi ostendam capite frequente. Nam quemadmodum scientia visionis supra scientiam Dei naturalem formam additæ habitudinem rationis ad obiectum, & tamen, si mutetur, sequitur non solum tolli huiusmodi habitudinem, sed ipsammet entitatem scientiae variari, ita dicendum est in voluntate. Ad argumentum pro impossibilitate morali patet solutione ex dictis: non enim quævis mutatio voluntatis est moraliter imperfecta: sed ea qua desistitur à meliore bono: in Deo verò possemus fingere mutationem de bono in melius: & ita in ea non est imperfectione moralis. Ad suppositionem verò illam, quod homo unico actu, atque immutabili successive veller diuersa obiecta,

patet etiam solutio: non enim hoc ipso es-
set inconstans, si cum primum voluisse
bonum aliquod, postea eodem actu velle
aliud perfectius.

Immutabilitas actuum liberorum
voluntatis diuinæ, & scientiae
visionis oritur ex repug-
nancia Physica.

C A P V T XI.

Superiore capite ostendi non in' omni mutatione actus liberi interuenire im-
perfectionem moralem, & proinde non posse ex ea sumi rationem adæquatam im-
mutabilitatis actuum liberorum volunta-
tis diuinæ: sequitur modo, vt hoc capite
ostendam, si ea varietas daretur, interuen-
turam suisse mutationem Physicam, ita vt
seclusa per intellectum omni morali im-
perfectione, & non curando vtrum muta-
tio voluntatis sit bona, vel mala moraliter,
sequatur aperta contradic̄tio posita ea mu-
tatione: & hæc nō extrinsecus, aut remote,
sed ex natura ipsius actus diuini liberi. Quā
sententiam tuentur ex Scholasticis Baf-
fali, in 1. d. 45. q. 2. art. 3. Holkoth quæst. II.
determinat. articul. 3. ad 2. Franciscus Ly-
chetus in 1. dist. 45. quæst. vn. conclusione
2. & Ferrariens. libr. primo contra Gen-
Ferrariens, cap. 83. §. Circa istam, & videtur ex-
pressa Augustini sententia libr. 12. confess. Auguſtinus,

capit. 15. vbi dicitum sibi fatetur in aurum
interiorē ab ipsa veritate: De vera euer-
nitate creatoris, quod nequaquam eius substanc-
ia per tempora varietur, nec eius voluntas ex-
tra eius substantiam sit: vnde non cum mo-
do velle hoc, modo velle illud, sed semel, &
simil, & semper velle omnia, quæ vult: non
iterum, & iterum, neque nunc ista, nunc illa:
nec velle postea, quod nolebat, aut nolle, quod
prius volebat: quia talis voluntas mutabilis est,
& omne mutabile aeternum non est: Deus autem
noster aeternus est: nam, si mutatio volun-
tatis non est Physica, etiam si daretur in
Deo, non tolleretur aeternitas illius: si
quidem per mutationem voluntatis nihil
positivum ab eo recederet: Ideo verò Au-
gust. in principio dixit, quod voluntas nō
sit extra substantiæ, quia ex mutatione volun-
tatiæ diuinæ illaturus erat substantiæ
mutationem. Ut autem hoc ipsum ratione
confirmem, suppono id, quod est comune
inter Theologos, scilicet actum liberum
esse vitalem ipsam perfectionem volitio-
nis diuinæ naturalis cum connotatione ad
obiectum futurum in aliqua differentia
temporis:

temporis: ita ut libertas non consistat in eliciendo actum distinctum à naturali, & suapte natura indifferente quoad entitatem, sed in terminatione ad obiectum externum: quod, hoc ipso, quo terminat actum liberum voluntatis diuinæ; transit de esse possibili ad esse futurum. Deinde, cum ex vero non nisi verum rectè colligatur, ut tradit Aristotleles libr. I. Postea, t. 17. suppono etiam, quod euidens est, si ex duabus positionibus altera vera, altera impossibili sequatur aliqua contradicatio, causam eius esse suppositionem impossibilem, non autem veram.

His positis ostendo institutum. Quando nulla ratione habita moralis imperfectionis ex mutatione aliqua sequitur implicatio, mutatione eiusmodi est Physice impossibilis: & consequenter immutabilitas, siue repugnantia subiecti ad illam est Physice necessaria: sed si voluntas diuina mutetur, ita ut nolit crastina die fieri aliquid, quod ad æterno decreuit, ut cras fieret, necessario sequitur contradicatio, etiam si non habeatur ratio moralis imperfectionis: ergo immutabilitas voluntatis diuinæ est Physice necessaria, & ideo si variatio ipsius per impossibile concedatur, non solum erit moralis, sed Physica. Maior propositio est nota ex terminis. Nam, quando aliquid repugnat ex una tantum radice: illa seclusa non repugnabit, si enim non habitatione illius adhuc repugnat, manifestum est ex alio etiam capite repugnare: quare si abstrahendo prorsus ab imperfectione moralis, adhuc manet implicatio secuta ex mutatione voluntatis diuinæ, perspicuum est hanc mutationem non solum moraliter: sed Physice etiam repugnare. Assumptionem vero, ut intendam, suppono voluntatem Dei, cum fingi possit mutari multis modis, ita mutari, ut postquam volunt aliquid ab æterno, id ipsum nolit in tempore: verbi gratia, Deus ab æterno habuit secretum de futura incarnatione Christi, & ita haec propositio: Deus voluit Christum nasci ex Maria Virgine, est vera ab æterno: deinde vero fingamus aliquem viuentem tempore Moysis falso afferere hanc, secretum voluntatis diuinæ de incarnatione Verbi ex Maria Virgine, nunc mutatur à Deo. Tunc sic proboscissum: Ex duabus his suppositionibus sequitur implicatio, etiam si non habeatur ratio imperfectionis moralis: pars illa, quæ sequitur ex priore suppositione vera, necessario erit vera, ne demus ex vero colligi falsum: ergo illa erit falsa, quæ se-

quitur ex secunda suppositione impossibili, & consequenter illa est impossibilis Physice. Contradiccio vero, quæ sequitur, est haec: Christus nascetur ex Maria Virgine, Christus non nascetur, quod autem sequatur ostendo: impossibile est hanc esse veram: Deus vult ab æterno Christum nasci ex Maria Virgine; quin haec sit vera, Christus nascetur: nam ut haec, Deus vult Christum nasci, sit vera, opus est, ut actus ipse naturalis voluntatis diuinæ terminetur ad nativitatem Christi re ipsa futuram: hoc enim respectu addito actus naturalis dicitur liber: si vero futura non sit, iam non est obiectum connotatum, neque habitudo ad illud: & idcirco intelligi nequit actus diuinus liber circa incarnationem futuram, nisi illa sit futura: quare impossibile est hanc esse veram: Deus voluit Christum nasci: quin haec sit vera: Christus nascetur: quod pari modo, & ratione dicendum est de illa: Christus non nascetur: si supponatur Deum mutare decreta incarnationis, & de nouo decernere nescit. Cum igitur in toto hoc discursu sine ullo recursu ad imperfectionem moralis sequatur contradicatio manifesta ex suppositione, quod Deus mutet voluntatem, conspicuum redditur eiusmodi mutationem non solum moraliter, verum etiam Physice repugnare.

Respondent nonnulli supponi id, quod probandum est, nam ideo effectus erit, quia voluntas diuina est immutabilis: quare ante immutabilitatem non posse concipi effectum, ut determinatè futurum. Verum ego nihil omnino suppono, nisi quod ipsi etiam concedunt, nempe propriam rationem formalem actus diuini liberi, quæ est ut terminetur ad obiectum sub actuali existentia pro eo tempore, pro quo voluntas decernit. Et ex ea colligo cum tali natura actus liberi non posse cohædere mutationem: & ita ex principiis extrinsecis colligo immutabilitatem Physicam: nam, cum haec consideretur, ut quedam proprietas actus diuini liberi, prius ratione concipi potest actus ipse quoad suam substantiam, quam quoad proprietatem: consideremus ergo illum, quatenus est actus liber Dei abstrahendo ab immutabilitate: & rogo quidnam pertineat ad rationem formalem intrinsecam huius actus, ita ut nihil illius desit, nihil extraneum misceatur: Credo respondebunt idem, quod paulò ante supposui, nempe rationem formalem actus Dei liberi integrari, ut ita dicam, ex ipsa volitione Dei naturali, & terminatione, atq; habitudine

ad ob-

III.

ad obiectum determinate futurum, quae fundatur in eminentiā perfectione, & causalitate talis actus: si igitur, antequam actus eiusmodi consideretur ut immutabilis in sua ratione formalī, includit terminatiōnem, & habitudinem ad obiectum futurum: ex qua posita necessario sequitur, ut non possit non esse tale obiectum: necessario etiam sequitur tanquam proprietas ex ratione formalī intrinseca, ut actus sit immutabilis Physice: ita ut prius ipse concipiatur in se ut actus liber, deinde ut immutabilis: & sic non supponitur effectus futurus ex immutabilitate, sed ex efficacitate, eminentia, & causalitate voluntationis diuinæ, ex quibus sequitur immutabilitas eventus connotati, & consequenter ipsius actus liberi. Dicit aliquis actum liberum, et si per eiusmodi respectum à nobis intelligatur, & explicetur, nihilominus illum non includat; sed sive includat, sive non, sine illo à nobis intelligi minimè potest, & saltem est quædam proprietas illum consequens, quare, si ex tali respectu necessario sequitur infallibilitas effectus: sequitur etiā immutabilitas actus liberi, cū quo necessario cohæret talis respectus. Et confirmatur, quoniam Deus libere voluntando non solum habet voluntatem antecedentem & conditionatā, imo vero absolutam, ac determinatam; hac autem determinatio non consistit in elicendo actum distinctum à naturali, sicut elicit creatura, sed in terminatione eiusdemmet actus ad hoc potius obiectum, quam illud, non solum ut volitum, sed ut actu ponendum ex vi talis actus: alioquin voluntas diuina non esset omnipotens, & efficax ad agendum quod libuerit. Neque responderi potest efficaciam non consistere in ipsa actuali positione obiecti futura, sed in facultate id efficiendi: namque alia intelligitur esse facultas voluntatis, quamdiu intelligitur solum in actu primo ad obiecta, quæ potest velle, ut concipitur in eo signo, quo solum habet actum voluntatis necessarium, & est adhuc in libertate habituali ad actus liberos: alia verò quando iam concipitur in actu secundo libere voluntans: prima efficacia consistit in potentia activa: secunda in executione eiusdem potentiae pro eo tempore, ad quod refertur actus liber Dei, & hæc est necessario annexa actui voluntatis diuinæ absoluto: quapropter impossibile est Deum velle determinate, & rem non esse futuram. Et hæc ratio, cur Homo mutare possit actum voluntatis, & non Deus: nempè quia Homo vult elicendo actum suapte

natura inefficacem ad ponendum per se ipsum obiectum volitum: & ita actus liber creatus non habet habitudinem ad obiectum ut actu futurum: sed volitum ut sit; & propterea frequenter accidit, ut desideria nostra absolutissima mutantur: Deus autem non determinate vult elicendo nouum actum desiderij, ut res sit, sed libere terminando actum necessarium ad ipsam, non solum tanquam volitam ut sit, verum etiam ad eius existentiam pro aliquo tempore determinate futuram; nam sicut ex nostra voluntate libere, & immediate procedit actus suus, qui necessario est posita terminatione voluntatis ad ipsum, sic ex voluntate diuina immediate procedit res futura, ita ut concipi nequeat diuina voluntas terminari libere ad aliquod obiectum, & illud non habere existentiam pro eo tempore, ad quod refertur terminatio voluntatis diuinae.

Ex dictis excluditur aliud subterfugium oppositæ sententia, responderi poterit, inquit, obiectum non esse verum determinate, nisi ex conditione, si Deus perseveret in eodem decreto voluntatis: sed hæc responsio est omnino falsa, & impossibilis, efficacitas enim voluntatis diuinæ absolute, semel habitæ habet pro obiecto ipsum esse actuale rei: & hoc distinguuntur à voluntate conditionata, quæ habet sub conditione ipsum esse rei pro obiecto. Et de facto certum est apud Theologos ex positione voluntatis diuinae sequi determinatam veritatem obiecti. Et cum hoc oratur ex ipsa natura actus diuinæ, impossibile est ut aliter sit. Deinde eos, qui sic respondent, interrogabo utrum actus ille liber Dei fuerit absolutus, an conditionatus? Si conditionatus nihil ad praesens insitutum: nam hic nō est efficax nisi posita conditione: absolutus esse non poterat, si pendeat ex mutatione voluntatis futuræ, vel non futuræ: nam, ut ex dictis constat, actus diuinus absolutus est, à quo existit pro aliquo tempore efficiens ad extra, q. est terminus extrinsecus, sive obiectum terminatiois liberæ actus diuini: igitur, si tollatur existentia talis obiecti, tollitur etiā ratio actus diuini absoluti: supponere igitur dari eiusmodi actum, & obiectum ipsius nunquam esse, inuoluit apparentem repugnantiam: quoniam sequitur actum esse ex prima suppositione, & non esse ex secunda: quoniam nō est actus sine terminatione ad obiectum: sublata vero omnino existentia obiecti pro eo tempore, quo Deus vult illud esse, tollitur obiectum actus liberi.

Denique

V. Denique, ut magis eluceat, in quo considerer, aut quomodo colligitur mutatione Physica, si Deus mutaret decretum voluntatis suæ, præmoneo, quando agitur de mutatione aliqui rei, non queri utrum mutari possit, vt non fuerit ante tempus mutationis: nam, si nec fuit, nec modo est, neutquam mutatur, sed quæri utrum posito quod fuerit hucusque, & maneat veritas præteritæ existentia, variari de nouo possit in præsenti, & in futuro: ita ut verum sit dicere, fuit, & non est: quod si expositione aliqua sequatur, vt vel id, quod fuit, non fuerit, vel id, quod est, non sit, dicendum erit hoc posterius sequi ex falsa illa suppositione, non vero prius: quod necesse erat ad intellectum conditionis illius impossibilis suppositæ. Hoc explicato facile ostenditur, si Deus mutet decretum, sequi Physicam, ac reali mutationem ipsius. Namq; in decreto illo solum duo concipimus, entitatem naturalem actus diuini naturalis, & habitudinem, sive terminationem ad existentiam obiecti connotati, quæ duo supponuntur ab æterno fuisse in Deo, si actus fuit: si vero in tempore mutari supponatur, manifeste sequitur eiusmodi terminationem nō fuisse: vel cessare de nouo entitatem ipsum actus: prior suppositio, & veritas, nempe eiusmodi terminatione fuisse ab æterno, est omnino necessaria ad intellectum illius conditionis: Si Deus mutet decretum: nam, si ab æterno voluntas eius non est terminata ad obiectum, non habuit decretum, quod mutari supponatur: ergo non sequitur illa pars disunctionis, nimirum terminatio non fuit ab æterno, sed altera nempe cessat ipsum etiam entitas actus diuini: sequi verò disunctionem ostendo: nam, quæ loco cessat aliquid, cuius ratio formalis ex duobus aliquo modo coalescit, opus est ut desinat saltus alterum ex illis: actus liber constat ex entitate, & respectu: ergo, si actus cessat, desinet vel entitas, vel respectus: si hic desinat, necessario sequitur, quod nunquam fuerit: supponitur autem fuisse: ergo necessario cessabit illa. At quomodo, si respectus nunc desinat, sequitur nunquam fuisse? nempe quia si respectus desinit, obiectum non existet pro ea differentia temporis, sub qua decernebatur futurum, per æternum illud decretum: si non existat, impossibile est ut ad ipsum fuerit habitudo, sive terminatio voluntatis diuinae, quæ in illud ferebatur sub existentia determinata futura, ergo rectè sequitur terminatio eiusmodi non fuisse ab æterno, si

modo iam non sit: cum vero hoc repugnet primæ suppositioni, fateendum est ex eo, quod Deus mutet decretum liberum suæ voluntatis, necessario sequi mutationem ipsius entitatis actus diuini, quæ Physica omnino est. Hoc argumentum conantur eludere recentiores dicendo ex æterno actu Dei liberò postea in tempore retractato minime sequi ut necessario sit futurum eius obiectum, quoniam, inquit, aut ideo repugnat ut non sit, quia voluntas Dei libera est simplex eius entitas necessaria absq; additione realitatis liberæ, vel quia posita veritate obiecti futuri pro aliqua differentia temporis repugnat, ut non sit futurum modo, quo cadit in diuinam voluntatem: primum non sufficit, huius enim rationem inquirimus, scilicet, cum Deus per eandem entitatem necessariam absqueulla additione posset libere velle creature, cur non posset hoc ipsum tam in tempore, quam in æternitate præstare, cum æqua utrobius requiratur additio: & consequenter non sit maior mutatione in uno, quam in altero: & ita tantum abest, ut ex illo principio expediatur haec difficultas, ut ex illo potius oriatur. Secundum videtur esse petitio principij: obiectum enim, seu effectus voluntas à Deo pro aliqua differentia temporis ideo infallibiliter erit, quia voluntas diuina est efficax, & immutabilis: nam, si decretum voluntatis diuinae esset mutabile, licet daretur ab æterno effectus, non esset absolute futurus, sed solum sub condizione, si Deus in eodem decreto persistat. Huic obiectioni potest responderi immutabilitatem obiecti non fundari immediate in immutabilitate voluntatis diuinae, sed in æterna veritate propositionis de futuro, quæ mutari non potest ob necessitatem compositam, quam includit: nam, si ab æterno verum est aliquid esse futurum, facta hac hypothesi, nō potuit Deus ex æternitate nolle illud; quia si posset nolle illud, quod futurum esse verum est ab æterno, vel id postea eveniret contra voluntatem Dei, aut omnino sine illa, quod est impossibile: vel posse a inciperet Deus velle illud nulla facta mutatione in obiecto, & insurgeret nouus respectus rationis in utroque extremo, quod etiam est impossibile, & consequenter expositione veritatis æternæ, de futuro eventu rectè deducitur immutabilitas voluntatis diuinae. Idem Autores admittunt hanc responsionem esse probabilem, non tamen usquequaque satisfacere: quoniam supponit respectus fundari tantum in obiecto, cum tamen primam

VI.

radicem habeant in voluntate Dei, hoc est in eminentia, & causalitate ipsius absque villa mutatione, vel additione positiva: propterea, inquit, dici potest, licet res, quae est aliquando futura, sit ab æterno futura, id tamen non habere ex eo, quod Deus ab æterno voluit ut esset, sed quia etiam fuit ab æterno verum Deum fuisse aliquando volitum, ut illa res esset: quo posito, quamvis intelligatur nouus respectus rationis in Deo volente ex tempore, hictamen fundari posset ex parte Dei in eminentia eius, ex parte vero obiecti in eo, quod prius erat futurum ex futura causal determinatione, postea vero ex actuali: vnde ex vi prioris status potuisse non fore exprecisa ratione actuali, siue statu causal, non vero ex posteriori.

VII.

Hæc tamen redargutio non satis impugnat traditam solutionem: supponit enim unum, ex quo sequitur manifesta contradictionis: nempe veritatem obiecti futuri non sufficere ad colligendam immutabilitatem volitionis diuinæ posita in actu, quia ab æterno ex via alterius determinationis voluntatis futuræ potuit esse verum non futurum idem obiectum: & consequenter voluntatem posse esse nouam stante antiqua veritate obiecti: ideoque ex illa minime sumi ratione immutabilitatis. Nam, si ex vi futuri decreti est infallibilis veritas ab æterno, cur non erit etiam ex vi æterni decreti? non enim minus efficax est ad causandam veritatem obiecti, quam decretum temporarium: neque hoc magis immutabile, quam illud: & proinde, si ratione huius veritas obiecti voliti est æterna, etiæ ratione prioris erit: si vero fieri posset, ut voluntas diuina vellet oppositum eius, quod semel voluit ab æterno, essent duæ contradictiones simul ab æterno verae: nempe illa, qua enunciaretur futurum id, quod Deus æterna voluntate decreuit, & illa, qua idem negaretur propter oppositam voluntatem in tempore futuram. Neque satisfacit eorumdem solutio assertum facta illa hypothesi veritatem propositionis de obiecto volito non esse absolutam, sed conditionatam: nimis si decretum voluntatis diuinæ non mutaretur: eodem namque modo dicam etiam veritatem fundatam in determinatione voluntatis ex tempore esse conditionatam: & consequenter nisi veritas fundata in æterna determinatione voluntatis diuinæ, sit absoluta, & immutabilis, nihil de facto futurum pendens ex libera voluntate Dei erit determinate verum: ex quo sequitur Deum nihil pertinens ad existentiam rerum creatarum co-

gnouisse ab æterno: quod abiurdum est, & hereticum: cum ergo certum sit veritatem esse immutabilem, itemque ex actuali determinatione voluntatis diuinæ resultare veritatem propositionis defutatio: certum quoque esse deber voluntatem diuinam ex vi sua efficacia: & suppositionem veritatis ab ea pendentis esse immutabilem, & hanc immutabilitatem habere ex propria ratione sui, quatenus est actus liber: nam cum nostro modo intelligenti coalescat ex actu necessario, & terminazione, ac respectu eiusdem ad effectum futurum, & posito tali respectu impossibile sit effectum non esse, itemque posito effectu repugnet, ut non terminet habitudinem voluntatis diuinæ, consequenter etiam est impossibile ex principiis intrinsecis ipsius actus diuinæ liber, ut si semel est, posset non esse. Itaque ut hoc tandem concludam, ex dictis constat utramque causam in argumento assignatam concurrere ad immutabilitatem Physicam actuum liberorum: primam quidem, quoniam, si esset distinctio ex natura rei inter actum liberum, & necessarium, esset quoque in voluntate diuinæ potentia passiva ad liberum, & consequenter esset exposta mutationi. Secundam vero, quia sine illa tolleretur habitudo, qua compleetur ratio actus diuinæ liber, & consequenter ea sublata tolleretur quoque actus, neque hoc est recurrere ad immutabilitatem veritatis obiectivæ tanquam ad primum fundamentum immutabilitatis actus diuinæ liber, sed tanquam ad obiectum actu terminans habitudinem volitionis liberæ: immutabilitas autem ipsius obiecti non sumitur primario ab ipso, sed ab eminentia, & efficacitate voluntatis diuinæ, que si terminetur libere ad aliquid obiectum, hoc ipso reponit illud sub actuali existentia, vel sub eius negatione determinate figura. Ex quo etiam patet hanc esse immutabilem sensus compositi, non quidem solum ex eo, quod ponatur volitus diuinæ eterna esse: sed quia ponitur antecedens, ad quod necessario consequitur, ut actus Dei liber, semel habitus non possit amplius decire.

Ex dictis facile est respondere ad tres illos modos mutationis, qui singi possunt in actibus liberis: nempe ab actu in actu contrarium, vel ab actu ad cessationem, vel denique a cessatione ad actu. Nam priores duo manifeste repugnare, siue enim mutatione fiat ab actu in actu contrarium, siue in cessationem, opus est ut definatur, vel connotatio effectus, qui erat obiectum prioris actus, vel actus ipse: connotatio est ne-

cesaria,

VIII.

cessaria, supposito quod tuisset actus ab aeterno: ergo mutaretur ipsa entitas actus, ut superius deduxi. In tertio illo modo non apparet eadem repugnantia. Nam si ponatur Deum ab aeterno nullum elicuisse actum circa aliquid obiectum, nulla est connotatio ipsius, nulla habitudo actus diuini ad ipsum, quod autem incipiat de novo, sola haec connotatio non arguit ullam mutationem in voluntate divina: sicut ex eo, quod fuerit ab eterno, non dicimus mutari Deum, neque in hac inceptione argutur aliqua potentialitas, quoniam id, quod incipit, non est aliquid positivum intrinsecum Deo, sed solum connotatum extrinsecum, & habitudo rationis ad ipsum, quae duo in plerisque alijs de novo adueniunt Deo absque mutatione, ut patet in existentia Dei in rebus, in sustentatione naturae assumpta a verbo. Verum enim vero hoc dubium supponit unum a falso: nempe quod Deus habuit se negatiuè erga aliquid obiectum creatum, cuius oppositum ostendam in materia de voluntate Dei: quare sublata suppositione, quod cessauerit circa ullam obiectum, non habet locum quaestio vtrum, vel cur non mutari possit a cessatione ad aetum liberum. Et nos non agimus de immutabilitate aliqua chymistica, sed de ea, quae defacto Deo cooperat. Cum vero sit necessario haberit ab aeterno actum circa alteram partem cuiuslibet contradictionis, non habet locum quaestio, vtrum de novo trahire possit ab otio ad actum liberum: quod vero debuerit ab aeterno habere actum illum, non prouenit ex immutabilitate, sed ex summa eius perfectione, & alijs radicibus explicatis in materia de voluntate Dei. Verum, importunè inquiet aliquis, supponamus, vel p. impossibile cessasse ab aeterno, mutabitur ne, si de non lo eliciat actum? Et quidem facta huiusmodi suppositione adhuc aliquis dicere poterit, cum ex sola cessatione actus diuini circa obiectum redundauerit in ipsum determinatio ad non esse, fieri. Non posse vt per nouum actum determinetur ad esse: nam eo ipso arguitur falsitatis illa suppositio, quod ab aeterno fuerit determinatum ad non esse, cuius veritas cum sit de praeterito, per suppositionem mutari nequit. Quia tamen videri potest facta illa hypothese obiectum manere indifferens ad esse, vel non esse, quale ex se est, quamdiu non determinatur a libera volitione Dei: ea vero accedente determinari ad alterutram partem: non video efficax argumentum, quo in eiusmodi casu mutatio Physica colligatur. Verum id non est absurdum si uno impossibili

Giliij comment. Theol.

Illi 2

IX.

posito colligatur aliud. Imò vero ex hoc apparet, quomodo sola mutatio habitudinis rationis ad connotatum extrinsecum, si sit possibilis absque alia mutatione entitati, non sit formaliter mutatio, sed argutive: & quoniam omnes habitudines, quae requirunt actualem existentiam obiecti extrinseci, supponunt mutationem ex parte ipsius, qua posita incipit, vel desinit terminare habitudinem, propterea adueniunt, ac recedunt a Deo absque ipsius mutatione, ut relatio dominij, existentia in rebus, & similes: at vero illæ, quae comitantur actus intellectus, & voluntatis, & indifferenter se habent ad obiecta, sive actu existant, sive non, cum non supponant pro omni tempore actualem existentiam obiecti, & actu coeniant ante illam, si mutentur, mutationem aliquam supponant necesse est: non obiecti, nam ad ipsius mutationem non variantur: ut patet, de fide enim habemus actus diuinorum minimè mutari, & tamen eorum obiecta mutantur: supponunt ergo mutationem subiecti, hoc est actus diuini in quo fundantur, & hoc voluit D. Thomas. p. 5. hom. quæst. 14. art. 15. ad primum; cum constituit hoc discrimen inter has relationes, nempe ut illæ, quae consequuntur actus, qui intelliguntur terminaria ad ipsas creature secundum quod in se ipsis sunt, varie dicantur de Deo secundum variationem creaturerum, que vero consequuntur actus vitales, qui intelliguntur esse in Deo immanentes, ut scientia, & amor, inuariabiliter praedcantur de Deo: ratio vero, quae indicatur hac sententia Diuini Thomæ, est optimam: nam relationes, quae consequuntur actionem ad extra, non habent proximum, ac sufficiens fundamentum in ipsis actibus diuinis internis, nisi accidente mutatione creature, qua posita ponuntur, sublata vero tolluntur Deo prorsus immoto: quae vero coeniant Deo ante rerum existentiam, habent proximum, ac sufficiens fundamentum ex parte ipsius, nec fundantur in ulla mutatione extrinseca actuali, & co-existenti actibus ipsis pro omni tempore, quod respondet aeternitati, sed solum pro aliquo, & propterea sunt priusquam interuenient eiusmodi mutatio extrinseca, antequam habent sufficiens fundamentum in ipso actu diuino, & rerum existentia futura: & ideo non possunt desinere, nisi variato fundamento, hic enim est mos relationum postquam semel sunt.

Sed contra hanc doctrinam Diuini Thomæ, est difficile argumentum. Ex parte

Dei non est aliquid distinctum, etiam virtualiter ab ipsa entitate actus naturalis, quod intelligatur illi accedere, vel recedere ut sit, vel non sit fundamentum similium respectuum actus liberi ad obiecta: ergo quemadmodum ab aeterno intelligitur absque accessu ullius entitatis, fundare eiusmodi respectus, etiam ex tempore fingi potest fundare similes de novo absque accessu, vel non fundare antiquos absq; recessu ullius entitatis. Longe tamen diversa ratio est in resultatione horum respectuum ab aeterno, atq; ex tempore: vt enim supra notaui, pleraq; sunt ab aeterno mutationis expertia, quae, si inciperent in tempore, naturam, & nomen mutationis non euaderet, vt processiones diuinæ, quae tunc ob hypothesim impossibilem censerentur exire de potentia in actu: similiter pullulatio relationum ad obiecta libere volita ab aeterno, nec in se est mutatio; quod est communem omnibus habitudinib. rationis, nec arguitiue, quoniam non est ibi nullus transitus de non esse actuali, ad esse actuale, quod enim ab aeterno est semper fuit: sed solum de esse indifferente obiectorum ad determinate futurum: at si de novo pullularent, vel definierent, cu obiecta ab aeterno fuerint determinate futura, vel non futura, non poterat ex parte ipsorum fingi nullus transitus: restat igitur, vt si actus liber Dei mutetur per impossibile, ipsa illius entitas transmutetur: quod fidei, & rationi recte aduersatur.

Deus non est mutabilis aduentu nouæ relationis.

C A P V T   X I I .

Intra ea, quæ de Deo dicuntur ex tempore, sunt relations, & actiones: actionibus non mutari dictum est supra, restat inquirendum de relationibus. Pars autem affirmativa suadetur, quoniam, si Deus ex tempore esset Pater, verè mutaretur, vt dictum est supra c. 7. tunc autem solum adueniret illi noua relatio: ergo etiā ex eo, quod de novo dicitur creator, & Dominus dici potest mutari. Et confirmatur, quoniam hæ relations Deum verè, ac realiter denominant, & non per solam operationem intellectus: non enim Deus est Dominus, aut creator ex eo, quod à nobis cōcipitur, sed quia re ipsa habet dominium super creaturas. Secundo relatio causa ad effectum est reis, eiisque vicissitudine mutatur id, quod est causa: sed omnis noua denominatio realis intrinseca supponit mu-

tationem: ergo Deus, cum denominatur creator, conseruator, & gubernator universi, supponitur mutatus resultatio nouarum relationum, quas non habuit ab aeterno. Patet consequentia: nam relatio est forma intrinseca subiecto, & relatio creatoris, conseruatoris, & gubernatoris est vere relatio causæ efficientis. Si quis respondeat relations, qua in creaturis sunt reales, in Deo esse solum secundum rationem, varietatem vero secundum relations rationis non esse necessario coniunctam cum mutatione, debet in primis assignare rationem, cur Deus non sit capax relationum realium ad creaturas, quemadmodum aliae causæ: deinde vero cur varietas penes relations rationis non inducat mutationem: nam, si per impossibile Deus admitteret vicissitudinem aetuum liberorum, reuera mutaretur: & nihilominus solum daretur varietas penes habitudines rationis, quibus nostro modo intelligendi actus necessarius compleetur in ratione liberi, prout terminatur ad diversa obiecta creatæ terminatio enim eiusmodi sola est habitudo rationis ad creaturas in ratione obiecti: quare sola vicissitudo penes respectus rationis potest inducere mutationem oppositam immutabilitati.

Hæ quæstio tenuit aliquando anticipatem Diu. August. non videbat enim quid tandem adueniret Deo de novo, propter quod dici posset creator, cum antea non esset: & ita dubitabat an verè dici posset ab aeterno Dominus, & creator, vt colligatur ex verbis ipsius lib. 12. de Ciuitate Dei cap. 15. *Sicut Deum aliquando Dominiū non sūisse dicere non audeo, ita Hominem nūnquam antea fuisse, sed ex quodam tempore pūnum omnium creatūm esse. Subitare non debo: sed cum cogito cuius rei Dominus semper fuerit, si semper creatura non fuerit, affirmare aliquid pertinet.* Postea tamen vidit non repugnare, vt dicatur Dominus, & creator absqueulla imperfectione, aut mutatione: vt patet ex libr. 5. de Trinitate capit. decimo sexto. Pro cuius rei solutione suppono ex duplice capite posse intervenire mutationem accessu nouæ relationis: vel ratione fundamenti ad quod sequitur relatio, vel ratione resultante ipsius relationis: quæ inest, ac denominat subiectum. Si priore modo loquamur, nonnullæ relations supponunt mutationem, aliae vero minime: supponunt ex, quæ fundantur in actuali dependentia effectus ad causam efficientem; non supponunt vero necessario pro tempore, quo adueniunt ex, quæ ex parte vnius

vnius subiecti habent iusticiens fundamen-
tum, & non dantur, quia deest sub-
iectum, vel fundamentum ex altera. Ex
enim adueniunt de nouo sine actuali mu-
tatione prævia in ipso subiecto pro eo-
dem tempore, quo relatio aduenit: ex-
istente enim una solum re alba in rerum
natura, si alia de nouo fiat, resultabit in
vtraque relatio similitudinis: & tamen in
ea, quæ erat alba, non datur noua mutatio
prævia resultantiæ relationis. Fundamen-
tum attigit D.Thom.q.7.de potentiæ art.8.
ad quintū, quoniam causa habitudinis rea-
lis inter duo extrema est aliquid inexstens
vtrique; sive ergo definit solum in uno,
sive incipiat, dummodo alterum præha-
beat, resultabit relatio per solum mutationem
vnius, quod fusè explicat Anselm.in
Monologio cap.24. quare non est audiendus
Henric.in sum.art.30. qu.4.ad 2.vbi
negat in Deo relationes secundum esse,
quia hæc non dantur sine mutatione subie-
cti: admittit autem relationes secundum
dici, quia possunt dari absq; mutatione sub-
iecti; nam quedam secundum esse possunt
dari sine mutatione, & si Deus esset capax
relationis realis, posset dici ex tempore di-
uersus à creatura sine prævia mutatione
sui per solum inceptionem creaturæ. Idem-
que magna ex parte accidit in plerisque re-
lationibus rationis, quæ dicuntur secun-
dum extrinsecam denominationem. Quæ
doctrina desumitur ex D.Augustin.lib.5.
de Trinitate cap.16. vbi tradit duo genera
relationum, quorum alia accident cum
mutatione rerum, de quibus dicuntur; qua-
ratione aliquis dicitur amicus, neque enim
esse incipit, nisi cum amare incepit, & ita
sit aliqua mutatio voluntatis, vt amicus
dicatur, nummus autem dicitur relatione,
nec tamen mutatus, cura incipit esse
preium, quia scilicet hoc habet ab ex-
trinseca deputatione Reipublic. statuen-
tis nummum vt mensuram rerum venia-
lium.

D. primum. Deus nequaquam subit
mutationem præviā, cum de nouo de-
nominatur à relationibus ad creaturas,
hæc traditur ab Anselmo citato, & Augus-
tinu vbi suprà, vbi cum proposuisset
quæstionem, quomodo verum sit nihil
secundum accidens dici de Deo, per quod
mutetur, cum tamen denominetur rela-
tiōne, & proposuisset duo genera relationum
paulò antè tradita, subdit, si ergo num-
mus potest sine aliqua sui mutatione toties dici
relatione, vt neque cum incipit dici, neque cum
definit, aliquid in eius natura, vel forma, qua
nummus est, mutationis fiat, quanto facilius

de illa Dei immutabili substantia debemus acci-
pere, vt ita dicatur relatiōne aliquid ad creatu-
ras, vt quamvis incipiat temporaliter dici, non
tamen ipsi substantia Dei accidisse aliquid intel-
ligatur, sed illi creature, ad quam dicitur quæ
ex Augustino mutuatus est Hugo Victor. Hugo Victor.
in summ. tractat.1. cap.10. in fine, & hic
est cōmuni sensus Theologorum, Alen-
sis 1. part. quæst. 4. m.1. S.Thom. 1. part. Alensis.
quæst. 13. articul. septimo, & quæst. 7. de S.Thomas.
potentia articul. 8. ad quintum & sextum,
Bonaventur. in 1. dist. 8. 1. part. distinctio Bonavent.
nis, articul. 2. quæst. 1. ad 2. Henric. vbi su- Henricus.
præ, AEgidij in 1. dist. 30. quæst. 1. ad 3. AEgid.
Bassolis quæst. 2. §. vltimo. Suadetur autem Bassoli.
primo, quoniam, vt ait Diuus Thomas,
vbi suprà ad quintum, vt relatio incipiat
dici de subiecto, non opus est, vt muta-
tio fiat in vtroque extremo, quod si lo-
cum habet in rebus creatis, multo ma-
gis habebit in Deo: Secundo quoniam o-
mnis relatio, quæ ex tempore de Deo di-
citur, aut pertinet ad causalitatem, secun-
dum quam terminat dependentiam crea-
turæ à se, aut est relatio diuersitatis: quæ
duo genera attigit Diuus Thomas art. ci-
tato in corpore, aut denique sunt relatio-
nes, quæ consequuntur ad actus nostros
tendentis in Deum, tāquam in obiectum:
sed nulla ex triplici ratione causalitatis,
quæ Deo conuenit, requirit mutationem,
vt terminet dependentiam creaturæ à se:
in primis eam non requirit causalitas cau-
sa efficientis, scilicet actio, vt constat ex
cap.8. non item causalitas finis vltimi: et si
enim fines intermedij possint subire mu-
tationem, non tamen vltimus, causando
enim nihil in se recipit: omnis autem ve-
ra mutatio consistit in noua receptione
alicuius esse intrinseci, aut definitione eius-
dem; quæ etiam ratione concluditur
Deum, quatenus exemplariter causat, non
mutari: causalitas enim exemplaris non
consistit in aliqua receptione formæ in ip-
so exemplari, neque eam per se requirit,
sed in passiva imitatione, qua effectus ef-
singitur ad similitudinem exemplaris.
Nulla item ex relationibus secundi gene-
rismutationem in Deo supponit: quem-
admodum enim in creaturis subiecta, quæ
habent fundamenta relationum, non mu-
tantur, quando ex parte alterius subiecti
datur de nouo fundamentum mutuare re-
lationis, ita quoniam fundamentum di-
uersitatis, aut conuenientiae, quæ datur in-
ter Deum, & creaturas, & ipsa natura di-
uina, & perfectiones eius essentiales, ex-
positione naturæ creatæ, inter quam &
diuinam exercetur relatio diuersitatis,

Gilijs comment. Theol.

Iiii 3

vel

vel conuenientiae, non sequitur villa mutationem Deitatis: Denique neque relationes tertij generis arguunt villam mutationem: in obiecto enim actuum mentis creatae nihil omnino reale resultat ex eo, quod terminet eiusmodi actus: sed per solam denominationem extrinsecam à mutatione, quæ est ex parte potentiae elicientis actus, recipit nouam relationem.

IV.

Quod attinet ad alteram partem difficultatis, apud nonnullos, qui asserunt Deum referri ad creaturas realiter, esset maior difficultas: nam, cum accessus nouæ entitatis variet subiectum, si Deus de novo referretur realiter ad creaturas, vtique mutaretur. Verum recentiores Metaphysici non propterè negant Deum referri realiter ad creaturas, quia mutaretur, existimant enim relationem non distinguere ex natura rei à fundamento, sed solum virtute, atque adeo cum nulla noua entitas adueniat accessu nouæ relationis non diceretur Deus mutari. Cuius sententia veritas pendet ex modo quo intelligitur distinctio virtualis, si enim relatio non significat aliquam rationem formalem intrinsecam subiecto distinctam virtute à fundamento, sed solum fundamentum cum connotatione extrinseca existentia alterius extremi, verò per nouæ relationis accessum non mutatur subiectum, vt per patet, nihil enim intrinsecum habet de novo, cuius receptione mutatum intelligatur: si autem relatio secundum proprium conceptum significat aliquam rationem formalem obiectivam virtute distinctam, & præcisam à ratione formalis fundamenti, non video quomodo de novo esse possit, si nihil positivum aduenit, vel quomodo possit incipere, aut definire sine mutatione. Nam iuxta hunc modum explicandi distinctionem virtuelum conceptus obiectivus respondens vni rationi formalis virtute distinctæ est vere ens reale positivum, quod incipit, aut definit accessu nouæ rationis formalis, noua verò formalitas positiva aduenire subiecto, vel antiqua recedere absque ipsius realitatis mutatione nequaquam potest. Id verò per cætera rerum genera discurrendo constat: nam, si Deus nunc definieret esse sapiens, aut omnipotens, vtique mutaretur: & tamen sapientia, & omnipotencia non nisi virtute distinguitur ab essentia diuina: si intellectus humanus non ex impedimento extrinseco, sed ex intrinseco defectu potentiae, & priuatione eius præcise facul-

tatis, qua est discursius, desineret habere vim discurrendi, profecto subiret mutationem, & tamen intellectus, quantum discursius solum virtute differt a se ipso, quatenus apprehensius, aut iudicatius est; sed hac de re dicendum, cum ex instituto tractabitur quæstio vtrum Deus referatur realiter ad creaturas. Nunc autem ex ibi dicendis suppono nullo modo admittere relationes reales, vt auctore D. Thoma est communis sensus Philosophorum, Patrum, & Theologorum.

Dico secundum. Deus ex ipsa resoluta, sive existentia relationum, à quibus denominatur ex tempore, non patitur villum suæ immutabilitatis detrimentum. Hæc est certa apud Theologos, & exp̄s̄ traditur ab Aenf. vbi sup̄a. San. Aenf. etus Thomas in 1. distinc. 30. quæstione S. Thom. vn. articul. 1. Richardus quæstio. 4. ad 6. Richardus. & aliis. D. Anselm. in Monologio cap. 24. eam deducit ex communi ratione relationis, quam non repugnat advenire subiecto, sine eius mutatione: *Quid repugnat, inquiens: quorundam, quæ accidentia dicuntur, susceptibilitas, & naturalis incommutabilitas, si ex eorum assumptione nulla substantia consequitur variabilitas?* quæ autem hec sint paulò pōst explicat. Alia, inquiens, omnino nullam, vel accidendo, vel recedendo mutationem circa id, de qua dicuntur, efficiere nesciunt, vi quedam relationes? quod statim declarat exemplo relationum realium: & tandem concludit posse dici d. Deo sine eius mutabilitate. A communi etiam ratione relationis, quæ nō requirit mutuam dependentiam ex parte vtriusque extremi, idem probat Aenf. citatus. Verum, quoniam licet Philosophus. 5. Physic. capit. 2. aristot. afferat ad relationem non esse per se motum, & Philosophi. Theologi communiter dicunt solo accessu relationis subiectū minimè mutari, tamen quia hoc inter recentiores cepit esse controvēsum, & in sententia eorum, qui existimant relationem distinguere ex natura rei à fundamento, habet difficultatem, non opus est recurrere ad communem rationem relationis, neque item ad mutuā dependentiam, vel independentiam, quandoquidem Pater in creatis, non dependet à Filio, neque producens à producente, & nihilominus habent relationes reales; vt patetur Aenf. vbi sup̄a. Aristotel. libr. quinto, Metaphysic. capit. 15. numerat inter relationes reales eas, quæ fundantur in potentia actiua, & actione ipsa. Si quis autem respondeat tametsi productivum, ac producens non dependeat secundum proprium esse

à pro-

a producibili, vel producto, dependere tamen, quatenus habent relationem productui, ac productus, non tollit difficultatem, propterea quod hac ratione quidquid concipitur, ut productuum sub ratione productui: neque esse, neque intelligi potest sine productibili. Doctores vero, qui recurrunt ad mutuam dependentiam, videntur potius respicere mutationem praeuiam, que in ijs, que dependent, supponitur ad existentiam relationis, quam huius resultantiam, quam communiter negant esse mutationem. Omisis igitur eiusmodi rationibus, firmum assertionis fundatum est, quoniam mutatio solum interuenit per veram receptionem, aut acquisitionem formae realis existentis re ipsa in rebus, non vero ex inceptione respectus rationis existentis obiectiuè in intellectu: Deus autem, vt supposui ex communi sententia Doctorum, non est capax relationis realis ad creaturas, sed solum denominatur à respectib⁹ rationis, sub quib⁹ intelligitur terminare habitudines creaturarū ad ipsum: quare per nouam denominationē sumptā à relationibus ad creaturas, nequaquam mutatur. Major propositio est de mente Augustini superioris citati, qui nummum sentit non mutari ex eo, quod subeat rationem pretij, vel pignoris, quas denominations suscipit ex sola designatione, & respectu rationis: idemque cernitur in columna, quæ immota in se ipsa dicitur dextera, vel sinistra prō diuersitate applicationis hominis ad ipsam, quod sexcentis alijs exemplis patet, & suadetur ratione, quoniam physica mutatio nō datur ex parte obiecti ex eo, quod intellectus aliquid circa illud operatur, & proinde, cum relationes rationis quoad propriam existentiam dependeant ab actuali consideratione intellectus circa obiectum à relatione denominatum, nulla ex hoc redundat mutatio in obiectum.

Sed inquireat aliquis utrumne redundet in ipsum intellectum: nam, si hic per existentiam obiectiuam relationis mutari dicendus sit, videtur cadere in Deum posse mutationem, quandoquidem, ut dictum est supra, in mente diuina dantur etiam obiectiuè respectus rationis, & proinde, si intellectus creatus concipiens creaturam cum dependentia actuali ab omnipotentiā diuina consequenter concipit Deum, ut terminum huius dependentiæ, & ad habitudine, ad creaturam, ita quoque Deus concipiet, & si intellectus creatus id concipiendo mutatur, diuinus quoque mutabitur; & confirmatur, quoniam, vel Deus hoc concipit ab æterno, vel ex tempore,

aristot.

non ab æterno, quia iam tunc denominari verè possit creator à relatione rationis existente in eius intellectu, si vero id concipit ex tempore, est manifesta mutatio secundum actus immanentem intellectus. Hæc etiam quæstio dupliciter intelligi potest: Primo utrum intellectus debeat realiter immutari mutatione prævia fundamentaliter existentia ipsi obiectiuæ relationis rationis, deinde vero utrum sola ipsa existentia obiectua sit in se mutatio. Quod ad primum attinet, certum est quotiescumque de nouo in aliquo intellectu existit obiectiuè respectus rationis, derivare mutationem præviā eiusmodi existentia nimirum ipsammet operationem intellectus circa aliquid ex extremis comparatis, nisi enim intellectus diuersa obiecta mutuo comparet, vel idem cum se ipso, non potest existere de nouo relatio, quæ antea non extiterit, & consequenter cum actus immanens sit mutatio iuxta mentem Philosophi 3. lib. de anima t. 12. vbi ipsum intelligere appellat quoddam pati, necessario ad nouam habitudinem rationis, supponitur mutatio ex parte intellectus. In secundo nulla est difficultas: nā cum existentia obiectua nō sit aliquid reale distinctum à rebus comparatis, aut comparatione ipsa mentali, sed res ipsæ prout sub tali comparatione intelliguntur, & obiciuntur intellectui secundum esse cognitum, in præcisa positione ipsius nulla est mutatio, est enim sola denominatio extrinseca ab actu mentali, quo obiecta comparantur, & proinde, si non sit mutatio in ipso actu intelligendi, nō erit etiam ratione existentia obiectiuæ relationis rationis. Ex quibus patet Deum non solum non mutari quatenus est subiectum de nouo denominatum à relationibus rationis, qua de nouo resultant in intellectu creato, sed neque etiam quatenus per proprium intellectum cōcīpit se ipsum per comparationem ad res creatas: quandoquidem tota mutatio intellectus, in quo sunt obiectiuè respectus rationis, consistit in nouitate conceptus comparatiui: in Deo autem nulla est nouitas conceptus, sed quidquid intelligit, unico, & simplicissimo actu intellexit ab æterno: ideoque ex eo, quod habitudines rationis ipsius ad creaturas sint obiectiuè in mente diuina; nulla sequitur mutatio. Nam, ipsæ quoque relationes fuerunt ab æterno obiectiuè in mente diuina nec post creationem ipsam in tempore resultarunt, nec tamen proinde poterat ab æterno denominare actus Deum creatorem, aut Dominum, quoniam deerat proxima ratio fundandi, nempè actualis

dependentia creaturæ à Deo, quæ de nouo
fuit in tempore.

VII.

S. Thom.

At, inquiet aliquis, fieri non potuit, vt
existeret relatio, nec tamen aliquid per il-
lam referretur: vel ergo Deus ab æterno
referebat ad creaturas, vel relatio fuit
de nouo in mente ipsius, & consequenter
mutatio. Primum non est dandum, Deus
enim idèo refertur ad creaturas, quia hæ
ad ipsum referuntur: ab æterno autem
nulla creatura refertur ad Deum: ergo ne-
que Deus ad creaturas: Ex quo consequen-
ter sequitur intellectum diuinum mutari,
si in ipso sint obiectiuè relationes ad crea-
turæ, à quibus ex tempore denominatur.
Pro solutione suppono relationum ratio-
nis quædam esse adiumenta ab intellectu,
& attributas ijs, quæ relatiuè dicuntur,
vt ait Diuus Thomas quæst. 7. de poten-
tia art. II. in corpore, alias verò consequi-
ipsum modum intelligendi, quo intellectus
intelligit vnum in ordine ad aliud,
licet ipse eum ordinem non adinueniat,
cùm potius ex quadam necessitate sequar-
tur modum ipsum intelligendi: Relationes
primi generis habent proximum funda-
mentum in ipso intellectu, alia vero re-
quirunt etiam à parte rei. Primi generis
est vniuersalitas, quæ fundatur in unitate
præcisionis, quæ non nisi per intellectum
existit, secundi generis est relatio pretij,
aut mensuræ, quæ exigit publicam designationem:
item relatio creatoris, quæ re-
quirit actualem productionem rei ex ni-
hilo. Piores, vt denominant, solum ex-
igunt opus intellectus, posteriores vero
requirunt, vt præcedat proximum funda-
mentum ad extra, ante quod, etiam si
intellectus concipiatur vnum extremum
comparatiuè ad aliud, neutrum illorum
potest denominari à relatione per Ver-
bum præsentis temporis: nam, si ma-
gistratus cogitet de noua mensura, vel
moneta præstituenda, verè potest illas
comparare cum rebus mensurandis, aut
permutandis: nequid tamen ante publicam
designationem dici possunt habere
actu rationem mensuræ, vel monetæ. Eo-
dem modo, quoniam relatio creatoris,
& alia similes fundantur in actuali depen-
dentia creaturarum à Deo, quæ non fuit
ab æterno, non poterant ab æterno Deum
denominare: nec tamen propterea con-
ceptus Dei comparatiuus iū ad creaturas
erat falsus, aut inanis: quia terminus com-
parisonis erat idem tempus, quo res à
Deo creatæ sunt: comparabat enim po-
tentiam suam ad creaturas, vt ad terminum
à se dependentem pro eo tempore,

quo decreuerat, & prouidebat creandas,
vel conseruandas: ex vi cuius compara-
tionis denominari poterat creator futu-
rus pro eo ipso tempore. Nec est absurdum
esse obiectiuè respectus rationis, quin
denominent pro eo tempore, quo actu
sunt, quius enim potest concipere ali-
quod subiectum sub habitudine rationis,
sive comparete ad aliud, quin actu subiicit
fundamentum proximum relationis, co-
gitetur tamen vt futurum, qua ratione
Princeps Regni hæres viuente Patre po-
test cogitare se Regem post obitum illius,
in qua cogitatione re vera exsistit obiectiu-
è relatio rationis, nec tamen potest ve-
re conferre illi propriam denominatio-
nem in tempore præsenti, quoniam deest
electio, aut alia quævis forma Regalis
exterior requirita ad hoc, vt vere sit,
ac dicatur Rex. Ex quo iam patet solu-
tio ad rationem dubitandi: idèo enim
intellectus creatus formando entia ratio-
nis mutatur, quia ad hoc requiritur, vt
nouum eliciat conceptum: quod mini-
mè cernitur in Deo, qui omnem actum
intelligendi habet ab æterno. Idcirco ve-
ro Deus, eti præexistant relationes ab
æterno in mente diuina, ab illis non de-
nominatur pro quovis tempore, quo-
niam pleraque exigunt rationem funda-
mentum à parte rei, quæ non data est ab
æterno.

VIII.

Ad primum argumentum initio pro-
positum neganda est consequentia, ratio
discriminis est quoniam, si Deus fieret Pa-
ter in tempore, aliqua mutatio substantie
interueniret, vt notat Alensis, quæst. ci-
tata, tum quia relatio ipsa est substantia-
lis, tum quia ad nouam generationem na-
ture mutatio sequeretur: at relationes
omnes, quæ dicuntur ex tempore de Deo,
non sunt reales, neque supponunt nouam
dispositionem ex parte ipsius Dei: & idcir-
co, licet Deus mutaretur, si esset Pater ex
tempore, non mutatur ex eo, quod sit ex
tempore creator, aut subeat de re ipso de-
nominaciones alias relativas. Ad confirmationem
respondet ex doctrina D. Thomæ, Thom.
q. 7. de potestate art. II. ad tertium: sicut sub-
iectu denominatur realiter id est sibi, quam-
uis relatio identitatis sit rationis, quoniam
unitas eiusdem ad se, quæ est causa, sive fun-
damentum identitatis, est realis, ita Deum
posse nominari realiter Dominum, &
creatore ratione potest coëcendi sub-
ditos, & creandi, itemque ratione actualis
creationis, quæ sunt fundamenta relationum
domini, & creatoris. Ad secun-
dum probanda est solutio ibidem assignata,

rationes

Thom.
rationes vero, cur in alijs causis efficientibus dentur relationes reales, non vero in Deo, reddit D. Thom. q.7. de potentia art. 10. in corpore, quas explicare non est hucus loci, neque itē reddere rationem cur Deus nō sit capax relationum realium, qua de re lib. 4. agendum est, nunc sat est illa, quā assignat D. Thomas vbi supra, & alij, nimirum, quia relatio est ordo relatiū ad extremum, ad quod resertur: Deus autē non habet ordinē realem ad vllā creaturam, Ratio vero eius, quod secundo loco pertitur, iam redita est suprar̄ nam, cūm relatio rationis non sit forma re ipsa inhārens subiecto, quod denominat, noua denominatio nullam supponit, aut inducit mutacionem. Ad huius impugnationē neganda est assumptio, vt enim superius ostēdi, si Deus intermitteret, aut penitus omitteret actus liberos, quos ab ēterno elicit, re ipsa mutaretur, nō solum quoad relations rationis, sed etiam quo ad entitatē actus diuini: si vero supponatur solum variari penes relations rationis, non esset mutatio oppofita immutabilitati, de qua nunc loquimur: Nā Verbum ēternū ex tempore subiit nouam relationem rationis ad naturā aſſumptam, nec tamen est mutatus, vt de fide conſtat, & explicatur in materia de incarnatione.

Immutabilitas omnimoda, incomunicabilis est creaturæ, ex parte tam̄n, & imperfecte, participabilis.

C A P V T XIII.

IMmutabilitatem hucusque explicatam In nulli creaturæ, actu, vel potentia competere, sed soli Deo conuenire ex instituto probant Magistri. in 1. d. 8. lit. C. Alens. i. p. q. 4. m. 3. Albert. in summa tract. 4. q. 21. m. 3. & in 1. d. 8. art. 18. S. Thom. i. p. q. 9. art. 2. cūm Caietano, & in 1. d. 8. q. 3. art. 2. Bonavent. ibid. i. p. distinctionis, art. 2. q. 2. Henr. filii. art. 30. q. 6. Aegid. in 1. d. 8. 3. p. prime partis principalis, q. 2. Richard. art. 2. q. 2. Durand. i. p. distinct. q. 3. Scotus q. 4. alias 5. §. Ad questionem, cūm Lycheto, & alijs interpretibus, Aureol. q. 2. art. 4. propositione 1. & 2. Balliol. q. 3. art. 3. Nouo Castro. q. 3. conclusione 4. Ocham. q. 7. Gabriel. q. 7. art. 2. Adam. q. vn. caprol. q. 3. conclusione 1. Cisterciens. q. vn. art. 2. Heru. q. 2. & Alliacens. q. 7. art. 3. 2. prop. post solutionem secundi. Probatur vero in primis testimonijs sacrarum literarum. Nam cum Malach. 3. dicitur: Ego Deus, & non mutor. & Num. 23. Non est Deus quasi bo-

mo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur: Satis significatur immutabilitate prouenire ex natura Deitatis, & ideo cetera aliena esse ab immutabilitate Dei, sicut aliena sunt à natura: hoc ipsum intendit Regius Vates Psalm. 101. cum ait. Ipsi peribunt, tu astem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut operiorum mutantib. eos, & mutantur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt: vt notant Gregorius in S. Gregor. expositione eius Psalm. qui est quintus ex p̄enitentialibus: & hoc ipsum significatum esse Moyſi à Domino cum dixit. Exod. 3. Exod. 3. Ego sum, quis sum, docet Euseb. lib. 11. de praef. Eusebius. parat. Euangel. cap. 6. Augustin. lib. de augustinus. natura boni aduerſus Manichæos cap. 19. Gregor. lib. 18. Moral. cap. 27. in id Job 28. Gregor. Non commemorabuntur in comparatione eius, &c. & homil. 2. in Ezechielem versus finem. Isidor. lib. 7. Etymolog. cap. 1. Bed. Isidorus. in id Ioan. 8. Nisi credideritis quia ego sum: & Beda. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 7. Fulgentius. quasi ipse ideo solus fit, quia solus in commutabilitate est, vt enim recte notat Augustinus sermone de rubro Moyſis, qui est 17. de diuersis: Ea, que mutantur, non sunt, quia non permanent, quod autem mutatur, sunt aliquid, & aliquid erit, & non tamen est, quia mutabile est: ergo commutabilitas Dei isto vocabulo se dignata est intimare: Ego sum, qui sum. Non oportet autem immorari adducendo loca Scripturæ ad ostendendam creaturæ mutabilitatem. Pasim enim accurrunt, sat est illud Psalm. 38. Ecce mensurabiles posuisti Psalm. 38. dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te. Ex eo Regius Vates tanquam nihilum substantiam suam estimandam putat comparatione Deitatis, quoniam mensurabiles dies habet. Deus vero quia semper id est, ideo simpliciter, ac verè ens est: vt explicat D. August. lib. 2. de morib. Manich. cap. 1. Augustinus. Hoc enim, inquiens, maximè esse dicendum est, quod semper eodem modo se habet: quod omni modo sui simile est: quod nulla ex parte corrupti, ac mutari potest, quod non subiaceat temporis: quod alter se habere nunc, quam habebat antea, non potest: id enim est, quod esse verissimè dicitur: subiaceat enim huic verbo manens in se, atq. immutabiliter se habentis naturæ significatio, hanc nihil aliud, quam Deum recte possumus dicere. Idem ferè docet Anselmus in prologo cap. 22. his verbis. Tu solus Domine es, quod es; in quo est aliquid mutabile non omnino est, quod est: & quod habet fuisse, quod iam non est, & futurum quod nondum est, id non est propriæ, & absolute: tu vero es, quod es: quia quidquid aliquando, aut aliquo modo es, hoc totus, ac semper es: & tu es: qui propriæ, ac simpliciter es: eadem ferè habet habet in Monologio

I. ad Tim. 6.

Augustinus.

Gregor.

Isidorus.

Beda.

Tertullian.

Augustinus.

Athanasius.

Didymus.

Cyrill. Alex.

Sophronius.

Theodore.

Bernard.

Nyssenus.

II.

nologio cap. 28. Idem patet ex Paulo I. ad Timoth. 6. Qui *solan* habet immortaltatem & lucem habitat inaccessibilem: Si solus: ergo cetera omnia subiecta sunt immortalitati: per quam Patres intelligunt mutabilitatem: per quam res transit ab uno esse in aliud: ut enim ait D. Augustinus lib. II. Confessionum cap. 10. In quantum quisq; non est, quod erat, & est, quod non erat, in tantum moritur, & oritur: eodem modo interpretantur eundem locum idem August. lib. I. de Trinitate cap. 1. lib. 3. contra Maximinum c. 12. de cognitione veræ virtutis cap. 31. & tract. 23. in Ioan. post medium. Gregor. lib. 12. moral. cap. 17. in id Job 15. Ecce inter sanctos nemo immutabilis. & lib. 25. cap. 4. in id Job 34. Non sunt tenebrae, &c. Isidor. loco citato, Beda super illa verba Pauli. Post Scripturas sequitur communis sententia Patrum, qui oës agnoscunt discrimen inter Deum, & omnes creaturas, quo ad immutabilitatem, Tertullian. lib. 2. aduersus Marcionem cap. 16. August. lib. II. de Ciuitate cap. 10. & lib. 12. cap. 1. lib. 5. de Trinitate, cap. 2. & sepè alibi, Athanasius de passione, & cruce Domini initio, Didymus lib. I. de Spiritu sancto non longè à principio, Cyrillus Alexandr. de recta fide ad Theodos. non longè à principio, Sophronius oratione de Angeloru excellentia tom. 2. Bibliotheca PP. Theodore. dialog. dicto immutabilis: Bernard. serm. 81. in Cant. & optimè Nyssenus lib. rde hominis opificio cap. 16. his verbis. Quid igitur inquires, in quo natura diuina & eius, qua ad diuinam se confirmata, discrimen perspici posse? illud vero in eo perspicies, quod Dei natura exsistit in reata, hominū vero per creationem est orta: hoc deinde discrimen alia quadam consequuntur. Est enim plane apud omnes in confessio naturam increatam, immutabilem, eandemq; semper esse: creatam sine perpetua vicissitudine consistere nullo modo posse: nam ipse transitus ex nihilo ad ortum motus quidem est, & mutatio.

Breueriter vero facienda est comparatio, quo ad singula genera mutationum, in primis constat creature quasdam esse participes corruptionis substantialis in partem, alias vero minimè. Prioris generis sunt mista, & elementa: posterioris vero Angeli, materia prima, anima rationalis: quoniam carent contrarietate siue extrinseca, a qua corrumpantur, siue intrinseca, ratione cuius dissoluantur, postquam semel sunt: carent quoque partibus, quarum altera sit actus, altera potentia: & ideo nec per diuinam potestiam possunt subire generationem, & corruptionem propriè dictam. Materia tamen, quia est generationis, cor-

ruptionisque subiectum, per accidentis habit eiusmodi corruptiones, sicut etiam per accidentis diuiditur, diuino ente naturali, cuius pars est. Constat Deinde nullam omnino creaturam esse expertem versionis, hoc est mutationis substantialis secundum totum. Ratio est: quoniam cum ex seno sint, sicut per omnipotentiam creatoris translate sunt de non esse ad actualem existentiam, ita ab eadem traduci possunt ad nihilum, vel in quidpiam aliud commutari: nam, vt inquit Irenæus lib. 3. aduersus heres cap. 8. Quæcunq; initium sumperunt, & dissolutionem possunt percipere, & Damascen. lib. I. de fide Damsien. cap. 3. Quæcunq; à versione incipiunt, versioni subiecta sunt: Versionem vero, vt explicant Doctores Scholastici, vocat mutationem totius de non esse ad esse, aut vice versa: sicut ergo secundum fidem creaturæ à Deo ex nihilo conditæ sunt, ita ab eodem possunt in nihilum redigi.

Porro accidentalium mutationum nulla omnino substantialia expers est, tametsi enim quædam, quia incapaces sunt accidentium nonnullorum, penes illa mutari nequeant, vt Angeli penes quantitatem, & reliqua accidentia corporea: tamen, cum nulla substantialia creata sit formaliter omnis sua perfectio possibilis, immo accessu, vel recessu perfectionum accidentalium fiat melior, vel deterior, necessario coniunctam habet potentiam passiuam ad perfectiones, quibus caret: cum qua simul adeat mutabilitas: & ita propter diuersitatem perfectionis nihil aliud à Deo est immutabile subiectum: si quid enim esset, maximè prima intelligentia, vt argumentatur Scotus vbi proxime: scotum. hæc autem immutabilis non est: nā potest habere intellectiōnem cuiusvis intelligibilis: nā vnicam omnium, quia hæc esset infinita: nā simul infinita, quia hoc nequit intellectus finitus: ergo vnam post aliam. Alia mutatio est penes voluntatem, & eius actus: quæ ipsas etiam substantialias incorporeas comitatur, nedum homines mortales, & corruptibles. Quo argumento videat usus Eliphaz apud B. Job cap. 4. Ecce, quis ser. Job 4. uiunt ei nō sunt stabiles, & in Angelis suo reperit pravitatem, quæ magis bi, qui habitant domos luteas, &c. Ad quæ locum B. Gregor. lib. 5. S. Gregor. moral. cap. 28. Natura, inquit, Angelica, est contemplatione Auctori inherendo in statu suo immutabilis per permanet, eo ipso tamen, quo creatura est, in semetipsa vicissitudine immutabilitatem habet: mutari autem ex alio in aliud ire est, & in semetipsa stabile nō esse, vnaquaq; enim res quæ tot passibus in aliud tendit quot mutabilitatis sue motibus subiacet, sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit meueri, que ab eo,

quod

quod semper est, ne sit immutari: nam si Angelorum substantia mutabilitatis motus fuisset aliena, bene ab Auctore condita nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis sua arce cecidisset, vbi de accidental mutatione sermo est. Quare non sunt audiendi Aristot.lib.12. Metaph. cap.9. & Auicen. vt refert Scotus in 2. d.2. quæst. 4. §. Ad primum, quatenus indicant substantias omnes separatas esse actus puros, quorum esse, vel e, atque intelligere idem sit: ex quo sequitur aperte non cedere in ipsos mutationem illam intrinsecam, quod falsum est, quoniam hoc solum reseruatur vni illi, ac supremæ naturæ, quæ neque proficere potest, nec deficere.

Porro ex ipsis formis accidentibus non omnes sunt mutabiles subiectiæ, vt docet Cisterciens. quæst. citata, art.2. conclusione 4. & Adam. quæst. vn. conclusio-
ne 3. Ratio est quoniam propter suam im-
perfectionem, non sunt capaces perfectio-
nis, aut formæ superadditæ, hac tamen de-
re dubitat Gabriel. in 1. distinct. 8. quæst. 7.
art.3. in fine, & posset inter Philosophos
disputari: & quidem, si vera sit sententia
asserens vnam relationem realem non
posse esse subiectum, aut fundamentum al-
terius, relatio est talis forma: quoniam,
vt per se patet, non est fundamentum vi-
lius alterius accidentis: quare si nequit
fundare aliam relationem, ita est forma,
vt non sit subiectum. Qui vero censem
relationem realem posse esse fundamen-
tum alterius, non agnoscet formam vi-
litimam, quæ non possit esse subiectum al-
terius formæ, & consequenter mutabilis
subiectiæ: si vero iuxta priorem senten-
tiæ concedatur vlla ultima forma creata
immutabilis subiectiæ, adhuc tamen erit
obnoxia mutationi latissimè sumptuæ in-
primis locali, saltem per accidens ad muta-
tionem subiecti, vt docet Adamus vbi sup-
ra, deinde vero inceptioni, ac desitioni
faltæ potentiali: quando enim Philosophus lib. 11. Metaphys. cap. 10. ipsas for-
mas, quæ sunt termini mutationum, dicit
immutatas, loquitur de mutatione propriæ
dicta, que sit in eodem subiecto successiæ
subeunte terminos, sive formas oppositas:
eodemque modo intelligi debet, quod à
Philosophis dicitur, nempe mutationem
ipsam non mutari. Nam, vt inquit Alensis.
2. p. quæst. 13. m. 2. aliter dicitur mutabilis
res, quæ mutatur, aliter mutabilitas ipsa, sive
mutatione: nam, hæc dicitur mutabilis, vt
causa formalis mutabilitatis rei, que est
mutabilis, vel mutatur: res autem ipsa, quæ
subit mutationem à se distinctam, dicitur
mutabilis vt subiectum mutationis, tametsi

vero mutatio ipsa non sit hoc modo muta-
bilis, adhuc tamen non est immutabilis eo-
dem modo quo essentia diuina: hec enim
est immutabilis, quia nec est subiectum,
nec terminus mutationis, nec mutatio. Ac-
cidentia vero alia, sive formæ per modum
qualitatum, vel actionum, quale est lumen
gloriaræ, visio beata, & amor beatificus,
tametsi suapte natura perpetua sint, quia
non habent contrarium, vel agens ullum
naturale, virtute cuius corruptantur: ta-
men non accedunt ad immutabilitatem
Dei, cum incepint, & Deo volente pos-
sint desinere: quamvis de facto nunquam
desinent, quoniam Deus non retrahet in-
fluxum suum debitum naturis rerum, &
eandem firmitatem habent huiusmodi for-
mæ postquam sunt, quam habent Angeli,
& aliae substantiæ incorruptibles in suo es-
se naturali.

Hæc vera sunt spectata rerum natura, in
qua pro varia perfectione cuiusque sunt
cum mutabilitate permista nonnulla vesti-
gia immutabilitatis, sive secundum esse
substantiale, vt in Angelis, sive secundum
alterationes corruptivas, vt in iisdem,
atque cœlis: sive secundum nonnullas
actiones vitales, vt in beatis: sive secun-
dum accretionem, vt in cœlis, quo enim
res perfectior est, eo paucioribus mutatio-
nibus obnoxia est, vt Angeli, ac beati: quo
vero imperfectior, ac remotior à partici-
patione summi boni, eo pluribus. Ex quo
materia prima, vt pote substantia imper-
fectissima, omnium mutationum est sub-
iectum, vt discurrenti cōspicuum fiet: nem-
pè generationis, corruptionis, augmenta-
tionis, alterationis, motus localis, & action-
um omnium, quæ in subiecto corporeo
recipi nō repugnat. Sed quid dicendū con-
siderata omnipotentia Dei, poterit ne fieri
creatura immutabilis? Pars affirmativa sua-
detur, quoniam eadē est ratio de immuta-
bilitate quo ad vnam formam, & quoad
aliam, imd quoad omnes: Deus autem fa-
cit quasdam creaturas immutabiles quoad
esse substantiale: ergo facere poterit quoad
accidentale, & ita restabit absolute immu-
tabilis. Præterea visio beata reddit voluntatem inuertibilem ad malum, vno hypo-
statica voluntatem Christi impeccabilem.

Duo dubia inuoluuntur his argumen-
tis. Alterum est vtrum Deus facere posse
aliquid natura sua immutabile, alterum
vtrum ea, quæ suapte natura sunt mutabiliæ,
facere posse immutabilia per gratiam.
Ad quæstionem in priore sensu respon-
det Alensis vbi supra membro 4. immu-
tabilitatem sumi dupliciter, vel prout
remouet

V.

VI.

Alensis.

remoueretur, vel prout remoueret potentiam, & priore quidem modo potuisse Deum creare creaturam immutabilem: quæ scilicet carceret omni mutatione, posteriore vero nequaquam? hoc posterius dictum probat, quoniam impossibile est, ut Deus faciat aliquid de sua substantia diuersum à se in natura. Id vero, quod est alterius naturæ à diuina, nequit omnino esse immutabile: quare nihil à Deo factum potest omnino esse immutabile. Major probatur quoniam, cum natura diuina sit unica, ac simplicissima, id, quod differt à Deo secundum naturam, non potest esse de substantia eius, non enim unum est de substantia alterius, nisi accipiat ab eo partem, vel totam substantiam illius: quod vero differt in natura non accipit totam, alioquin non differret: natura diuina, cum sit simplex, communicari non potest secundum partem: quare nihil factum à Deo est eiusdem naturæ cum eo. Assumptio vero constat quoniam id, quod à Deo secundum substantiam differt, non ex se ipso, sed ex nihilo est: & proinde simpliciter contingens, ac potentiale, mutationique obnoxium: quæ probatio desumpta videtur ex Augustino lib. 12. de Civitate cap. 1. vbi sic habet: *Dicimus immutabile bonum non esse nisi unum verum Deum beatum, ea vero, quæ fecit, bona quidem esse, quod ab illo, verum tamen mutabilia, quod non de illo, sed de nihilo facta sunt.* Prius assertum non probat Atenis, sed supponit ut verum: explicari tamen potest exemplo Angeli si crearetur ab æterno perseuerans semper immobilis localiter, & in una, atque indivisiibili contemplatione Deitatis, & amore ipsius. Verum huiusmodi Angelus, tametsi dici posset immotus mutatione propriæ dicta, quæ est transitus inter terminos oppositos, nunquam enim transisset de negatione præexistente in formam/negatam, neque de forma in eius priuationem. Tamen si mutatio sumatur in tota sua latitudine, ut capite 1. explicaui, nullum ens creatum de facto carere potest mutatione: nam ipsamet creatione, & conseruatio, mutatio quedam est, & transitus saltem de non esse potentiali ad esse actuale: & operationes ipsæ vitales mutationes quedam sunt: Nam procedunt ex aliqua potentia passiva subiecti, sive naturali, sive obedientiali.

Quod attinet ad secundum dubium, nullum donum gratiae potest tollere mutabilitatem naturæ, potest tamen impediare illius effectus in ordine ad causas secundas, non autem in ordine ad Deum. Prima pars expresse traditur à Cyrillo Alexandr.

lib. 3. in Ioan. cap. 23. & lib. de recta fide ad Theodos. non longè à principio afferente, quemadmodum Deus non potest fieri mutabilis, ita neque creaturam posse fieri immutabilem, & est de mente Parvum, & Doctorum Scholasticorum quos retuli, communiter enim mutabilitatem creaturæ colligunt ex eo, quod de nihilo facta est: & patet ex dictis: nam mutabilitas naturæ fundatur in ipsa limitatione, potentialitate, & contingentia naturæ, nullum vero donum gratiae exuere potest naturam à potentia saltem obedientiali, & extrahere extra propriæ essentiæ, ac finitionis terminos, ut perspicuum est: non ergo potest auferre à natura propriam mutabilitatem. Et ita dona gratiae, quibus naturæ aliquæ obfirmantur in existentia, non definunt esse suapte natura res mutabiles, ut videre erit in corporibus beatorum, quæ dote incorruptibilitatis ab omni passione corrupte reddentur immunita: & in voluntatibus, quæ confirmabuntur in bono, ita ut ad malum fleenti nequeant: non tamen proinde, vel haec, vel illa definent esse suapte natura obnoxia mutationi: adhuc enim verum est dicere voluntatem beati esse suapte natura flexibilem in malum, & corpus suapte natura corruptioni obnoxium. Ex quo etiam pars secunda facilè deducitur: nam quemvis effectum, sine quo non repugnat interdum reperiri causam, potest Deus omnino separare à causa, seu potius impedire, sed aeternalis mutatio non necessario coheret semper cum mutabilitate: ergo fieri à Deo potest ex dono gratiae, ut firmetur res aliqua inesse immobiliter in ordine ad causam secundam. Et ita fieri potest, ut id, quod suapte natura corruptibile est secundum substantiam, à causa secunda corruptibile nequeat: & ut alterabile non alteretur, & sic in reliquis omnibus, quod iam factum est in fornace ignis ardantis, in quam missi sunt tres illi sancti pueri, ut habetur. Dan. 3. *Quos tamen ignis non tetigit, neq; quidpiam molestie intulit.* Dux autem, quando id non repugnat, quoniam fieri neque à Deo potest, ut res polita mutatione non mutetur, aut ut sit motus, & non mouetur: itaque sola mutatio non potest non esse mutabilis se ipsa, quoniam formaliter est mutatio. Denique tertia pars ostenditur, quoniam si quid vi sua impedit posset omnem actualem mutationem alicuius subiecti, ita ut nec à Deo mutari posset, id profecto iam esset à Deo independens, & ex se, non vero donum creatum ipsius Dei. Dux vero vi sua, quoniam fieri potest, ut facta aliqua suppositione repugnet.

VII.

Cyrill. Alex.

repugnet mutari rem aliquo genere mutationis, non ex vi physica ipsius doni gratuitati, quod semper obedit ad nutum creatoris, sed ex vi promissionis, aut pacti diuini, quod violari a Deo repugnat: itaque vita eterna beatorum ex vi sua entitativa non habet ut permanere queat Deo non conferuante, quia tamen ex vi promissionis sua Deus non potest non conservare illam, habet ex suppositione immutabilitatem in suo esse.

VIII. Primum argumentum, si procedat de omnimoda immutabilitate, quae excludit omnem potentiam passiuam etiam obedientialem, assumit falsum: nempe aliquid hoc modo, vel secundum partem esse immutabilem: nullum quippe ens ex vi potest huiusmodi potestia obedientiali, ac dependentia a creatore, si vero procedat de immutabilitate respectu causarum secundarum, assumptio quidem vera est, sunt enim nonnulla quo ad aliquid immutabilia a causis secundis. Maior tamen propositio est falsa: nam immutabilitas quo ad unam formam non eximit rem ab imperfectione, atque mistione potentiae passiuæ, neque traducit illam ad infinitam perfectionem actus puri: hoc enim solum sibi vindicat naturalis immutabilitas simpliciter, quae est invariabilis, quo ad omnem formam. Ea vero supponit rem esse omnium suam perfectionem. Et ideo non est eadem ratio de immutabilitate naturali quo ad unam formam, & quo ad omnes. Quamuis autem, si comparentur seorsim immutabilitas substantialis, & accidentalis, illa sit haec perfectior, & ideo qui illa habet ex natura, hanc quoque habet, saltem quoad aliqua, ut habet Angelus quoad potentias vitales: tamen immutabilitas naturalis quo ad omnes perfections, quae nobis sunt accidentales, arguit etiam omnimoda immutabilitatem quoad substantiam, & consequenter quoad omnia, & ideo impossibilis est creature, quae eximi nequit a subiectione primæ cause, & a mutabilitate, quae nascitur ex potentia passiuæ respectu agentis extrinseci. Secundum argumentum probat quidem habere immutabilitatem aliquam secundum partem ex dono gratiæ, non tamen absolutam: qualis est immutabilitas Dei, qui solus habet immortalitatem, hoc est immutabilitatem omnimodam, ut explicant Patres citati num. 1. quandoquidem in omni immutabili natura nonnulla mors est ipsa mutatione, quae facit in illa esse aliquid, quod non erat, vel etiam non esse, quod erat.

TRACTATVS NONVS, DE IMMENSI- TATE DEI, ET IMMUTA- BILITATE SECVN- dum locum.

Dicit ostenditatem, & immutabilitatem sequitur immensitas diuina, quæ est modus quidam identitatis, & immutabilitatis, & in summa Dei unitate, & identitate fundatur: Est modus identitatis, quoniam ratione eius Deus absqueulla diversitate ex parte sui præsens est rebus omnibus: quam proprietatem inter eas, quæ pertinent ad identitatem, attigit Magnus Dionys. cap. 9. de diuinis nominibus his verbis: *Idem vero superfluentiamliter aeterni est, inuertibile in se ipso manens, semper secundum eadem, & eodem se habens modo, omnibus eodem modo præsens: præsentia vero secundum locum ad res omnes competit Deo ratione immensitatis.* Est vero modus immutabilitatis, quia remouet a Deo potentiam, ut moveatur secundum locum: & idcirco, cum sit immedietia ratio cuiusdam partialis immutabilitatis, post tractatum de immutabilitate sequitur disputatio de immensitate. Quin vero etiam ex alio capite pertinet ad hunc librum, qui est de unitate Dei: quoniam magnitudo, quæ est quantitas a numero contradiuisa, coincidit cum unitate prædicamentali. Immensitas autem ex prima acceptio significat negationem mensuræ passiuæ, & cum infinitate recurrit: nam, quidquid fine caret, est expers mensura. Hoc modo accepit Tertullianus apologet. aduersus gent. cap. 17. Nazianzen. Nazianzen. orat. 38. quæ est secunda in Christi Nativitatem & in eodem sensu Deum immensum esse dixit August. lib. de essentia diuinitatis initio, ubi, Deus, inquit, immensus est, quia quantum, id est, qualitas a nulla ex creaturis metiri potest. Hoc autem modo non est hic sermo de immensitate, sed de ea, quæ est attributum distinctum ab infinitate simpliciter, quomodo usurpat nomen immensitas Patres referendi cap. vlt. num. 1. est vero immensitas ita sumpta modus magnitudinis diuina, seu potius magnitudo ipsa virtualis, qua Deus coexistit rebus omnibus, ac locis: nam ex vi eius habet, ut sit præsens rebus omnibus, ac locis, & consequenter ubique. Primum itaque agam de præsenti Dei ad res omnes: deinde explicabo quid requiratur, ut dicatur esse in rebus, ac locis: ultimo tandem ostendam, quæ sit